

המטמון שבקטמון

'הנוכה'

הלכות והליכות, הנהגות וסגולות חידושי דינים חיזוק עצום בעבודת ה'
תפילה נוראה להצלחה לזמן הדלקת הנרות

מאת הגאון רבי **אברהם מימון** שליט"א
רב בית כנסת 'רמה' בעיה"ק ירושלים תובב"א
ומחבר ספרים דרך האתרים, האושפיזין, ומשנת אברהם, המטמון שבפרשה ועוד.
חנוכה - תש"פ

להצלחה שפע ברכה וטובה לידידי הטוב ר' שלמה בן ברכה

ימלא ה' כל משאלת ליבו לטובה אמן

ולרפואת הרב הצדיק והחסיד רבי יעקב בן זוהרה שליט"א

כל הזכויות שמורות
לבית ההוראה "תורה ברמה"

יוצא לאור על ידי בית הכנסת המרכזי 'רמה'
רחוב יוסי בן יועזר 11 קטמון ירושלים
ניתן להשיג בטלפון: 0548458068
דוא"ל - gmail.com@8458069

הודעה חשובה לציבור הקוראים: כל מי שרוצה להנציח את שמו של אחד
מקרוביו על ספר שיעמוד לדורות עולם וכל מה שילמדו בו יהיה לזכותך וליכות
יקרך

זה הזמן בואו להיות שותפים בהפצת התורה
יש על השולחן ספרים שכבר מוכנים לדפוס והם:
המטמון שבפרשה חלק ב
המטמון שבהגדה

דברי ברכה

התודה והברכה לראש ובראשונה לבורא כל העולמים, שזיכה אותי לשבת על התורה לילות וימים, להרביץ תורה ברבים, בדרשות ובשיעורים, 'זמגלגלים זכות על ידי זכאי' על ידי אותם הגבאים שאוהבים תלמידי חכמים בגופם ובממונם ובפרט כאן בקהילה היקרה והקדושה, בבית הכנסת 'רמה', אשרי מי שמצטרף למתפללי בית הכנסת 'רמה', אשרי מי שזוכה להצטרף לחבורה הקדושה שלנו, שתהילות לאל בכל יום ויום יש שיעור תורה מתובל בדברי אגדה ובמעשיות ובמשלים הלכות ודינים ביאורי התפילות לאל נורא עלילות, אשריכם ואשרי חלקיכם כמה תורה למדתם, כמה תפילות התפללנו לה' יתברך מתוך כוונה וביאורי המילים.

וכאן השבח וההודאה לגבאי הנאמן איש חיל רב פעלים, לתורה ולתעודה אוצר כלי חמדה, מר **אדיב סעדו** הי"ו, וכן לידידי המוסר נפשו למען התהלים של תינוקות של בית רבן מר **גדעון לוי** הי"ו שתהילות לאל עליון מעל שישים תינוקות של בית רבן צועקים תהלים ומשביתים כל צער ויוגן, וכן מר **זאב בן דוד** הי"ו על כל פעולותיו הברכות.

וכן יש לי להודות לבית הכנסת הגדול תל תלפיות של תורה בית הכנסת 'מאוסיוף' ובפרט לראש הגבאים רבי אברהם כהן הי"ו, וכן לגבאי הנאמן, צנצנת המן, נטע נאמן, רבי **שמעון מיג'אן** הי"ו, ולאיש החיל רבי **אילן מזון** הי"ו, וכן למזכה הרבים ר' **שי סלמן** הי"ו ואת כל שומעי השיעורים, וכאן המקום גם להודות למערכת 'קול הלשון' שנותנים לי זכות להשמיע דברי תורה ברבים.

הברכה והטובה לידידי איש העושה חסד בגופו ובנפשו רבי **שלמה קובץ** הי"ו שגם לוקח ומדפיס ומפיץ את הדברים בישראל, יבורך בבנים שייחיו ובנכסים שירבו ברך ה' חלו ופעליו ידיו אמן. וכן יש לי להודות לתלמידי היקר עדין **לגאון רבי משה אלמליח** הי"ו.

וכן לכל מי שבזכותו אני יכול לשבת ללמוד תורה ולהרביץ תורה ברבים, ובכללם את אוהב ליבי ידידי היקר חמדת לבבי רבי **משה משה** הי"ו שהקב"ה ישפיע עליו שפע קדושה וטהרה ויזכה לגדל את בנו לתורה ליראת שמים למידות טובות, ויזכה לעשירות ברוחניות ובגשמיות אמן.

ואחרונה חביבה אשתי היקרה שרה כתון תחי' המוסרת נפשה ומסירה מעלי כל עול למען אוכל לשבת באוהלה של תורה לכתוב ולחדש ולמסור שיעורים לרבים, הקב"ה ימלא כל משאלות ליבה לטובה ולברכה אמן.

מודים לך ה' יתברך ומברכים אותך בפי כל חי תמיד לעולם ועד, ואתה אב רחמן מלא רחמים רחם על עמך בני אהוביך, בנה בתך כבתחילה יראו ענינו וישמח לבינו ותגל נפשנו. אמן.

פרק א

סיקור היסטורי קצר - זדיני אבלות בחנוכה

א. מלכות יון מעצמה אדירה

לפני שנתחיל לספר מה היה שם בימי החשמונאים עלינו להקדים ולהבהיר לכם בשורות קצרות אלו עם מי היה לעם ישראל עסק... עם 'מלכות יון'... "יון" זה לא עוד מלכות... זה לא עוד אומה ומדינה וצבא עם חיילים ופילי ענק... לא רק... יון הייתה מעצמה אדירה בכל המובנים... לא רק מעצמה צבאית... לא רק מעצמה כלכלית... אלא גם מעצמה של תרבות ובידור, מעצמה של פילוסופיה, מעצמה של אומנות, מעצמה של אדריכלות, מעצמה של ספרות... ההיסטוריונים הגדולים טוענים שעד היום הזה המעצמה והתרבות של יון משפיעה על החיים של שנות האלפיים... זה רק בשביל שתרגישו כמה כוח ועוצמה הייתה למלכות יון דאז... אז זה לא רק שנשארו לנו בתפריט לאורחת הבקר 'סלט יווני'.. או ה'מושבה היוונית' כל התרבות המערבית בעצם בנויה על היסודות והשורשים של תרבות יון....

זה התחיל מהמלך אלכסנדר שתוך 3 שנים כבש שטחים אדירים את כל ארץ ישראל, מצרים, פרס עד הודו!.... ולאחר שמת אלכסנדר התחילו להילחם מפקדי הצבא היווני מי יזכה לקחת את השלטון... לאחר הרבה מלחמות עקבות מדם... חילקו ביניהם את השטחים העצומים....

ב. להשליט טרור תרבותי

הכיבוש היווני... לא רק היה כיבוש של אדמות לטובת מלכות יון אלא גם להשליט את התרבות היוונית, להשליט את חכמת יון... להפוך את כולם ליוונים... כל פיסת ארץ שהם כובשים... במקום להשליט על המדינה איזה מושל דיקטטור רודן ואכזר... היוונים עובדים בשיטה אחרת... בונים מרכזי ספורט... מרכזי תרבות... מרכזי בידור... גימנסיות... ככה הם היו פשוט משלטים טרור תרבותי...

מלכות יון הגיעה גם לארץ ישראל... ובתקופת בית שני, אנחנו מדברים בזמן שבית המקדש היה כבר קיים 213 שנה², באו היוונים וגזרו גזרות קשות ונוראות על עם

¹ ראה באריכות עצומה בספר מלחמת המכבים שהאריך בכל מלחמות אלכסנדר.

² ראה מגילת אנטיוכוס (פיסקא ו), ומה שרמוז על זה רמזים נאים בספר עסיס רימונים (סימן א).

ישראל, הזמן שהיוונים שלטו על עם ישראל זה לא היה סיפור של שנה שנתיים אלא 52 שנה³ שלטה מלכות יון על ישראל, אני יתאר במילים קצרות מה היה שם כמובן שכל מה שאני מביא לפניכם יש לכך מקורות נאמנים כפי שאציין:

ג. תנועת 'לאיכות השלטון'

אצלנו בארץ ישראל התפשטות של תרבות יון לא התחילה מחכמי יון... אלא מתוך עם ישראל... זה התחיל מתנועה מטופשת..... בעיר ירושלים רבתי במקום המקדש קמה לה תנועה 'לאיכות השלטון' (מה שהיה אז גם היום....) רבים מאותה התנועה היו משכנעים את העם בתעמולות ופרסומות... שכל סיבת הסבל שיש ליהודים... כל מה שהיהודים נרדפים על ידי הגויים... כל הצרות הכלכליות החברתיות שיש... הסיבה היא אחת... אנחנו היהודים משונים מהגויים... יש לנו מנהגים שונים הלכות משלנו.... בקיצור הסיסמה שלהם הייתה בואו עם ישראל נהיה ככל הגויים.... התנועה הזו גדלה מאוד עד ששלחו משלחת למלך אנטיוכוס... בקשה שהיהודים בארץ ישראל בכלל ובירושלים עיר הבירה בפרט רוצים לקבל עליהם את מנהגי היוונים... תרבות יון... חכמת יון... אט אט התחילו היהודים ללכת בדרכי הגויים.. בנו להם תאטרונים.. בתי קירקסאות....⁴ ומאז נכנס בלב של אנטיוכוס להכריח את כל עם ישראל לעבור לצד היווני... ויצא כרוז ממלך יון לבטל את כל המצוות שיש להם קשר וברית עם הקב"ה והם ברית מילה, ראש חודש, ושבת⁵.

שלח מלך יון אלפי חיילים לארץ ישראל.. וכל אדם שהיה עובר על חוק המלך... היה נהרג בחרב... עשרות מוהלים נדקרו לחבר כיון שהעזו להמרות את גזירת מלך יון.... אלפי אנשים ששמרו שבת נשרפו למוות....⁶

ד. האישה שקפצה מהחומה

נביא לכם קצת טעימה ממה שהיה שם... הייתה אישה אחת מבנות שבט לוי... שבסימן טוב ומזל טוב נולד לה בן זכר... היא אמרה מה האם הבן שלי יגדל כילד ערל ללא ברית מילה כגוי??? ביום השמיני ביום הברית מילה... בקול רעש גדול

³ כן מפורש באיגרת תימן לרבינו הרמב"ם.

⁴ ראה בספר המקבים (פרק א).

⁵ ראה מגילת אנטיוכוס (פסיקא יא).

⁶ ראה בספר המקבים (שם), ובמדרש מעשה חנוכה.

בתופים ובמחלות לקחה את בנה... ועלתה לאחד החומות של ירושלים.... הרבה מבני ירושלים... באו לראות מה ההמולה הזאת שיש... ואז לקחה את בנה וצעקה... ריבונו של עולם אתה הבאת לנו את הגזירה הנוראה הזאת שלא נמול את הילדים שלנו... אם הבן שלי יהיה ערל... למה לי חיים... אבל תראה ריבונו של עולם שאם כל הגזרות הקשות האלה אנחנו לא שכחנו אותך אבינו שבשמים.... לא עזבנו אותך.. לא שיקרנו בבריתך... אחרי שגמרה את המילים השליכה את עצמה עם בנה מעל החומה⁷, והשיבה את נשמתה לבורא כל העולמים, וכן אלפים מסרו את עצמם על קודשת שמו יתברך באותה תקופה....

ה. גזירת המפתחות

והנה היוונים שראו שעם ישראל מתעקשים לשמור תורה ומצוות.... מתים בשביל לעשות ברית מילה... ובשביל לשמור את השבת... התכנסו להם חכמי יון ושאלו איך אנחנו נצליח... שהיהודים האלה יהיו כמונו... הם כל כך חכמים ונבונים עם הזה...ומצד שני יש להם כל מיני מנהגים משונים... מתי עם ישראל יבעטו בתורה ובמצוות... אמרו נגזור עליהם עוד מלא גזירות עד שפשוט ימאס להם....

ובכן יצא כרוז מאת מלך יוון שכל יהודי שיסגור את הדלת... ובכלל אם יסגור עם מפתח או מנעול יידקר בחרב... אין מנעולים... ולמה בשביל לבטל את הצניעות.... גזירת הדלתות עמד לה בתקופה של 3 שנים... זה היה בעוון שזלזלו במצוות מזוזה... אבל עם ישראל עמדו בגזירה זו בהצלחה ולא היה שום פריצה או דבר פריצות....

ו. גזירת הפרסום 'אין לנו חלק באלוקי ישראל'...

ושוב היונים נכנסו לתסכול... מה יהיה עם היהודים האלה... צריך להנחית להם גזירה חדשה.... כל מי שיש לו פרה כבש שור עז⁸... כל בעל חי חייב לכתוב עליו את המילים האלה בקרניו 'אין לנו חלק באלוקי ישראל'... מטרת היוונים הייתה להשפיע על תת מודע של ישראל... כמו שעושים היום הפרסומאים... שמטפטים לנו בשלטי חוץ ורחוב מה ללבוש... ומה לאכול... מה לשתות... מתי לישון.. וגם איך לישון.. וכן איזה נייר סופג לקנות.... לכל הפרסומאים האלו היה בהחלט ממה ללמוד מאנשי יון... על שור או חמור שחורשים איתם בשדה יש לכתוב אין לנו חלקי

⁷ כמבואר כל זה במדרש מעשה חנוכה (פרק א).

⁸ עיין ירושלמי (הגיגה יא ע"א).

באלוקי ישראל... על כל כבש עז פרה חולבת גם... על קרן של שור שהיה משמש כבקבוק תינוקת בזמן ההוא גם כן גזרו... וכן גזרו לכתוב על קירות הבית ועל הבגדים⁹ אין לנו חלקי באלוקי ישראל...

אבל עם ישראל לא היו מוכנים ללכת אחרי היוונים... כיון ששמעו ישראל כך מיד עמדו כל עם ישראל ומכרו את כל הבקר שלהם... כבשים פרות עזים... והגזירה הזו באה לעם ישראל כיון שהם לא היו נותנים מתנות כהונה... ולא היו עולים לרגל... והנה כיון שראו משמים שעם ישראל לא היו מוכנים לכתוב את המילים האלה על קרנות השור והפרה... היה נס שהיו באים צביים ואילים... ועופות מאליהם לבית עם ישראל... היו נכנסים דרך הפתח... כי הרי לא היו דלתות... והיו שוחטים אותם ואוכלים את הבשר שלהם...

ז. גזירת המקוואות...

אבל שוב היוונים רואים שעם ישראל עומד בשלו... הוא לא מתקלקל... הוא לא נמשך אחרי הגזרות... עמדו וגזרו שכל אישה שתלך לטבול במקווה טהרה... תידקר בחרב... התחלו עם ישראל לכבות לפני הקב"ה ריבנו של עולם מה נעשה... מיד בכל בית נעשה נס ונברא מעיין מקווה מים טהורים...¹⁰

ח. כל כלה תהיה עם ההגמון תחילה...

ושוב היוונים היו ממש מתוסכלים... מה יהיה עם היהודים העקשנים האלה... החליטו להטיל עוד גזירה... אבל הפעם גזירה ממש אכזרית... כל כלה לפני יום חופתה היא צריכה להיות עם ההגמון של אותו מקום תחילה...

ט. כל המרד התחיל מאשה אחת...

ומתי כל הסיפור הזה יתנפץ... מתי עם ישראל אמרו די פשוט נמאס לנו מהיוונים האלה... נמאס לנו שייגידו לנו איך לחיות, ואיך להתנהג באותה תקופה היה מתתיהו כהן גדול... שהיה גדול הדור באותם ימים והנה יום אחד הבת שלו התארסה עם אחד מבני חשמונאי ששמו היה אלעזר... וביום החתונה התקבצו להם כל גדולי הדור וחשובי הדור... ובזמן החופה... לפני שהתחילו לברך את הברכות... עמדה בת

⁹ כן כתב הרמב"ם באיגרת תימן.

¹⁰ ויש לפלפל האם מותר לטבול במקווה של נס, ובספר פני מנחם (עמוד שלה) עמד בזה עי"ש.

יחונן כהן גדול וקרעה את הבגדים שלה עד שנתגלה חלק מגופה לעין כל... כיון שראו האחים שלה כך... שלפו את החרבות שלהם ובאו להרוג אותה... וצעקו עליה... מה את פרוצה מה אתה לא מתביישת... היכן הצניעות שלך??? את ממשפחה מיוחסת בעם ישראל..

ואז ענתה אותה בת ואמרה להם ומה כשנתגלה מעט מבשרי.. אתם אומרים שזו פריצות... אתם רוצים להרוג אותי... אה ולמוסר אותי ביד ההגמון הערל המשוקץ והמתועב הזה... זה מותר לעשות??? תתביישו לכם... עד מתי בנות ישראל יהיו כשביות חרב... עד מתי בנות ישראל יטמאו על ידי ערלים...

כל האחים לא ידעו מה להשיב לה... ופשוט הורידו את הראש... ושוב היא צועקת עליכם ללמוד משמעון ולוי... שלקח שכס בן חמור את דינה אחותם.. והם שמעון ולוי הרגו עיר שלימה... וכאן... איפה אנחנו חיים לא בת אחת ההגמון הערל המשוקץ והמתועב הזה מקבל... אלא מאות ואלפי בנות ישראל.. הגויים האלה מטמאים ואתם יושבים בשילוב ידיים... פשוט תתביישו לכם... קמו צאו ותלחמו בעד עם ישראל...

י. ההפיכה השלטונית

מיד התכנסו עליהם בני מתתיהו כהן גדול... והם היו חמשה אחים, יהודה, יוחנן, יונתן, שמעון, ואלעזר... ואמרו יש לנו עצה איך להפיל את מלכות יון... איך לעשות כאן הפיכה שלטונית... באו ניקח את אחותנו אל המלך... ונאמר לו אחתנו היא לא סתם אישה מבנות ישראל אלא מדובר... בבת כהן גדול... ואין זה נאה ויאה שהיא תלך להגמון... אנחנו רוצים שהיה תהיה עם כבוד המלך... וכך היה שנכנסו למלך באנטוכיא... וכשהיו לבדם עם המלך הרגו את המלך... ומיד באותה שעה יצא בת קול מבית קודש הקודשים ישראל הרגו את המלך באנטוכיא¹¹, מיד קם יוחנן כהן גדול והכריז ואמר מי לה' אלי... ויצאו ונחלמו באנשי יון והרגו בהם...

יא. עוד ימים טובים נקבעו

ובמגילת תענית ישנם הרבה ימים טובים שתיקנו לנו רבותינו בעקבות הניצחון של החשמונאים... כמבואר במגילת תענית לדוגמה... ויום י"ג אדר הוא היום שהזכרנו

¹¹ ראה גמרא בסוטה (לג ע"א).

למעלה שהרגו את ניקנור שהיה מפקד ואחראי על עם היושב בציון ובארץ ישראל מטעם היוונים... יום י"ד בסיון יום שבו החשמונאים כבשו את קיסר מעוז היוונים באותה תקופה.... כ"ב אלול שבו הרגו את המורדים מתוך עם ישראל... יום כ"ג במרחשון שבו הרסו את בית הבושת שהקימו היוונים בסמוך לבית המקדש... ועוד מועדים וזמנים שקבעו אותם לימים טובים במגילת תענית, אולם נפסקה ההלכה¹² שאחר חורבן בית המקדש השני התבטלו כל אותם הימים הטובים....

יב. דיני אבלות בימי החנוכה

כיון שימי חנוכה הם ימי שמחה הלל והודאה אסור להספיד בהם, ואסור להתענות בהם, אמנם כן מברין (סעודת הבראה) את האבל בחנוכה, כדרכו בחול בביצים ובדברים עגולים, אמנם יש שכתבו שיעשו את סעודת הבראה בקפה ועוגות¹³, יש מקומות שנהגו שאין האבל אומר קדיש על אביו ואמו בימי חנוכה אמנם מנהג זה אינו נכון ויש לבטל אותו¹⁴.

יג. עלייה לקבר בימי החנוכה

לא עולים לקבר בימי החנוכה, גם מי שיש לו אזכרה יעלה לפני חנוכה¹⁵, ומי שיום השלושים או השבעה חל בימי חנוכה יעלו לאחר חנוכה¹⁶.

יד. השתתפות במסיבות חנוכה

אבל בתוך י"ב חודש על אביו ואמו מותר לו להשתתף במסיבת חנוכה ללא תזמורת ואין זה נחשב לבית המשתה¹⁷.

¹² ראה נא בשולחן ערוך (סימן תקעא סעיף א).

¹³ כן כתב הכף החיים (סימן תרע"ט ס"ק יט), שכן מבואר מהשולחן ערוך (יורה דעה סימן תא סעיף ד), וכן כתב בשו"ת חיים ביד (סימן קכה אות עג), אולם בסידור בית עובד (דף רכו ע"ב אות י) כתב שיעשו את הסעודה וקפה ועוגות, וכן כתב בספר חזון עובדיה (חנוכה עמוד יא).

¹⁴ כן כתב הברכי יוסף (סימן תרע"ט ס"ק ח) שהיו נהוגים בערי איטליה, ובשיורי ברכה (יורה דעה סימן שעו ס"ק י) כתב שהוא מנהג גרוע.

¹⁵ מועד לכל חי (סימן כז אות יא), ורבינו יוסף חיים בספרו בן איש חי (וישב אות כב).

¹⁶ חזון עובדיה (חנוכה עמוד יב, ועמוד נט), ועיין בשו"ת אור לציון (חלק ד הלכות חנוכה פרק מא סימן ג) שכתב להסתפק האם בימי חנוכה הנשמות נמצאות או דהוי כשבת ויום טוב שהנשמות לא נמצאות על הציון ראה בשער רוח הקודש (הקדמה א דף מב ע"ב), ונשאר בצ"ע.

¹⁷ כן כתב בספר שלמי מועד

פרק ב

חנוכה במקורות והסוד לקבל את האור

א. דיני חנוכה בתלמוד ובמשנה

ימי החנוכה הם ימים גדולים ועוצמים, ימים שנקבעו לדורות עולם להודות ולהלל על הניסים והנפלאות שהקב"ה עשה עם אבותינו בימים ההם בזמן הזה, ובטרם נחקור ונדרוש במהות ימי החנוכה שומה עלינו לחקור ולדרוש ולברר את מקורות ושורשי הדין, והנה כשהלומד רוצה להגיע למקורות לדברי רבותינו התנאים ולדלות משם מעט מקורות בדיני ובענייני חנוכה יראה דבר מפליא ומתמיה, שמקורות לדיני חנוכה הם דלים מאוד בכמות החומר, ובלשונונו- אין הרבה חומר.

ב. למה אין מסכת חנוכה???

בתלמוד חוץ מכמה דפי גמרא במסכת שבת אין יותר מזה, ובכלל במשנה חנוכה מוזכר בדרך אגב¹⁸, ולכאורה מה הסיבה שחג החנוכה נדחק לפינה? מדוע לא זכה חג החנוכה למסכת בפני עצמה כשאר המועדים? כמו שיש מסכת פסחים, מסכת ראש השנה, מסכת מגילה גם חנוכה היה צריך לקבל תואר כבוד 'מסכת חנוכה'.

ג. החשמונאים לקחו את השלטון לידיים

ישנם הרבה הסברים לשאלה זו, וכאן נתמקד באחד מהם, הגאון רבי משה סופר בעל החתם סופר¹⁹ ביאר שיש סיבה מכוונת לכך שמסדר המשניות וכותבם הלא הוא רבי יהודה הנשיא, שהעלים מעל המשניות את 'דיני חנוכה' והניח את הלכות חנוכה להיות בגדר 'תורה שבעל פה' ממש, והסיבה לכך, משום שהחשמונאים שלטו 103 שנה כמבואר בדברי רש"י (עבודה זרה ט ע"א, תוספות בבא בתרא ג ע"ב), ומבואר בגמרא במסכת סנהדרין (ה ע"א), וכן בירושלמי מסכת שקלים (פרק ו הלכה א) שיש איסור למשווח ולמנות מלך שאינו נמנה מזרע שבט יהודה כמו שנאמר (בראשית מט, י) 'לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבן רגליו, וכן אנו אומרים

¹⁸ כמו במסכת ביכורים פרק א משנה ו, שהמשנה דנה עד מתי מביאים ביכורים, והמשנה אומרת שבחנוכה מביא ואינו קורא, וכן מה קוראים בתורה בחנוכה זה מובא במסכת מגילה פרק ו, וכן לענין חנוני שהוציא את הנר מחוץ לחנות בבא קמא פרק ו משנה ו, וכן במשנה ראש השנה פרק א משנה ג ששה חודשים יוצאים השלוחים, ובכסלו מפני החנוכה.... תענית פרק ב, מועד קטן פרק ג, ועוד כמה מקומות, אבל הכל בדרך אגב.

¹⁹ בחידושי חתם סופר (שבת כא ע"ב).

בסדר עבודת יום כיפור בפיט אתה כוננת 'ולא יעדי עבדי שלטון מדבית יהודה' ומקורו מהגמרא במסכת יומא (נג ע"ב).

והחשמונאים לקחו את המלכות משבט יהודה, הם קיבלו על כך עונש מידה כנגד מידה, שלבסוף עבדי החשמונאים נהפכו למלכים, והחשמונאים עצמם נהפכו להיות עבדים בבחינת 'עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גברתה'²⁰, ואומר רבינו יוסף חיים בספרו החיים והשלום על התהלים (לה כא) שכבר חזר דוד המלך ברוח קדשו שעתידי בני החשמונאים ליטול את המלכות מזרעו משבט המלוכה שבט יהודה, ובה ביאר רבינו יוסף חיים מה שנאמר בתהלים 'ורחיבו על פיהם ויאמרו האח האח, וביאר דוד המלך אומר 'רחיבו עלי פיהם', מי ירחיב את פיו??? האח האח, היינו תחלק את המילה "האח" כך- ה' אח, יוצא שהם חמישה אחים שהיו למתתיהו חמשה בנים, והקפיד עליהם דוד המלך²¹.

ורבי יהודה הנשיא מחבר המשניות שהיה מזרעו של דוד המלך²² בא לכפר על מעשה החשמונאים, וכעין מה שמוזכר בגמרא במסכת מגילה (כה ע"א) למה קוראים את מעשה העגל ומתרגמים אותו כדי שאבותינו שהיו במעשה העגל יהיה להם בושא וכפרה, כך ששואלים מדוע יש לכל חג ומועד מסכת ואילו לחג החנוכה אין מסכת תמהים ושואלים ומגיעים למסקנה שזה בסיבה שהחשמונאים לקחו את המלוכה נהיה להם מכך כפרה על העוון הזה.

ד. סדר המבוא בתלמוד - החובה ללימוד הלכות חנוכה

זכעת נבוא ונתבון במקור היחידי שנשאר לנו לדיני וענייני חנוכה הוא בתלמוד במסכת שבת בדפים כא- כג, אך גם שם במקור היחידי הזה יש לשאול עליו שאלה שבדף כא הגמרא מאריכה מתי זמן הדלקת הנרות, וכן כמות הנרות... ועוד דינים והלכות בדיני חנוכה, ורק לבסוף הגמרא מבארת על מה חוגגים את חג החנוכה וכלשון הגמרא 'מאי חנוכה' ומספרת הגמרא שהיוונים נכנסו להיכל וטימאו את כל השמיים....

²⁰ כמבואר כל זה בגמרא סוטה (ח ע"א), ובבא בתרא (ג ע"א)

²¹ אמנם יש להעיר שבדרשות הר"ן (דרוש ז ד"ה ועל הדרך) האריך לומר שהחשמונאים לא מלכו מצד עצמם אלא הם סך הכל היו פקדים של מלכות רומי. ועוד עיין בשו"ת הרשב"א (חלק ד סימן קפד).

²² כמבואר בגמרא במסכת שבת (נו ע"א).

ה. למה דווקא התחליף לבית המקדש הוא לימוד הלכה

ולכאורה מדוע מסדרי התלמוד שהם רבינא ורב אשי כך סידרו את הגמרא, לכאורה לפני ההלכות והדינים יש צורך לתת הקדמה מה זה בכלל חנוכה, ורק לאחר מכן לכתוב ולבאר ולפרט את ההלכות והדינים, ויש לבאר שהנה הגמרא במסכת ברכות (ח ע"א) מיום שחרב בית המקדש אין לנו להקב"ה אלא ד' אמות של ההלכה, דהיינו שהשארית השכינה העוצמתית שיש היא בלימוד ההלכה והדין והשאלה נשאלת למה??? למה דווקא ללימוד ההלכה יש כזה כוח עוצמתי שכביכול הוא עומד כתחליף להשארית השכינה כיום שאין בית מקדש, למה לא לימוד אגדה שהוא מוסיף יראת שמים²³ או אולי לימוד קבלה סודות התורה שמקרב את הגאולה... מה יש בלימוד הלכה יותר משאר לימודים???

התשובה היא, שכל לימוד שיהיה הלימוד אמנם הוא מחייב, אבל לא רואים את הפרות והתוצאות בצורה מיידית, אני אתן דוגמה אדם שהוא כעסן... והוא לומד בספרי מוסר על גנות הכעס והתגברות שלא לכעוס... זה עבודה של ימים ושנים אפילו של חיים שלמים להגיע לתוצאה הסופית לתיקון השלם שאותו אדם לא יגיע לכלל כעס... אבל בהלכה התוצאה המעשית היא מיידית היא על המקום... כמה אנשים אתה מכיר שהם לא יכולים רגע אחת בלי סיגריה... הם מוגדרים כמעשנים כבדים' אפילו כמה קופסאות ליום... אבל רק מגיע יום שבת פתאום הם שוכחים מהסיגרה... למה??? הכוח של ההלכה והדין נותן להם את היכולת להחליט שביום שבת אין סיגריה... זה הכוח העוצמתי שיש להלכה.

לא סתם 'ההלכה' נקראת 'דין' שכן מהו דין?? הכרעה, פסיקה שלא משתמעת לשתי פנים, זה הכוח העצום שיש להלכה, וכן המילה 'הלכה' הוא מלשון הליכה ללכת אחרי הדין, אחרי מה שהתורה מכתובה לי לעשות, לא סתם רבינו האר"י²⁴ אומר שעל ידי לימוד ההלכה מפרסמים את כוחו של הקב"ה בעולם הזה שכן הלכ"ה הוא ראשי תיבות הריעו לָה' בְּל הארץ.... ובוזה אנחנו מבינים למה השארית השכינה היא מאז שנחרב בית המקדש הוא בהלכה כי הכוח שיש להלכה הוא עוצמתי הוא מידיי הוא עכשיו...

ובדיני חנוכה מסדרי הש"ס באים ללמד אותנו יסוד וסוד גדול שבכל חג ומועד ההארה הראשונה של אותו חג חוזרת ומתנוצצת שכן 'חג' הוא מלשון "מחוג" חוזר... ובאים מסדרי הש"ס לומר לך אתה רוצה שהארת המועד תחדור לך בנשמה.... אתה רוצה לעשות "כלי" תלמד קודם כל את ההלכות.. וכבר רמזו המקובלים ואמרו ש"כלי" עולה בדיוק כמספר 'הלכה'... זה הסיבה שלפני שהגמרא מספרת לנו מה זה חנוכה הגמרא מאריכה בדיני ובהלכות חנוכה שרק הכוח העוצמתי של הדיינים וההלכות הם ורק הם שיכולים לקבוע ולהוליך את אדם לתוך האור העצום של המועד והחג אליו הוא נכנס.

פרק ג

קביעת הנס והמעלות העצומות שיש

בהדלקת נרות חנוכה

א. קביעות הנס למה נס חנוכה נקבע לשמונה ימים דווקא

רבותינו הראשונים האריכו לבאר מה הסיבה שהנס של נר חנוכה היה דווקא שמונה ימים, ונאמרו בזה כמה ביאורים:

1- הסיבה שהיו צריכים להמתין שמונה ימים, שכן היצרן של השמן ברמה האיכותית והגבוה שהיה בזמנו, הוא במקום נחלת שבט אשר בעיר הנקראת 'תקוע', וכפי שהתורה מעידה ששבט אשר הוא היצרן של השמן, כמו שנאמר 'מאשר שמנה לחמו', או 'טובל בשמן רגלו', וזמן התובלה של השמן למקום המקדש הוא שמונה ימים, זאת הסיבה שהנס היה בדיוק שמונה ימים, כדי להביא שמן טהור וחדש ממקום של אשר²⁵.

²⁵ כן כתבו בשו"ת הגאונים (סימן קד), ובספר האשכול (חלק ב סימן כ). אמנם לכאורה ההליכה והחזרה לא היו בדיוק ארבע ימים, שהרי יש איסור של תחום שבת, והם אלפיים אמה מחוץ לעיר ו"ב מילין, והנה לפי שיטת הרמב"ם (הלכות שבת פרק כז) האיסור לצאת חוץ לאלפיים אמה הוא איסור דרבנן, ואילו תחום של ו"ב מילין הוא מהתורה, ויש ראשונים שסוברים שכל החתומים הם מדרבנן כמבואר במסכת עירובין (ז' ע"א), אמנם לרוב הראשונים וכך נוקטים להלכה שתחום ו"ב מילין הוא מהתורה ואם כן אותם שנשלחו ממקום המקדש להביא שמן הרי שהיו צריכים לחכות ולהמתין כדי שלא יחללו את השבת באיסור תחומין, שכן אין לומר בזה שיבוא עשה דהדלקת נרות וידחה לא תעשה דאיסור תחומין, שזה ברור ופשוט שהדלקת נרות שבת עצמה דוחה את השבת (כמבואר ברמב"ם הלכות תמידין ומוספין פרק ג הלכה ז), ולא הבאת השמן שהוא רק הכשר מצוה. אמנם לכאורה יש לפלפל בזה לפי מה שכתבתי בספרי מי הבאר (סימן א אות ג) בשם הנימוקי יוסף (טז ע"ב מדפי הר"ף) דגם הכשר מצוה דוחה לא תעשה, ויש לחלק, ועוד עיין פסקי תוספות (זבחים צז ע"א), ובשו"ת רע"א (סימן רכב אות יז), ובשו"ת חתם סופר (יורה דעה סימן קלט) ואכמ"ל.

2. עוד סיבה, שמחמת המלחמה היו הרבה מעם ישראל טמאים בטומאת מת, ובכדי להיטהר ממנה יש להזות אפר פרה אדומה שלישי ושביעי לטהרתם, ועד שטהרו וכתשו זיתים להפיק מהם שמן טהור לקח שמונה ימים²⁶.

3. הסבר נוסף שבבית המקדש היו ניסים ופלאים גלויים לעין כל לדוגמה מעולם אישה לא הפילה מריח הקרבנות²⁷, הבהמות שהיו בבית המקדש לא היו עושות צרכים²⁸, אלפי קרבנות שהיו שוחטים ומקריבים לא היה נראה זבוב אחד, מעולם בשר קודש לא הסריח, הגשם לא היה מכבה את האש הדלוקה על המזבח, העשן שהיה עולה מעל המזבח היה עולה בצורה ישירה אפילו שהיה רוח סערה העשן היה עולה כעמוד ישיר עד לשמים²⁹, נמצא שתופעת הניסים שהיו בבית המקדש היו כשגירה יום יומית.

ג. הספרה שבע בטבע

וכיום לצערנו ולדאבוננו אין לנו בית המקדש, אבל הקב"ה ברחמיו ובחסדיו נתן לנו את ימי החנוכה שכל יהודי ויהודי שמדליק נר חנוכה משרה על עצמו כעין קדושת המקדש, ולכן תיקנו את ימי חנוכה לשמונה ימים, שכן המספר שמונה הוא למעלה מן הטבע ולמעלה מן הזמן, כי כל הטבע הוא בספרה שבע, שבעה ימי השבוע, שבעה ימי אבלות, שבעה ימי חופה, שבעה נקיים, שבע שנים לשמיטה.

ג. בבית המקדש הספרה 'שמונה' מעל הטבע

ובבית המקדש היה הכל בספרה שמונה, כהן גדול היו לו שמונה בגדים, א. חושן. ב. אפוד. ג. מעיל. ד. כותנות. ה. תשבץ. ו. מצנפת. ז. ואבנט. ח. ומכנסי בד. גם היו מונגנים הלוויים בשמונה כלים, הכלי הראשון נקרא "נגינות" למצנח על נגינות מזמור לדוד. הכלי השני נקרא "מחלת", למצנח על מחלת, הכלי השלישי נקרא "עלמות" למצנח לבני קרח על עלמות. הכלי הרביעי נקרא "משא" כמו שנאמר בדברי הימים שרו הלוויים במושא. הכלי החמישי נקרא "שושנים" למצנח על השושנים מזמור לדוד. הכלי השישי נקרא "גיתית" למצנח על הגיתית מזמור לדוד, מהו גיתית הוא

²⁶ ספר האשכול (חלק ב סימן כ).

²⁷ אבות פרק (ה משנה ה)

²⁸ זוהר הקודש פרשת ויחי (דף רל ע"א).

²⁹ כמבואר כל זה באריכות במשנה מסכת אבות (פרק ה), ובגמרא במסכת יומא

הכינור. הכלי השביעי הוא הוא המצלתיים. הכלי השמיני הוא החליל. וכן יש שמונה סוגי בדים 2 בדי הארון, 2 בדי השולחן, 2 בדים למזבח העולה מזבח הנחושת 2 בדים למזבח הקטורת, סך הכל שמונה, ולמה להראות שבבית המקדש הכל היה מתנהל למעלה מהטבע.

ולכן הקב"ה בחיבתו העצומה שגם בהיותם בארץ אויביהם בגלות המרה ריחם עלינו ונתן לנו את ימי החנוכה שבהם ניתן לפעול ולטעום מעט את קדושת המקדש.³⁰

ד. הבית של כל יהודי נהפך להיות לקדושת המקדש

ועל פי דברים אלו יש ליישב את מה שהתקשו מפרשי התפילה בנוסח 'על הניסים' 'ואחר כך באו בנג' לדביר בתך... והדליקו נרות וחצרות קדשיך', ולכאורה על איזה חצר מדבר בעל התפילה, הרי את המנורה היו מדליקים בהיכל, ולא בחצר בית המקדש?

אמנם לפי מה שנכתב למעלה יוצא שבעצם כל יהודי שמדליק נרות חנוכה שורה במקום הדלקתו מעין קדושת המקדש, הרי שאם כך כל יהודי ויהודי זוכה שחצר ביתו ומקום הדלקת נרות החנוכה שלו תהא כקדושת המקדש, ונוסח התפילה ברור כשמש 'והדליקו נרות בחצרות קדשיך' כלומר היהודים שמדליקים נרות הם זוכים שהחצר הפרטית שלהם תהא ליחצרות קדשיך'.

ובזה ביארו³¹ את נוסח הברכה להדליק 'נר חנוכה', שלפי הדקדוק היה צריך לומר להדליק נר של חנוכה, או להדליק נר בחנוכה, כי המילה 'חנוכה' היא הזמן והעת שאז מדליקים נרות, ואין נר ששמו נקרא חנוכה, וההסבר לזה שיהודי מדליק את הנר בבית שלו הוא לא מדליק נר בזמן חנוכה אלא בעצם ההדלקה שלו הוא מתחבר לס' שהוא שהיה בימי החנוכה וממש כעת נדלק הנר חנוכה שדלק בבית המקדש בדרך פלא ונס ולכן אומרים להדליק נר חנוכה כי כעת שאתה מדליק אתה מדליק את אור הנס של חנוכה.

ה. מקווה לפני הדלקת נרות חנוכה

³⁰ כן כתב בקצרה רבינו בחיי בספרו כד הקמה עם תוספת ביאור.

³¹ שפת אמת (חנוכה שנת תרל"א).

ולכן כותב הגאון רבי צדוק הכהן מלובלין³² שלכן נהגו ללכת למקווה לפי הדלקת נרות חנוכה שכן הנכנס לבית המקדש טעון מקווה, והרי כל חצר של כל יהודי נהפך להיות כעין קדושת המקדש. והדברים מבהילים כל רעיון.

ובדרך אגב פעם שמעתי הסבר יפה מדוע נהגו חסידים ואנשי מעשה לטבול במקווה לפני הדלקת נרות, הוא לפי מה שמובא במדרש מעשה חנוכה שהיוונים לא נתנו לנשות ישראל ללכת לטבול במקווה ולכל אחת נברא מקווה על ידי נס בבית שלה, והנה מקוה - יוצא במניין 156, 'מלך יון' יוצא גם 156, וכן אנטיוכס - יוצא 156, נמצא שהכוה של המקוה הוא לבטל את קליפת מלך יון, ולכן דווקא לפני הדלקת הנרות נהגו חסידים ואנשי מעשה ללכת לטבול במקוה.

ו. מקבלים אור הגנוז

ומובא בספרי רבותינו³³ שבאור נרות החנוכה מתנוציץ אור הגנוז שהתנוציץ בעולם ל"ו שעות עד שעמד הקב"ה וגנוז, ולכן יש ל"ו נרות, וכן יש ל"ו צדיקים שעליהם עומד עליהם³⁴, ויש ל"ו מסכתות שאור הגנוז נמצא גם בתורה הקדושה³⁵ וכן יש כנגדם ל"ו כריתות³⁶ וכן בנוסח של הנרות הללו יש ל"ו תיבות³⁷, ובזמן הדלקת הנרות נשפע שפע של האור הזה, ומי שזוכה יכול לראות על ידי אור הנרות מסוף העולם ועד סופו³⁸ [יש לפלפל אם כשמסתכל דרך הנרות, אין בזה איסור שמשמש לאורה, והתשובה היא שאיסור להשתמש הוא בשלהבת ולא בתוצאה, ולכן אין איסור להדליק עם נרות המפיצים ריח טוב או נר שמנגן ניגונים].

ז. על ידי נרות חנוכה זוכים לבנים, לחיים, ולעשירות....

אשרינו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו אם היה לנו עיניים לראות מעט מעט מה שכל יהודי פשוט עושה בזמן נרות חנוכה אור עצום נשפע עליו ולא רק אור רוחני... אלא האור הרוחני משפיע שפע של גשמיות שזוכה כל יהודי לבנים טובים, לחיים

³² בספרו תפארת צבי (סימן כז).

³³ ראה באריכות בבני יששכר (מאמר חודש כסלו טבת מאמר ב אות כא), ומקרו ואחד מן הראשונים הרוקח (הלכות חנוכה אות רכה), ובספר ישמח ישראל (פרשת בהעלותך אות ד).

³⁴ כמבואר במסכת סוכה (מה ע"א).

³⁵

³⁶ כמבואר בריש מסכת כריתות

³⁷ כמבואר בשו"ת המהרש"ל (סימן פה, הובא בבאר היטב סימן תרעז).

³⁸ ראה בספר קב הישר (סימן צב).

אורכים בטוב ובנעימים, ולפרנסה ועשירות, כך מארכים רבותינו³⁹ והביאו לכך אסמכתאות מהתלמוד, שהרי במסכת שבת (כג ע"ב) מובא שהרגיל בנר חנוכה זוכה לבנים תלמידי חכמים, וכן רמזו זאת בפסוק (תהלים קיט, ט) 'במה יזכה נער את ארחו' היינו שאדם הרוצה לזכות לבן – לנער מה יעשה ידליק 8 נרות חנוכה אור שכן ארחו נוטריקון אור - ה'. וכן המדליק נרות חנוכה זוכה לחיים ארוכים, שהרי כל הסיבה שקבעו חכמים את ימי חנוכה הוא כדי להודות ולהלל לה' יתברך כמבואר בגמרא במסכת שבת (כא ע"ב), ונאמר בתהלים (קטז, יז) 'לא המתים יהללו יה', ואם כן בוודאי שיאריך ה' יתברך את ימיהם של המהללים בטוב ושנותיהם בנעימים כדי שיכלו לתקן את תקנת חז"ל כראוי, וכן רמזו זאת שהרי בגמרא במסכת שבת (כב ע"א) מובא שצריך להדליק את נרות החנוכה בפתח הדלת 'שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין', הרי שיש שייכות למזוזה עם הדלקת נרות חנוכה, ובפרשת מזוזה נאמר (דברים יא, כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם'. וכן בשכר נרות חנוכה זוכים לפרנסה בשפע שהרי נר חנוכה עומד בשמאל לדלת וכתוב (משלי ג טז) 'בשמאלה עושר וכבוד'. וכן ראה בספר ליקוטי מהר"ן (חלק ב סימן ג אות יא) שהמדליק נר חנוכה בשמן זית זוכה לפרנסה, וזה מה שנרמז להציל פנים משמן, ולחם לבב אנוש יסעד.

אחים יקרים מי רואה את המתנות הגדולות והעצומות שזוכים לקבל בהדלקת נרות חנוכה, ולא יתלהב ליבו וישמח וירקוד בזמן הדלקת נרות חנוכה.

ז. מידת הדין מתבטלת

רבינו הקדוש רבי חיים פלאגי זיע"א כותב⁴⁰ שבזמן הדלקת נרות חנוכה יש עת רצון בשמים ומידת הדין מתבטלת, ואין שטן ואין פגע רע, ויכול האדם להפוך את מידת הדין למידת הרחמים ממש כזמן תקיעת שופר ביום ראש השנה.

ח. בחנוכה נשפע שפע פרנסה ועוון בשחקים...

המקובלים⁴¹ כתבו שבימי חנוכה בכלל ובזמן הדלקת הנרות בפרט יבקש מאת ה' יתברך שישפיע עליו פרנסה טובה ובקלות כי זה הזמן שהוא מסוגל מאוד לפרנסה,

³⁹ ראה באריכות בספר באר החיים (עמוד ט) שהביא כן מכמה ספרים באריכות.

⁴⁰ בספרו רפואה בחיים (אות עא).

⁴¹ ראה באריכות עצומה בספר נחלת יעקב.

ורמזו את זה שבגמרא במסכת חגיגה (יב ע"א) מובא שיש ברקיע שבעה רקיעים והם: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות, וברקיע שחקים יש רחיים שבו טוחנים מן לצדיקים שנאמר 'ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול'. וכתבו המקובלים שעל ידי שאנשי העולם יודעים ומפרסמים שה' יתברך הוא הנותן לחם לכל בשר, וממנו העושר, וממנו הפרנסה אזי מתחזק מלכות ה', וזה מה שאמר דוד המלך "ועוזו" בשחקים היינו הכוח שנותנים כביכול לה' נמצא ברקיע שחקים שממנו מגיע הפרנסה לעולם, והנה אם תעשו חשבון כמה יוצא בגימטריה 'עוזו'- 89, כמה יוצא חנוכה בגימטריה גם 89, לרמז שבזמן הדלקת הנרות נותנים עוז בשחקים שמושם נשפע הפרנסה והשפע.

ויש להוסיף על זה ולרמז שיתכן ולזה כיוון בעל הפיוט לרמזו שהתחיל מ'עוז' צור ישועתי.. דהיינו שהישועה לשפע והעוז נמצא בשחקים 'עוזו בשחקים, וכן שם טוחנים "מן" שזה ראשי תיבות 'מדליקים נרות', ועוד יש להוסיף שהרי רבותינו אומרים שבזכות מי ירד 'מן' לעולם בזכות משה רבינו 'משה' ר"ת מדליקים שמונה הנרות, וכן אחד משמותיו של משה רבינו היה 'חנוך' שהוא מלשון חינוך שיש בימי 'חנוכה'.

ט. קליפת יון להשיכח' להחשיך' חשכה' שכחה:

יהודי יקר!!!! חלילה לך מלחשוב שכל הדברים האמורים, והשפע שנשפע בכל העולמות, והאור הגנוז המתנוצץ, הוא רק לצדיקים וחסדים היודעים ומכוונים כהוגן... אבל אני איש פשוט... דע לך שמחשבות מעין אלו בדומות לאלו היו בדיוק המחשבות הפסולות שהיוונים הכניסו בליבותיהם של עם ישראל, ולכן אמרו להם כתבו לכם על 'אין לכם חלק באלוקי ישראל', מה העמוק במפשט הזה, לכאורה המשפט הזה נסתר מתחילתו לסופו, אתה אומר 'אין לכם חלק'... דהיינו ליהודי שנקרא ישראל אין לו חלק, באלוקי ישראל... זה אומר שהוא הקב"ה אלוקי ישראל.. אז כן יש לנו חלק.. מבאר השפת אמת⁴², שהיוונים באו ואמרו לעם ישראל... אתה יהודי... למה מי אתה חושב שאתה??? אתה חושב שיש לך כח ועוצמה וחלק עם אלוקי ישראל... אתה חושב שיש לך שותפות וקיום העולם עם הקב"ה שאתה נותן כביכול כוח לה' יתברך בבחינת תנו 'עוז לאלוקים'.. כמו שכתוב

בזוהר הקדוש⁴³ "ישראל מפרנסים לאביהם שבשמים"..... באים היוונים ואומרים לך אין לך חלק בזה...

כי זה העבודה של מלכות יון, שרבותינו דימו את מלכות יון ל'חשך' להחשיך את עיניהם של ישראל, להחשיך אתיות ל'השכיח', 'חשכה' אותיות 'שכחה'.... יון רצו להחשיך את לעוור את עיניהם של ישראל איך??? להחדיר בהם שהם לא חלק מה' יתברך... אומרים 'שכח' ה' זה ראשי תיבות שכן תובת כל היוצרים.... ולכן רבינו יוסף חיים זיע"א כותב שעל ידי הסתכלות בנרות חנוכה הוא סגולה לזיכרון בתורה⁴⁵.

י. כל ענין חנוכה הוא למטה מעשרה

וההפך הוא הנכון שכל הענין של חנוכה הוא דווקא לאותם שנפלו... דווקא לאלו שהם לא הכי בסדר... כי הרי הגמרא במסכת סוכה (ה ע"א) אומרת שלעולם השכינה לא יורדה לפחות מעשרה טפחים... דהיינו למקום נמוך.. אבל בימי חנוכה השכינה יורדת לפחות מעשרה טפחים... ולכן יש מצוה להניח את החנוכייה בתוך עשרה טפחים...

יא. זמן של תשובה לתקן את כל הפגמים...

ואמר רבי לוי יצחק⁴⁶ שמכיוון שאור חנוכה יורד למקומות הנמוכים ביותר... לכן חנוכה הוא יום טוב בימי החול דווקא, כי בכוח הקדושה של נרות חנוכה הוא להאיר על האנשים שנמצאים ממש בחולין... וכן אין לך עוד יום חול בשנה שמוצאים בו שני ספרי תורה זולתי ראש חודש טבת שחל בחנוכה.... וכן אין לך מועד שנקבע בימים האחרונים של החודש שמורים על חשכות, כי ישראל נמשלו ללבנה ובסוף החודש מתמעט אורה רק חנוכה... למה???? כדי להודיע לכולם שגם אם האור שלך כל כך התמעט כל כך נחלש... בחנוכה יש לך סיכוי... וכן אין שום חג שמסתיים בחודש אחד ומתחיל בחודש אחר בחודש טבת שהוא חודש של עשוי

⁴³ ויקרא (דף ז ע"א).

⁴⁴ מדרש רבה על הפסוק וחשך על פני תהום.

⁴⁵ ראה לרבינו בספר ידי חיים (סימן תרעג) שביאר כן באריכות.

⁴⁶ בקדושת לוי (קדושה חמישית).

הרשע כמבואר בזוהר הקודש⁴⁷ ולמה כי גם יהודי שהוא נעשה ממש בבחינת עשיו הרשע על ידי האור של חנוכה יכול לחזור למוטב....

כמה טובות הקב"ה נותן לנו... איזו חיבה הקב"ה מחבב אותנו.. איזו אהבה הקב"ה אוהב אותנו... איך הוא ה' יתברך משתיק את כל מלאכי מעלה.... בשביל לשמוע אותך איך אתה מברך... ואיך אתה שר...

ובספר נחלת יעקב מאריך להוכיח שאפילו חטא אדם בפגם הברית, אותו חטא נתקן בחנוכה, ומביא שם בשם הדברי חיים... ש'חנוכה' הוא אותיות **כל חטאות נערו** התעלו ניתקנו... וכן בזמן הדלקת הנרות הוא הזמן המעולה לשוב בתשובה שכן 'נפשי ישוב' נפשי ראשי תיבות **נר שמן פתילה ידליק**, וכן רבינו בספרו ליקוטי תפילות⁴⁸ חנוכה אותיות **הזה בגודל חסדך וכאשר נשאת**. בספר זרע קודש שלכן מנחים את החנוכייה בפתח, לרמוז שבזה מבטלים את מי שעומד בפתח, ומי עומד בפתח יצר הרע כמו שאומרים רבותינו בגמרא במסכת קידושין 'לפתח' חטאת רובץ, וכן מדליקים בחלון לרמוז שלפעמים 'המוות' שזה העבירה והחטא בא דרך החלון בבחינת 'עלה מוות בחלוננו', וכבר רמזו ואמרו חלו"ן אותיות ניצונו להדליק **נר חנוכה**....

יב. הדלקה בלילה - אנחנו מחליפים את המלאכים

וכן מתי מדליקים בתחילת הלילה... שלפי הקבלה הוא הזמן שמתעוררים בו דינים קשים מאוד... כי אפילו בחודש אלול חודש הרחמים והסליחות אנחנו לא אומרים סליחות בתחילת הלילה זה זמן של דין⁴⁹, אבל בחנוכה אנחנו מקיים את המצווה דווקא בזמן שיש הכי הרבה דינים למה?? כי רק בימי חנוכה יש את הכוח האדיר למתק את הדינים הכי קשים... ולכן מבארים המקובלים⁵⁰ שהנה יש לנו שבעה רקיעים בשמים כמו שמבואר בגמרא במסכת חגיגה (יב ע"א) וביום שישראל אומרים שירה לפני ה' יתברך המלאכים והשרפים שותקים.. אבל בלילה המלאכים אומרים שירה... ובאיזה רקיע נמצאים המלאכים, ברקיע "מעון"... והנה לאחר הדלקת הנרות תיקן לנו רבנו הרמב"ן לומר 'יהי נועם'.. 'נועם' ו'מעון' זה אותם

47 זוהר חלק ג דף רנט.

48 חלק ב תפילה ז.

49 ראה בחזון עובדיה (ימים נוראים עמוד ?) באריכות

50 ראה בנחלת יעקב באריכות.

אותיות... לרמזו לך שבימי החנוכה שאנחנו אומרים שירה לפני ה' יתברך אנחנו מחלפים את המלאכים בלילה ברקיע מעון.. ואנחנו אומרים שירה במקומם... ורמזו שזה מה שנאמר (ישעיה ו, ב) 'שרפים עומדים ממעל לו', אלו הל"ו נרות⁵¹ שהשרפים עומדים בשתיקה והיהודי כאן למטה בעולם הגשמי משבח ומהלל לה' יתברך...

פרק ד

החייבים בנר חנוכה ומקום ההדלקה

א. מצות נר חנוכה כת"ר

תיקנו רבותינו להדליק נרות בימי החנוכה, והאריכו המקובלים שמצוות חנוכה משלימה את הכת"ר⁵², שכן יש לנו תרי"ג מצוות מדאורייתא, ועוד שבע מצוות דרבנן, ונתנו על כך סימן⁵³ ענן בחמה' והם: עירובין, נר שבת ויום טוב, ברכות הנהיין, חנוכה מגילה, וכן ידוע שיש כת"ר אותיות בעשרת הדיברות, לכן מצוה זו שהיא בעצם חותמת את כל המצוות היא חביבה עד מאוד, וכן יש בה פרסום הנס לרבים.

לכן תיקנו ואמרו רבותינו שאפילו עני המתפרנס מן הצדקה יש לו חובה לחזר על הפתחים, או משאיל את כסותו בשביל להדליק נרות חנוכה⁵⁴, ואפילו למצוות תפילין אומרים רבותינו שאין חובה על האדם לחזר על הפתחים בשביל שיהיו לו

⁵¹ ראה במהרי"ל (ריש הלכות חנוכה) שהביא רמז זה לענין אחר.

⁵² כן כתב רבינו חיים ויטאל בספר שערי קדושה (חלק א שער ד), ובספר עמק חנוכה (סימן ד).

⁵³ כעין זה כתב בתפארת ישראל על המשניות (מסכת עוקצין פרק ג יבין אות צד), ובספר עיס רימונים (עמוד יד) שינה מעט מדבריו כמו שזכרנו למעלה ועוד הוסיף להביא רמזים נאים ציצים ופרחים עיי"ש.

⁵⁴ כן כתב הרמב"ם (חנוכה פרק ד הלכה יב), והרב המגיד כתב שהרמב"ם למד כן "מכל שכן" מדין המבואר נגמרא בפסחים (צ"ט ע"ב) שיש חיוב לעני למכור את כסותו בשביל ארבע כוסות שהוא גם מדין פרסומי ניסא, וכבר התחבטו הפוסקים והפרשנים לבאר את כוונתו ששניהם הוא משום פרסומי ניסא ומה העליונות שיש בנר חנוכה מארבע כוסות, ובשו"ת אבני נור (אורח חיים סימן תקא) כתב לבאר שבנר חנוכה הפרסום הוא לאנשי רשות הרבים לעוברים ולשבים, פרסום הנס הוא גדול יותר מאשר לפרסם את הנס בין כותלי ביתו של אדם לבני משפחתו היושבים על שולחנו. וכן ראה בשו"ת רב פעלים (אורח חיים חלק ד סימן ל), והגאון השדי חמד (מערכת חנוכה אות כא) הביא בשם שו"ת כנף רננה (אורח חיים סימן פד) שכתב ליישב שבליל הסדר פרסום הנס לא נעשה אך ורק על ידי שתיית ארבע כוסות, אלא גם על ידי שאר עניינים מצד מרור קריאת ההגדה הלל, לכן בנר חנוכה שהאופן הבלעדי הוא הפרסום על ידי הנרות יש לו עליונות על פני ארבע כוסות. עיי"ש. ויש חידוש גדול של האור שמח (על הרמב"ם) שם שיש חיוב לחזר על הפתחים אפילו בנרות ההידור והדברים צע"ג, ועוד ראה מה שכתבו בדעתו בשו"ת קנין תורה (חלק ג סימן צח), ולמו"ר בשו"ת באר שרים (חלק ג סימן עב), וגם אם נאמר שההידור הוא חלק מן המצוה אין לחייב עדיין למכור את כסותו בשביל הידור והוא פשוט.

תפילין שלו, אלא ישאיל תפילין מחברו⁵⁵, ואילו בנר חנוכה בשל פרסום הנס יש חובה לחזור על הפתחים.

ג. אדם שנתקע ללא שמן ורוצה לקחת מחברו

דנו הפוסקים באדם שנסע למרחק ושכח לקנות נרות ושמן, ויש לפניו שמן ונרות של חברו, והוא רוצה ליטול אותם על מנת להחזיר לחברו את השמן והנרות, יש מהפוסקים שהתירו לקחת את השמן והנרות ולהניח תמורתם כסף, ולהלכה נראה שלא ידליק ואסור לו לקחת שמן ונרות רק אם חברו יאמר לו במפורש הוא מסכים⁵⁶.

ד. זוכים לבנים תלמידי חכמים

רבותינו אומרים שהרגיל בנר, דהיינו אדם שמדליק נרות חנוכה ונרות שבת, בהידור עם שמן זית זך, ומנורה יפה זוכה לבנים תלמידי חכמים, וסגולה זו היא גם ואדם שתורם את החשמל והאור לבית המדרש מבוטח לו שיהיו לו בנים תלמידי חכמים⁵⁷.

ה. יורדים מנכסיהם

אדם שיש לו כסף לקנות מנורה מהודרת, וכן לקנות שמן זית זך מהודר, והוא מתקמצן, הוא נענש ויורד מנכסיו ה' ירחם ישמור ויציל⁵⁸.

⁵⁵ כן העיר בתשובות והנהגות (חלק ב סימן שנב, ובחלק א סימן קסז) שכן בירושלמי (פאה פרק א הלכה א) מפורש שאדם לא חייב לחזור על הפתחים שיהיו לו תפילין, אמנם כבר העיר הביאור הלכה (אורח חיים סימן תרנו) שצריך להשאיל תפילין מחברו שלא יהיה בכלל קרקפתא דלא מנחת תפילין. עיי"ש.

⁵⁶ הגאון מווינא בשו"ת בצל החכמה (חלק ו סימן קיח) כתב לדון בזה ובתחילה דימה את הנידון הנ"ל למבואר בשולחן ערוך (אורח חיים סימן יד) שמוותר לקחת תלית שלא מדעת חברו משום דניחא ליה לאינשי למעביד מצוה בממוניה כשאין לו הפסד, אמנם כתב כל זה כשהוא מחזיר את אותו חפץ לבעלים אבל היכא שהוא מחזיר מעות או חפץ דומה אסור, ושוב כתב לדמות זאת למה שמבואר בגמרא בבא מציעא (כט ע"ב) שאם מצא תפילין שמצויו לקנות כמותם הרי זה שם ומעריך את דמיהם ויכול לקחת את זה לעצמו, והוא הדין לענין חנוכה, ועוד טען דהרי זה נהנה וזה אינו חסר. וכן כתב בספר השוקי חמד (בבא מציעא כב ע"א). אמנם נראה שאסור לפי מה דקיימא לן בשולחן ערוך (חושן משפט סימן שנט) ששואל שלא מדעת גזלן הוא, ואפילו אסור לו לאדם לקחת חפץ גם אם ירצה לשלם עליו יותר. אמנם הש"ך (ס"ק ד) חילק בין דבר העומד להימכר ובין חפצים אישיים שלו בבית, ומה שהביא הגאון מווינא ראה מתפילין שאני התם שהווי מציעאה והיא באה לידו בהיתר, וכן ראיתי שידיד ועמתי לתורה הגר"א טהרני בספרו עסיס רימונים (עמוד מח) תפס על דברי הגאון מווינא הנ"ל ודפח"ח.

⁵⁷ ראה גמרא שבת (כג ע"ב), וכבר התקשו למה הוא עצמו לא יזכה לתורה, עיין בלבוש (סימן תרעא), ולרבינו הגר"ח בספרו בן יהוידע (שבת שם).

⁵⁸ כן כתב בספר חמדת ימים (חלק פרק ב ד"ה ואשר), וכן רבינו חיים פלאגי' בספרו מועד לכל חי (סימן כז אות טז).

ו. הידור על הידור בנורות חנוכה

וכאמור שמצות נר חנוכה היא חביבה עד מאוד יש בה נדבך נוסף שאין בשום מצוה, וכל מצוה ישנם שני דרגות א. חובה המינימלי לצאת ידי חובה. ב. להדר במצוה. בנר חנוכה יש דרגה שלישית והיא הידור על הידור ונקרא בלשון רבותינו 'מהדרין מן המהדרין', שכן החיוב המינימלי שיש בנרות חנוכה הוא נר אחד בכל בית, החיוב היותר מהודר נר לכל אחד מבני הבית, דהיינו אם בבית פלוני יש 5 נפשות בכל לילה מלילות חנוכה מדליקים 5 נרות.

והמהדרים על ההידור נחלקו בו רבותינו הראשונים יש הסוברים שהוא לפי כמות הנרות, שאם בהידור הוא נר לכל אחד הרי שבהידור על ההידור הוא חנוכה לכל אחד מבני הבית, וכן הוא מנהג יוצאי אשכנז, אמנם יש מהראשונים הסוברים שההידור על הידור הוא לא בכמות הנרות אלא בידיעה ובהכרה באיזה יום אנו נמצאים ולכן כשיש הרבה נרות אין היכר וסימן, וכך נוהגים בני ספרד⁵⁹.

⁵⁹ בגמרא במסכת שבת (כא, ע"ב) תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד ואחד, והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך. ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. ונחלקו הראשונים בגדר הביאור 'מהדרין מן המהדרין', הרמב"ם (הלכות חנוכה פרק ד, הלכה א-ב) ביאר שהמהדרין מן המהדרין הוא להוסיף על המהדרין, דהיינו שמדליק נר לכל אחד ואחד מבני הבית, ומוסיף והולך בכל יום נר נוסף לכל אחד מבני הבית. אלא שסיים הרמב"ם (שם הלכה ג) 'שמונה פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקים נר אחד בלילה הראשון, ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה נרות, בין שהיו אנשי הבית מרובים, בין שהיה אדם אחד. וכן נקטו כשיטת הרמב"ם עוד ראשונים, ובחידושי הר"ן (שבת, כא, ע"ב) הביא שרבינו יהונתן סובר כשיטת הרמב"ם שבכל לילה מוסיף והולך נר נוסף, לכל אחד מבני הבית. וכן כתב הר"א (פסקים שבת פרק ב, הלכות חנוכה אות ה), ובביאור הגר"א (סימן תרע"א, ס"ק ד) כתב כן בדעת הר"ף, ובשו"ת מהר"ל (סימן קמה), ובשו"ת תרומת הדשן (סימן קא).

אך התוספות (ד"ה והמהדרין) כתבו בזה"ל: נראה לר"י, דב"ש ובי"ה לא קיימי אנו איש וביתו, שכן יש יותר הידור, דאיכא הכירא כשמוסיף והולך או מחסר, שהוא כנגד ימים הננסין או היוצאים, אבל אם עושה נר לכל אחד, אפילו יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא שיסברו שכן הם בני הבית. עכ"ל. וכן כתב בתלמוד הרשב"א (צורו החיים דרך השביעי סימן ב), וכן כתב המרדכי (שבת סימן ער), ובמאירי (שם, ד"ה מצוות), ובטור (סימן תרע"א).

ובשולחן ערוך (סימן תרע"א, סעיף ב) כתב, כמה נרות מדליק, בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמונה, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר. וכתב הרמ"א הגה: ויש אומרים דכל אחד מבני הבית ידליק, וכן המנהג פשוט. ובט"ו (שם ס"ק א) העיר שהוא חידוש שהספרדים נוהגים כדברי תוספות שבדרך כלל הם נוהגים כשיטת הרמב"ם, ואילו האשכנזים שנמשכים בדרך כלל אחרי בעלי התוספות העלו בזה כדברי הרמב"ם. ורבינו השד"ח חמד (מערכת חנוכה אות ט, ס"ק ד) הביא את הערת הגאון רבי שלמה הכהן מוילנא שהרי הרמב"ם כתב שהמנהג הוא לא כמו שכתב אליבא דרינא. עיי"ש.

ולאחר שהזכרנו את מחלוקת הראשונים מערכת לקראת מערכת נבוא ונדון בכל שיטה ושיטה, ראשית כל, הרי עיקר טעמים של התוספות הוא מחמת שאם ידליקו כל אנשי הבית שוב לא יהיה היכר לימים, ונמצא שמבטל את כל הענין של המהדרין, אך ודאי שאין להקשות (כפי שראיתי כמה ממחברי הזמן שעשו מזה קושיא) שיצא לפי שיטת התוספות שהדלקת המהדרין עולה ומעולה יותר מהדלקת מהדרין מן המהדרין, ולדוגמה כשיש בבית חמשה אנשים, הרי שהמהדרין ידליקו בכל ימות החנוכה ארבעים נרות, ואילו המהדרין מן המהדרין ידליקו רק שלושים ושש נרות, אך דעתם של תוספות מבוארת ומבוררת שההידור אינו נובע מריבוי הנרות, אלא מהיכר הנס שכלל שעבר עוד יום נתגדל הנס. וזה פשוט.

אך כאמור לפי שיטת הרמב"ם קשה, מה יענה למטענתם של התוספות, ובביאור הגר"א (ס"ק ד) כתב לבאר בהקדם דברי הגמרא מסכת שבת (שם) לאחר שהביא את מחלוקת בית שמאי ובית הלל בצורת הדלקת המהדרין מן המהדרין, הביאה הגמרא שני טעמים, חד אמר טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין, וטעמא דבית הלל כנגד הימים היוצאין, וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג, וטעמא דבית הלל דמעלין בקודש ואין מורדין. ומובא בגמרא: אמר רבה בר חנה אמר רבי יוחנן שני זקנים היו בצידן, אחד עשה כבית שמאי ואחד עשה כדברי בית הלל, זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג, וזה נותן טעם לדבריו כנגד מעלין בקודש ואין מורדין. והר"ף (שבת י, ע"א מדפיו) הביא את דברי רבה בר חנה ואת שני דברי הזקנים, והגר"א עמד על דברי הר"ף, מדוע הוצרך להביא את דברי הזקנים הרי אין שום נפקותא בזה, אלא בביאור שיטת בית שמאי ובית הלל. אלא שביאר הגר"א שכל הצורך שצריך היכר למספר הימים הוא בטעם של כנגד הימים הנכנסים והיוצאים, משא"כ לפי הטעם של כנגד פרי החג או משום מעלין בקודש ואין מורדין אין כל ענין בהיכר הימים, ועיקר ההידור הוא להרבות נרות. וכן הביא בזה הברכ"י יוסף (ס"ק א) בשם המהר"א"ח. עיי"ש.

אך יש להעיר על ביאורו של הגר"א מספר הערות, ראשית גם לפי דברי רבינו הגר"א שאין צורך בהיכר כנגד הימים הנכנסים והיוצאים, אפתי יש צורך בהיכר מטעם מעלין בקודש ואין מורדין, וקשה לומר לומר שאין צורך בהיכר אלא העיקר להוסיף ולהעלות, שהרי המעלין בקודש הוא בכדי שלא תהא ירידה בקודש. ועוד מה שתלה רבינו הגר"א את דבריו בשיטת הר"ף כבר העיר הביאור הלכה (ד"ה ויש אומרים) שהטעם שהביא הר"ף את מעשה הזקנים בצידן הוא, שהרי נכון שבכל מקום הלכה היא כשיטת בית הלל, אך זה הכלל כשמחלוקתם היא לענין דינא, אבל כשמחלוקתם אינה אליבא דהלכתא אלא בענין הידור בעלמא, הביא הר"ף את מעשה הזקנים, אך כתב הביאור ההלכה 'מדלא מוזכר דין זה בשום פוסק אלא לצרף דבר זה להלכה'. והן אמת, שהריטב"א (שבת שם) ביאר את המעשה ששל שני הזקנים כפי שביאר הביאור ההלכה, ובהגלות נגלות לנו דברי הריטב"א, הרי שפיר ניתן לומר שהר"ף אציל כשיטת תוספות, ולא כשיטת הרמב"ם. ולכן כשכתב הריטב"א כשיטת תוספות שבעינן הכירא הוסיף לפי שני הטעמים המוזכרים בגמרא וז"ל: פירוש כי כונהגינו הוא חשוב מהדרין מן המהדרין דאיכא פרסומי ניסא טפי, כי אם היה כל אחד מוסיף נרו לב", או פוחת לב"ש לא יכירו העולם דמשום פרי החג או משום מעלין בקודש הווא אלא שאמרו בני הבית נתרבו או נתמעטו. עיי"ש. אך ניתן לבאר את טעמו של הרמב"ם כפשוטו, שנכון שהתוספות פירשו שהיכר הוא משום ימים הנכנסים וימים היוצאים, אך הוא היכר לאחרים שרואים את הנרות, וכיון שאינן יודעים את מספר הנפשות בבית אין בזה היכר, אבל הרמב"ם סובר שאין זה משום היכר, אלא המדליק מדליק כנגד אנשי הבית, והמדליק יודע את מספר אנשי הבית כמה הם.

ואחר שהצגנו את כל דברי הראשונים מערכה לקראת מערכה עם ביאור בדבריהם, באו רבותינו האחרונים והעירו על מה שכתב הרמב"ם שכל אחד מבני הבית מדליק. ראה שדי חמד (מערכת חנוכה אות ט, ס"ק ד) בשם הגאון רבי שלמה מווילנא, שהרבה לתמוה על המנהג של אלו לפי שיטת הרמב"ם, ושהרי הרמב"ם כתב שבעל בית מדליק, וכתב שהאשכנזים יוצאים לפי שני הדעות, ולכן כל אחד מבני הבית מדליק בפני עצמו, ומקיימין ההידור הראשון נר לכל אחד ואחד, ושפיר גם איכא הכירא דימים הנכנסים, שהרי כל אחד מבני הבית מדליק במקום מיוחד. וכבר כתב כן הדרכי משה (סימן תרע"א, ס"ק א) שמנהג האשכנזים הוא אף כשיטת תוספות, לדלדלן שאנו מניחין בבית מבפנים ידועין כמה הן, ואין לחוש לפי טעמים של תוספות. ועוד שכל אחד נותן במקום מיוחד. ועוד ראה מה שהרבה לתמוה על מנהגם של האשכנזים בשו"ת גליא מטכת (סימן 1) כתב שלמה זקן **כשיטת הרמב"ם יש לו חוש לברכה לבטלה**, והביא בפרוץ השולחן (סימן תרע"א, ס"ק טז), ובבית הלוי (הלכות חנוכה דף כג), ובחידושי הגר"י. והוסיפו לתמוה שהמנהג שכל אחד מדליק לעצמו לפי דעת רוב ככל הראשונים אין זה כוונת המהדרין המובא בגמרא, אלא אחד מדליק כמספר אנשי הבית, כמו שמבואר בדברי הרמב"ם להדיא, וכן מבואר ברי"א (פסקים הלכות חנוכה אות ה) שכתב: והמהדרין נר לכל אחד ואחד בין אנשים ובין נשים. אבל על הקטנים שאינן מחויבין נראה בעיני שאינו מדליק. עיי"ש. ומפורש שבעל הבית מדליק לכולם, וכן מבואר מדברי המרדכי (שבת סימן עב), ובמאירי (שם), אלא שבישו"ת מהר"ל (סימן קמה) כתב כמנהג האשכנזים, וכך משמע מדברי תרומת הדשן (סימן קא).

ובאמת שהיא מביאה עוצמה על הרמב"א שרוב ככל הראשונים סוברים שההדלקה מוטלת על בעל הבית בלבד. ומה שכתב ליישב בחידושי הגר"י (הלכות חנוכה פרק ד, הלכה א) את שיטת הרמב"ם, על פי מה שנחלקו הרמב"ם והטור, בענין ציצין שאינן מעכבין את המילה, שהרמב"ם סובר (הלכות מילה פרק ב, הלכה ד) שכל זמן שעוסק במילה, חוזר על ציצין שאינן מעכבין את המילה, אבל אם פירש אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבין, ואמנם הטור (יורה דעה סימן רסה) סובר שחוזר על ציצין שאינן מעכבין בשם הבית הלוי, שביאר את מחלוקתם דהרמב"ם שסובר שחוזר על ציצין שאינן מעכבין, אך לפי הטור שהידור מצוה הוא דווקא כשהוא חלק מעשיית המצוה אך בפני עצמו ללא קשר למצוה אין זה הידור מצוה, אך לפי הטור חוזר גם אם פירש, כיון שסובר שנמשך מפרש המצוה הרי הוא מקיים הידור על הציצין. ולפי זה כתב הגר"י לבאר את שיטת הרמב"ם בנח חנוכה, שהכל הוא הדלקה אחת ונר לכל אחד ואחד הוא ענין של הידור, ולכן לא שייך לומר שתהא הדלקה לכל אחת ואחת כיון שההדלקה השניה היא משום הידור, ונפרשת ממעשה המצוה, אבל הרמב"א (יורה דעה סימן רסד, סעיף ה) שפסק להלכה כשיטת הטור שגם אם סילק ידו חוזר על ציצין שאינן מעכבין, שפיר מפרש שההידור הוא בהדלקת נר לכל אחד ואחד. ולפי שיטתו מבואר שפיר מה שכתב הרמב"א בדרכי משה שמנהג האשכנזים הוא כשיטת הרמב"ם, אלא שנחלקו

ז. אשה בהדלקת נרות חנוכה

נשים גם חייבות בהדלקת נרות חנוכה, אמנם גם לבני אשכנז אשה לא מדליקה בפני עצמה משום שאשתו כגופו' אמנם טעם זה לא שייך כלפי בנות רווקות, אבל ככה הוא מנהג יוצא אשכנז⁶⁰.

ז. בני זוג פרודים בבית אחד

בגדר ההידור, שהרמב"ם סובר שהידור צריך להיות חלק מהמצוה, ואילו לפי הרמ"א ניתן לקיים את ההידור גם כשהוא לא חלק מהמצוה.

ואחר המחילה דבריו טעונים ביאור (כפי שכבר העירו הרבה אחרונים), שהרי לפי דבריו יוצא שבני הבית שמדליקים הם אינם מקיימים מצוה, אלא הידור מצוה, ויוצא שברכתם חלה רק על ההידור, (שנדון בה בהמשך) וצ"ע שהרמ"א (יורה דעה סימן רסה, סעיף ג) פסק שרק על ציציון המעכבין ניתן לברך, אבל על ציציון שאינם מעכבין לא ניתן לברך, ולפי הבנת הגר"י בדעת הרמ"א שהדלקת נרות של שאר בני הבית מוגדרים כציציון שאינם מעכבים, הרי שהרמ"א היה צריך לפסוק שיש לברך גם על ציציון שאינם מעכבים. ועוד שלפי שיטת הגר"י יוצא שבני הבית שחיוכם מדין הידור, אינם יכולים להדליק קודם שבעל הבית שבהדלקתו הוא מקיים את גוף המצוה. אך יש לציין שהעיר בספר אבי עזרי (הלכות חנוכה פרק ד, הלכה א) על עצם הדימוי שדימה הגר"י בין ציציון שאינם מעכבים לנר חנוכה, אין ענין אחד לשני, וכאן אין זה הידור מדין ואנהו, אלא הידור מה שמרבה במצוה, ומדליק עוד משום פירסומי ניסא, וזהו מצוה ואין זה שייך כלל להפלותא אי חוזר על ציציון שאינם מעכבין כשפירש. עיי"ש. וראה למו"ר ראש הכולל שליט"א בספרו שושנת העמקים (גיטין עמוד קעד) שהוסיף נופך על קושיית אבי עזרי. אך לענ"ד אין זו הערה, שהרי הגר"י בהמשך דבריו הוכיח מדברי הרמב"ם ומדברי רבינו הננאל, שדין הידור נרות חנוכה כדין הידור בשאר מצוות. ועוד יש ליישב את הערת האבי עזרי, שחז"ל קבעו שצורת ההידור הוא להוסיף על נרות החנוכה בכדי לפרסם את הנס, אבל במהות ההידור דינו ותכונתו ככל דיני הידור מצוה. ואיך שדימה הגר"י את הנידונים בין מילה לחנוכה כן הבין רבינו זצ"ל בספרו חזון עובדיה (עמוד קלד) לענין ברכה על הידור מצוה. דו"ק כי קצרת, והערת האבי עזרי כבר מיושבת כדכתבנו.

ומעתה שבה הקושיא למקומה, שהרי הרמ"א לא פסק כשיטת הרמב"ם, אולם יש ליישב את שיטת הרמ"א לפי החקירה שהזכרנו, שהוא ס"ל שחובת ההדלקה מוטלת על הגברא, והוא אזיל לשיטתו שפסק כשיטת התרומת הדשן (סימן תרעז סעיף ג) שאכסנאי אע"פ שמדליקים עליו בביתו רשאי לברך. ולכן לעולם הוא פסק כשיטת הרמב"ם שהמהדרין היינו שכל אחד מבני הבית מדליק, אין מכוין שסבר שהוא חובה על הגברא הרי שרשאי כל אחד ואחד מבני הבית להדליק בפני עצמו. אמנם הרמב"ם שפיר אזיל בזה לשיטתו שהחובה היא על הבית. דו"ק.

⁶⁰ רבים מאחרונים הביאו את הטעם משום דאשתו כגופו, כן כתב בשו"ת מהרש"ל (סימן פח),

וכן כתב האליה רבה (סימן תרעא ס"ק ג, וכן בסימן תרעז ס"ק ד), הביאו המשנה ברורה (שם ס"ק ט), אמנם לכאורה טעם זה שייך רק לנשים נשואות אבל לרווקות טעם זה לא שייך ובשו"ת עולת שמואל (סימן קה) האריך להסביר את מנהג יוצא אשכנז שעיקר הגזירה הייתה כלפי אנשים. אמנם דבריו צ"ע דמנין לנו לחדש הידושים כאלה אחרי שרבותינו חייבו את הנשים בהדלקת נרות חנוכה, וכן הטעם שהביאו בשם החתם סופר שמפני שהיו מדליקים בחוץ ומשום צניעות לכן פטרו אותם כן הביאו טעם זה בספר מועד רגלי וזמנים (חלק ב סימן קלג ד"ה והמנהג), והניף ידו שנית בספרו תשובות ונהגות (חלק ב סימן שמב). עפר אני בפתור רגלי רבינו החתם סופר אבל טעם זה צ"ע דאם נפטור את כל הנשים מחיוב קריאת מגילה מאחר שרוב נשות ישראל יוצאות מביתן לבית הכנסת ויש בזה חוסר צניעות, והוא פלא גדול. וכן מה שכתב בספר משמרת שלום (סימן מח) שאם הנבות ידליקו יש בזה חוסר דרך ארץ וחוסר כיבוד אם דאם האמא לא מדליקה משום דאשתו כגופו איך בנותיה ידליקו. עיי"ש. ודבריו תמוהים מאוד. ומה שכתב האשל אברהם (סימן תרעה אות ג) שעל פי הסוד נשים לא שייכות בהדלקת נרות חנוכה, צ"ע דאבי אבות תורת הקבלה הוא רבינו האר"י גם בשער הכוונות (חנוכה דרוש א), וכן בפרי עץ חיים (שער חנוכה פרק ד) מובא בדיוק הפוך שהאנשים מפלים לנשים בנר חנוכה ועיקר ההארה הוא אצלן עיי"ש.

ונראה שעיקר הסיבה, היא פשוט סיבת טכנית שעשתה לה שורש ויסוד בהלכה, הנה לפני מאות שנים בכל העולם הכללי ובפרט בעולם היהודי היו בנות מתחנות בגיל בת מצוה, מכל מיני סיבות כלכליות, שמירה מהתבוללות ועוד, ואם כן הרי כיון שהנשים הנשואות לא היו מדליקות מהמת דין אשתו כגופו לא ראו צורך לחנך אותן כשהן קטנות, ומכאן זה עבר שגם כשהן גדלו לא הן הדליקו בפני עצמן. זה הטעם האמתי והנכון.

בני זוג שה' ירחם לא חיים בשלום, אלא הם פרודים ומתגוררים באותו בית וכל אחד מהם חי את חייו בפני עצמו ומשלים את השכר דירה בפני עצמו ואוכל לעצמו, נראה להלכה שיידלק כל אחד בפני עצמו.⁶¹

⁶¹ ונראה שהוא תלוי במחלוקת שבספר הפרדס הגדול (סוף סימן קצט, עמוד 73 מדפי הספר) כתב 'שני בעלי בתים היו בבית אחד, והצריכם רבינו דוד הלוי נ"ע להדליק זה בפתח זה, וזה בפתח אחר, אבל רבותינו אומרים אין צריכין אלא בפתח אחד להשתתף ביחד. עיי"ש. וכן ראה בשו"ת ר"שי (סימן מח ד"ה ומוצאתי), ושבוילי הלקט (סימן קפה). וכן הטור (סימן תרעז) שהביא בשם רב שר שלום גאון שכתב 'אנשים הרבה הדרים בחצר אחת שורת הדין שמשותפין כולם בשמן ויוצאים כולם בנר אחד. אולם המגיד משנה (הלכות חנוכה פרק ד, הלכה ד) כתב לבאר את המובא בגמרא במסכת שבת (ג"ב ע"ב) 'נר שיש לו שתי פיות עולה לשני בני אדם; כגון שיש שני בני אדם הנכנסים בפתח אחד, והם חלוקים בעיסתם ואינן סומכים על שולחן אחד שכל אחד צריך להדליק. וכתב הפרי חדש (סימן תרעז, סעיף ג) בדעת המגיד משנה שמשמע מדבריו שכשהם חלוקים בעיסתם לא מועילה ההשתתפות ביניהם, אלא כל אחד צריך להדליק בפני עצמו. אולם הלבוש (סימן תרעז, סעיף ג) כתב שמועיל שהשתתפו, והביאור ההלכה (סימן תרעז, סעיף א ד"ה עמו) הביא את המחלוקת הנוכרת בין הלבוש לפני חדש, ולא הכריע ביניהם. אך רבינו הגרי"ח בספרו בן איש חי (פרשת וישב אות יז) כתב שיכולים להשתתף בפרוטה עיי"ש. ויש לבאר את מחלוקתם לפי החקירה הנוכרת, שהמגיד משנה סובר שחובת ההדלקה היא חלה על האדם וממילא ס"ל שבבית אחד שדירים שם שני אנשים החולקים בעיסתם, הרי שכל אחד מחויב בהדלקה בפני עצמו, אך שאר הראשונים סוברים שהחוב חל על הבית ומכיון ששני אנשים אלו דרים בבית אחד, אין כל אחד צריך להדליק בפני עצמו, על אף החלוקה הכרוכה בעיסתם. דו"ק. והוא הדין בנידון דידן.

אלא שאכתי יש לפלפל לפי הטעם שהביא המהרש"ל שהוא משום שאשתו כגופו האם זה שייך כאן, והנה הגם שיש ראשונים שסוברים שאם עניו לגרשה אין לו ממנה ירושה כך סובר הרשב"ם בבא בתרא (קמו ע"א) ואם כן לכאורה נאמר גם אנו בנידון זה שכיון שנתן עניו לגרשה שוב אין דין אשתו כגופו, (וברמ"א אבן העזר סימן צ סעיף ה פסק שלא כדבריו וכן הבית יוסף העלה שלא כדברי הרשב"ם גם באבן העזר שם, וגם בחושן משפט סימן רפג), ובאמת ראיתי שכן כתבו כמה אחרונים כן כתב בשו"ת משנת יוסף (חלק יג סימן רכו), ויש שכתבו שכיון שהרמ"א פסק להלכה שלא כדברי הרשב"ם כך היא ההלכה ואומרים בזה אשתו כגופו, כן כתב בשו"ת ישיב יצחק (חלק מב סימן עג), וכן הביא ידידי הגר"מ גבאי בספרו בית מתתיהו (חלק ג סימן יד) עוד רבים מפוסקי הזמן הזה שכתבו לתלות את זה במחלוקת הנוכרת.

ולי הדל נראה שאין שום קשר בין המחלוקת הנוכרת בדיני ירושה לדין נר חנוכה זאת לפי מה שהארכתי בספרי משנת אברהם (סימן צ) לבאר את דברי הרשב"ם שהוא סובר דירושת הבעל היא דרבנן, וביארנו שם שיש חילוק במהות בין ירושה שהיא מדאורייתא ובין ירושה שהיא מדרבנן דירושה מדאורייתא זה מחמת מציאות של שארו ולכן גם באופן של קטטה ירושה דאכתי היא שארו, אבל אם הוא דרבנן הוא מוכיח שיש לו מבין הרשב"ם שהירושה הוא לא מחמת קרובה ואישות שיש בניהם כי אם כן הרי שלא ניתן להפקיע זאת, אלא הרשב"ם סובר שהוא מחמת בעלות כמו שזוכה בשאר נכסים שלה זה עד כמה שהיא כשאר איש ואשתו. והארכתי בזה מאוד להביא ראיות שכך הרשב"ם סובר ואם כן מה שייך דיני ממנות שיש בן איש לאשתו לדיני ענייני אשתו כגופו וחנוכה. והארכתי שם עוד לדון לפי הנ"ל כמה שכתב המהרש"ל בספרו ים של שלמה (פרק ב גיטין סימן ד) להוכיח כן מהרשב"ם שאשה שהייתה עמו בקטטה והיה בדעתו לגרשה שוב אינו מתאבל עליה. עיי"ש. וצ"ע.

ועוד יש לומר בכל זה, הדנה בעיקר הטעם משום דאשתו כגופו צ"ע הדנה המשנה ברורה (בסימן תרעה ס"ק ט) שאם האשה רוצה תדליק בפני עצמה, ולכאורה איך הרי אשתו כגופו, ושוב דברתי בזה עם ידידי הגר"מ גבאי ואמר לי שמרן הגר"ח קנייבסקי עמד על שאלה זו וכתב בספר שערי ציון (חלק א עמוד רה), וכן הביא זאת בספרו בית מתתיהו חלק ג סימן יד) דאשתו כגופו רק אם היא רוצה. עיי"ש. ומי אני ומה חיי אבל דין אשתו כגופו הוא מציאות, ובכלל צ"ע דלמה רק בנר חנוכה אומרים דין אשתו כגופו למה בשאר מצוות לא אומרים כן ובעל כורח שגם בנר חנוכה לא אומרים אשתו כגופו מה שהפוסקים כתבו טעם זה הוא רק כלפי דין מהדרין דהרי מצד חובת נרות חנוכה האשה כבר יצאה בגלל ההדלקה של בעלה, שהוא חובה על הבית, ורק במהדרין אומרים דאשתו כגופו, אם דברי המשנת יוסף צע"ג.

והחסבר למה רק במהדרין אומרים דאשתו כגופו ולא כלפי המצוה עצמה, הוא ברור שדין מהדרין הוא מדין תוספת בפרסום כמו שמבואר במגן אברהם ובט"ז ועוד אחרונים (סימן תרעג) שהביאו בשם הים של שלמה שגם אם כתבה אין אוקף לה מכל מקום רבני לחזור ולהדליק אותה דלא גרע במהדרין, והנה ידועה היא שיטת הבה"ג הביא זאת הרמ"א (סימן תרפ"ט) שנשים מברכות לשמוע מגילה לא לקראו, והבדל הוא פשוט לקראו זה לפרסם את הנס, לשמוע זה לזכור את הנס, וכתב הערוך השולחן (שם סעיף ה) שכמו שבמקרא מגילה אשה לא תפטור את הבעל הוא הדין לענין חנוכה האשה לא תפטור את האישי, לפי שיטת הבה"ג והדברים מבהילים לכל רואה שדברי הערוך השולחן המה נגד גמרא מפורשת בשבת ( ) דאשתו

ה. מקום הדלקה

רבותינו אמרו שגר חנוכה מצוה להניח על פתח ביתו מבחוץ, ואם היה דר בעלייה- בקומה שניה מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים, ובית שיש לפניו חצר צריך להניח הנרות על פתח החצר⁶², ואדם שיש לו חלון הפונה לרשות הרבים או פתח שפונה לרשות הרבים יש מעלה להניח את הנרות בפתח שהוא מקום שנכנסים ויוצאים, וגם הוא מסובב במצוות, והביאו לזה רמז צמ"ח אותיות ציצית, מזוזה, חנוכה⁶³, וכיום שבדרך כלל גרים בבניינים רבי קומות נחלקו רבותינו היכן ידליק ולהלכה ידליק בחלון ביתו הפונה לרשות הרבים⁶⁴.

ומצוה להניח נר חנוכה למעלה מג' טפחים, למטה מעשרה⁶⁵, ועל פי הסוד טוב להניחה למעלה משבעה טפחים⁶⁶, ואם הניח למעלה מעשרים אמה לא יצא ולכן אדם שמתגורר בבניין והקומה שהוא גר היא למעלה מ-20 אמה דהיינו למעלה מ-9.60 מטר, ידליק בפתח הבית, והמדידה היא מהכביש עד שלהבת הנרות⁶⁷ אמנם יש שכתבו שהמדידה היא מגובה אדם בנוני מעיניו כלפי מעלה⁶⁸, וכל האמור הוא כשאין בניינים מול הבנין שלו אבל אם יש בניינים שהם נמצאים בטווח של העשרים מול החלון שלו ידליק בחלון שסוף סוף יש פרסום הנס לדיירים המתגוררים מול הבניין שלו.

ט. להדליק למקום איסור

חלון הפונה לרשות הרבים, לרבים שעושים איסור, לדוגמה למקום שנוסעים בו עם מכונית בשבת, מצוה עליו להניח את החנוכיה למקום זה, ופרסום הנס מתקיים גם

של רבי זירא הייתה מדליקה בשבילו, ובע"כ שכוונת הערוך השולחן ערוך לומר כן כלפי נרות ההידור שהם אמנם עדיין יצא שלפי שיטת הבה"ג אשה לא יכולה להדליק בפני עצמה והוא צ"ע.

⁶² שולחן ערוך (סימן תרעא סעיף ה) כדעת תוספות.

⁶³ ראה אור לציון (חלק ד פרק מב סימן ה), והרמז הנזכר הובא בבן איש חי (וישב אות ד).

⁶⁴ שבט הלוי (חלק ז סימן פד), חזון עובדיה (.)

⁶⁵ כמבואר בשבת (כא ע"א), ובבא קמא (סב ע"ב).

⁶⁶ בן איש חי (וישב אות ה).

⁶⁷ אור לציון (חלק ד פרק מב סימן ה).

⁶⁸ כן הביא העיסוי רימונים (עמוד קיב) בשם הגאון הרב מרדכי אליהו זצ"ל.

בבני אדם שאינם שומרים תורה ומצוות, שאור החנוכה יתנוצץ בליבותיהם ויחזרו בתושבה שלימה⁶⁹.

י. אורח

אורח שאין מדליקים עליו בביתו צריך להשתתף בפרוטה עם שמן של בעל הבית, ואין צורך להגביה את השמן הגם שלפי ההלכה מעות לא קונות בחנוכה זה כמו שהתנו המוכר והקונה שהמעות יקנו, ועוד שזה לדבר מצוה⁷⁰ ולא יועיל לו לאורח לכוון שלא יצא ידי חובת ההדלקה של בעל הבית⁷¹, וכן יכול בעל הבית להקנות לו את השמן במתנה⁷², אמנם כל האמור הוא באורח כזה שמשלם על האוכל שלו, אבל

⁶⁹ הגם שבספר חשוקי חמד (שבת כא ע"ב) כתב שלא מקיים בזה פורסומי ניסא, יפה השיב עליו בספר עסיס רימונים (עמוד קכד). ודפח"ח.

⁷⁰ כן כתב בשו"ת שבט הלוי (חלק א סימן נא), הליכות שלמה (מועדים פרק יג הערה 29), ויש לפלפל אם הנרות האלו היוקו ושרפו האם ניתן להיביא את אותם אדם שהשתתף בפרוטה.

⁷¹ נחלקו הפוסקים במי שמדלקין עליו בביתו אם רשאי לכוון לא לצאת ידי חובתו. דבמסכת שבת (כג, ע"א) איתא כיון דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא, היינו דלא מחייב, אבל אי בעי מצוי להדליק, ולא הוי ברכה לבטלה דהוי נמי בכלל מהדרין. עיי"ש. וכן כתב בשו"ת מהר"ל (סימן קמה) ובהלכותיו (עמוד תז), וכן העלה הרמ"א בהגהותיו (סימן תרעז) אלא שהבית יוסף העיר ולי נראה שהיא ברכה שאינה צריכה. וכן פסקו בשו"ת זרע אמת (חלק א, סימן צז), ורבינו הגרי"ח בשו"ת רב פעלים (חלק ב, סימן ג).

ונראה שיסוד מחלוקתם תלוי ועומד בחקירה, שהתרומת הדשן וסיעתו סוברים, שהחובה היא על האדם וממילא אם אדם מכוון לא לצאת ידי חובה הרי ששפיר חייב להדליק שוב בעצמו, אך הבית יוסף סובר שהחובה היא על הבית וממילא גם אם הוא יכוון לא לצאת ידי חובה זה לא יעזור לו כיון שבביתו דולקים נרות חנוכה, וכמו שאדם יקבע מזוזה בפתח ביתו ויכוון לא לצאת ידי חובה.

וכעת ראיתי שכוונתי בזה כבר לגדולים שרבינו בספר חזון עובדיה (עמוד קנג) שהביא ממרן החיד"א בברכי יוסף (סימן תרעז) שיישב על מדוכה זו, וכתב, שלכאורה סברת מרן הבית יוסף (סימן תרעז) צריכה יישוב, שהרי בשלחן ערוך (סימן ו סעיף ד) פסק: יש נהגים שאחר שבירך אחד מהקהל ברכות השחר וענו אחריו אמן, חוזר אחד מן העונים אמן ומברך ברכות השחר וכו', ואין לערער עליהם ולומר שכבר יצאו באמן שענו תחלה, שאפילו אם היה המברך מכוין להוציאם, הם מכוונים שלא לצאת בברכתו. ואם כן גם כאן הרי הוא עומד וצווח שאינו רוצה לצאת בברכת אשתו, ולמה לא ידא רשאי לברך כשמדליק לעצמו. וכיוצא בזה מצאנו בשלחן ערוך (סימן טט) בדיו ברכת יוצר. וכן עוד (בסימן קפג) בדיו ברכת המזון. ונראה לחלק ולומר שבכל אלו הדבר תלוי בו, שצריך לכוין לצאת בברכת חבריו, ואם אינו רוצה לצאת אינו יוצא בעל כרחו, ולכן כשהוא מברך אין בזה איסור ברכה שאינה צריכה, אבל בנרות חנוכה אין הדבר תלוי בכוונתו כלל, שעיקר המצוה נר איש וביתו, ואפילו לא יכוין לצאת בהדלקת אשתו, הרי הוא פטור ועשיר בהדלקת ביתו, וממילא הוא יוצא, לכן יש בזה איסור ברכה שאינה צריכה כשהחזר ומברך לעצמו. ע"כ. וכן כתב המאמר מרדכי (סימן תרעז סק"ה). ע"ש. וכן כתבו בשו"ת פרי הארץ (האו"ח סי' ט דף ו ע"ד), ובשו"ת זרע אמת חלק א (סימן צז). עיי"ש. וכן ראה לרבינו זצ"ל בשו"ת יחודה דעת (חלק ו, סוף סימן מג), ובשו"ת יביע אומר (חלק ה, אורח חיים סימן יז, אות ד).

אלא שיש להעיר קצת על עיקר חילוקם של האחרונים, שלפי דבריהם היה לבית יוסף להעיר על דברי התרומת הדשן דלא הוי ברכה שאינה צריכה אלא ברכה לבטלה; מאחר שעל כרחו ושלא בטובתו הוא יוצא על ידי הדלקת אשתו, ובאמת שבכנסת הגדולה (סימן תרעז הגהות בית יוסף) כתב שהבית יוסף לא כתב בדבריו שהוי ברכה לבטלה אלא ברכה שאינה צריכה. עיי"ש.

⁷² חזון עובדיה (חנוכה עמוד קמד).

אורח שלא משלם על האוכל אלא הכל על חשבון בעל הבית אין צורך להשתתף בפרוטה, ולכן בן המתארח אצל אביו או אצל חמיו אין צריך להשתתף בפרוטה⁷³.

יא. בית מלון

אדם המתארח בבית מלון, אם בעל המלון נתונים לו להדליק בחדר ידליק, (אין כמעט בית מלון בארץ שנותנים להדליק בחדר), ואותם שמדליקים בברכה בלובי נכנסים לחשש איסור ברכה לבטלה⁷⁴, והפתרון הטוב ביותר הוא לקנות חנוכייה עם קופסה ולהדליק במרפסת של החדר, במרפסת חלק מהבית מלון כן מסכמים להדליק.

יב. נוסעים לסין

אנשים היוצאים למסחר בסין או לארצות הברית, ומדליקים עליהם בבית הם פטורים מלהדליק, אמנם כל זה אם בני ביתו הדליקו ואצלו במקומו הגיע זמן החיוב, אך אם אצלו לא הגיע זמן החיוב, רשאי להדליק ולברך⁷⁵.

⁷³ כן כתב בעל הגינת ורדים בספרו בגן המלך (סימן מא) הביאו את דבריו האחרונים.

⁷⁴ כן הורה רבינו זצ"ל בספר מעין אומר (חלק ג פרק ז סימן מד), ובספר תורת המועדים (חנוכה פרק ב אות יד), ובשו"ת משנת יוסף (חלק ה סימן קטז), ילקוט יוסף (סימן תרעז), אור לציון (חלק ד פרק מז), ועוד רבים המה, ועל כגון דא אמרתי כבר שאם בסוכות כתבו הפוסקים לא לצאת לטייל בגלל שהוא מפיקע עצמו מן המצוות כל שכן בנר חנוכה. והבן.

⁷⁵ הארכת בנידון זה בספרי דרך תשובה (סימן נו), ותושבה זו הודפסה גם בקובץ בתורתו חנוכה וכתבתי שם שלכאורה הוא תלוי ועומד במחלוקת הפוסקים שהארכנו בה טובא האם חובת ההדלקה מוטלת על הבית או על האדם, שאם החובה היא על הבית, הרי סוף סוף נתקיימה ההדלקה בביתו, אבל אם החובה היא על הגברא הרי שלא יצא ידי חובה, כיון שאצלו אין זה זמן ההדלקה. וראיתי בשו"ת מנחת יצחק (חלק ז, סימן מז) שדן בדיוק בנידונו ושם השואל תלה את הנידון בחקירה האם חובת ההדלקה חלה על האדם או על הבית, וכתב שם שמדברי הב"ח (סימן תרעז, ד"ה ואין) מבואר שעיקר החיוב הוא להדליק נרות לפרסם את הנס ברבים, ואם כן כיון שאפשר להדליק על שליח, הגם שבמקום השליח כבר שקעה לה החמה קודם ששקעה אצל המושלח, מכל מקום נעשה כאן פירסום הנס בעולם בשליחותו, ואין זה דומה למי שעושה שליח לגרש את אשתו שקיימא לן (שולחן ערוך אבן העזר סימן קכה, סעיף ה) שלא נותנים את הגט בלילה, ולפי כמה פוסקים אף בדיעבד פסול (ראה בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת סימן קיד, והארכתי בזה בספרי משנת אברהם אבן העזר סימן קכה בירור ההלכה סימן יג) מכל מקום על ידי שליח כשר אף אם בשעת הנתינה היה לילה במקום המשלח, והטעם מפני שהולכים אחר נתינת הגט, ולא אכפ"ל אם במקום המשלח הוא לילה, והכא נמי לענין נר חנוכה. אלא שהמנחת יצחק דחה זאת, שהרי גם בגט אם היה בעל מקפיד לין אותו דווקא ביום מסוים הרי שאם השליח היה משנה השליחות הייתה בטלה (כמבואר בהלכות שולחין בסיומן קפח ובאבן העזר סימן קמא, סעיף מה), ואם כן בג"ד יש קפידיא באיזה יום מימי חנוכה היא ההדלקה, בפרט אם ההדלקה היא קודם חנוכה דלא יצא י"ח, ובוזה אם יש הפרש זמן במקום הבעל שהוא כעת, עוד יום בעת שהאשה מדלקת, לא מביעיא אם לא התחיל עוד חנוכה כגון בערב חנוכה, אלא אף בשאר ימי חנוכה, אם במקום הבעל עדיין יום א', והאשה מדלקת את נ"ח של ליל ב', וא"כ הא"י יכול הבעל לצאת בהדלקת נ"ח של אשתו, רק אם היה להיפוך, במקום הבעל מקדים לבוא הלילה, אז י"ל כנ"ל, דאף כשהאשה מדלקת, כבר אצלו יום, אבל הוי עוד אותו יום מימי החנוכה כמו במקום אשתו, ויכול לצאת בהדלקתה מטעם הנ"ל, אבל להיפוך קשה, וכ"ז שייך גם לענין נר שבת, אם לא דנאמר דכך הוי תקנת חכמים וצ"ע. ולכן למעשה יש לכוון שלא לצאת בהדלקת אשתו, ולהדליק בפ"ע או להשתתף בפרימי, כמו מי שאין לו בית כנ"ל.

יג. לפי הימים שלו או של המקום

וכן דנו הפוסקים על אותם שנוסעים לחוץ לארץ ממקום שהדליקו בו חמשה נרות, למקום שמדליקים רק ארבעה נרות, מה יעשה במקום השני בלילה הבא האם צריך שוב להדליק ארבעה נרות? וכן כשנוסעים ממקום שמדליקים ארבעה נרות למקום שמדליקים חמשה, מה יעשה בלילה הבא באותו מקום, אם ידליק חמשה כמו אנשי אותו מקום, או שידליק לפי הדלקה והמניין שלו? לפי הלכה ידליק לפי המקום שבו הוא נמצא ולא לפי מספר הימים שעברו על אותו אדם⁷⁶.

וכן החמיר בזה בשו"ת בצל החכמה (חלק ה סימן קב אות ה) וכתב שלא מועיל ההדלקת בני הבית כיון שלא חל עליו חיוב ההדלקה באותה שעה, וכן העלה בשו"ת באר משה (חלק ז, דיני בני ארץ ישראל וחול' לסימן רסג).

אך לעומתם בשו"ת משנה הלכות (חלק ו, סימן קיט) כתב דכיון שהחובה היא על הבית שפיר יצא ידי חובה, וכן נקט בשו"ת קנין תורה (חלק ד, סימן פב). עיי"ש. וכן הביא בשמו הגאון הראש"ל רבי יצחק יוסף שליט"א בילקוט יוסף (מועדים עמוד רלא), אך רבינו בספרו חזון עובדיה (עמוד קג) כתב, וכן כעת יצא ילקוט יוסף מהדורה חדשה על הלכות חנוכה עמוד קסא שם כתב כדברי אביו) ומיהו נ"ל שבהורו ישיבה בא"י שהוריו בארצות הברית, שהדבר ברור שבעת צאת החוכבים בא"י, עוד לא הדליקו חרזיו נר חנוכה, אם ירצה להדליק נ"ח בעצמו, רשאי לברך "להדליק נר חנוכה", וכדמוכח ממ"ש בשו"ת פרי הארץ ח"א (סי' ט דף ו ריש ע"ד), בהסבר דברי מרן, שאינו יכול לומר שאינו רוצה לצאת בהדלקת וברכת בני ביתו, כי בכל לילה יש לנו לחוש שמא כבר הקדימו אנשי ביתו והדליקו עליו, ויצא ידי חובתו. א"כ איך יכול זה להדליק בברכה, ולא תהיה ברכתו לבטלה. ע"כ. ומוכח שאף לדעת מרן כשהדבר ברור שלא הקדימוהו בהדלקת נר חנוכה כבג"ד, רשאי הוא להקדים ולהדליק בברכה. וכ"כ בשו"ת רב פעלים (חלק ב, סימן ג), שלפי מ"ש בברכי יוסף (סימן תרעו) בדעת מרן, י"ל שאם עדיין לא בירכה והדליקה אשתו, רשאי להקדים ולברך קודם שתדליק אשתו, ואין בזה הישג לברכה שא"צ.

⁷⁶ אם נסע ממקום שהדליקו חמשה נרות, למקום שהדליקו ארבעה נרות, מה יעשה, ולכאורה יש לתלות במה שכתבו החיי אדם (כלל קנד, סימן כה) ובשו"ת כתב סופר (אורח חיים סימן קלה) באדם שיש לו שני נרות בליל שלישי, שלא ידליק את השניים אלא רק נר אחד, והטעם שאם ידליק שניים נחשב מגורע. וכן כתב המשנה ברורה (סימן תרעא ס"ק ה), והבית הלוי (על התורה, עמוד פח), ובשו"ת משפט כהן (סימן צה). אך בספר אבי עזרי (הלכות חנוכה פרק ד, הלכה א) כתב כדבר פשוט שידליק את הנרות כפי שיש לו באותו לילה, שהרי הנס שהיה בשני ישנו גם בשלישי, ומה שיש בשלישי ישנו בשני עיי"ש.

ורבינו זצ"ל בספרו חזון עובדיה (עמוד לא) חלק על דבריו: אתה הראת לדעת כי דעת הגאון כתב סופר וכל האחרונים כמ"ש הרב בית הלוי, שאינו מדליק אלא נר אחד. ושלא כסברת האבי עזרי שכותב מסברתו נגד כל הפוסקים הנ"ל, ולא טרח לעיין כלל אף בחיי אדם ובמשנה ברורה. ואחר זמן מצאתי בשו"ת רבבות אפרים (חלק ד, סימן קפא אות יא) בהערות של הרה"ג ר' אברהם יפה שליונגר מחבר הספר "באר שרים" שהביא דברי מרן הכתב סופר שהורה להלכה, שאם אין לו אלא ב' נרות בליל שלישי לא ידליק אלא נר אחד, ולא יעוות מצות ההידור. וא"כ אין להפריך סברת הכתב סופר והוראתו בקדושה, עיי"ש סברא חרסית שהביא בספר רבבות אפרים (חלק ג סימן תנב) בשם הגה"א שך הי"פ האמור. ע"כ. וכ"כ בספרו באר שרים (חלק ג סימן לב אות יא). עיי"ש. והן אמת שבספר מכתבים ומאמרים (חלק ו, מכתבים תרנח, תרנט) נשאל על מה שכתב בספר אבי עזרי שבספר משנה ברורה מבואר להיפך, והשיב שאינו רואה מקום בסברא לומר להיפך, ועוד שאינו מתחרט כיון שספרו אינו אלא הלכה, אבל אילו היה בא למעשה לפניו היה עושה כפי שכתב באבי עזרי. עיי"ש. (ויזכר לבאר את שיטת האבי עזרי לפי מה שהאריך הגה"א בבאורו) (סימן תרעו ס"ק ד) כתב לבאר בדעת הרמב"ם שכל הצורך שצריך שיהיה היכר למספר הימים הוא בטעם של כנגד הימים הנכנסים והיוצאים, משא"כ לפי הטעם של כנגד פרי החג או משום מעלין בקודש ואין מורידין אין כל ענין בהיכר הימים. ולכן סבר האבי עזרי שיש ענין בתוספת אורה. ד"ק).

ומבואר מכל האחרונים הללו שצריך לעשות היכר לפי היום בו הוא נמצא, וממילא לפי זה בנידונו הרי שצריך להדליק חמשה נרות כפי אותו מקום שהוא נמצא, שהרי אין ידליק פחות אין הוא מקיים מצות פרסום הנס. וכן כתב בשו"ת בצל החכמה (חלק, ה סימן קב) ממש כמו נידונו. ולאידך גיסא יש לדון שנסע ממקום שהדליקו ארבע נרות למקום שהדליקו חמשה נרות, מה יעשה ביום השישי, אם ידליק שש נרות, או חמשה נרות, ובשו"ת בצל החכמה כתב לחדש, שהחנוכה ופורים ביום טוב תלוים בימי השבוע, ולכן הולכים אחר המקום שהגיע לשם ונגרר אחריהם, אך ישנם מצוות כפדיון הבן או שבעה נקיים שאינו תלוי בימי השבוע אלא במספר הימים שעברו על האשה, או על הילד.

יד. הדלקה בבית הכנסת

נהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בכדי לפרסם את הנס ומדליקים אותם בין מנחה לערבית⁷⁷, וגם למנהגנו שמדליקים בצאת הכוכבים בבית הכנסת מדליקים מעט קודם⁷⁸, ואין מברכים על הדלקה זו אלא אם יש מניין עשרה⁷⁹, וגם נשים בעזרת נשים משתתפות לעשרה לפרסום הנס⁸⁰, ומנהג נכון וטוב גם להדליק את הנרות בזמן תפילת שחרית ללא ברכה⁸¹.

פרק ה

זמן ההדלקה, הברכות ואופן ההדלקה, המזמורים לאחר ההדלקה

א. חצי שעה לפני זמן ההדלקה

אסור להתחיל לאכול חצי שעה לפני זמן הדלקת נרות חנוכה, אמנם מותר לאכול לחם או מזונות עד שיעור כביצה (50 גרם), ופירות וירקות יכול לאכול ללא הגבלה, כמו כן אסור ללכת לישון חצי שעה קודם ההדלקה מחשש שיפסיד את זמן ההדלקה⁸², וכן לכתחילה אסור ללמוד חצי שעה קודם זמן ההדלקה שמא ישקע

אלא שאכתי יש לדון מה יהיה הדין אם אדם טעה ולא הדליק לפי מקומו אלא לפי המקום שיצא משם, וכשגמרו להדליק ביום השמיני הדליק לפי היום השביעי, וכן כשהגיעו באותו מקום ליום התשיעי הדליק לפי היום השמיני, האם עבר על איסור בל תוסיף, אלא שיש לדון האם במצוה דרבנן אמרינן בל תוסיף, ומצאתי בפרי מגדים (בפתיחה הכוללת אורח חיים אות מ) שבמצוה דרבנן שייך בכל תוסיף, אלא שיש להעיר כמה שכתב בשו"ת הרשב"א (חלק א, סימן סא) שנשאל האם מותר להניח תפילין ביום טוב שני של גלויות, והשיב שאסור ועבר על איסור בל תוסיף, והגם שיום טוב איסורו מדרבנן כל דרבנן כעין דאורייתא תקון. עיי"ש. וממילא יש ללמוד לנידונו שאמרינן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, אך לאידך יש לומר שכל דברי הרשב"א הם בהנחת תפילין שהיא דאורייתא, ובלא"ה דברי הרשב"א צריכים עיון ממה שכתב בסוף דבריו 'דאתי לזלוילי בהו' דמשמע שהטעם של בל תוסיף לא מספיק לאסור. וצ"ע. וראה בחכמת שלמה (אורח חיים סימן לא) הוכיח מדברי המרדכי, ועוד עיין בשו"ת התעוררת תשובה (חלק א, סימן כב), ובשו"ת ערוגת הבושם (סימן ר, אות ה) שפלפל לפי שיטת הבה"ג (הובא ברמב"ן שורש א) שהדלקת נר חנוכה הוא דאורייתא. ובמקום אחר נאריך בזה בס"ד.

⁷⁷ שולחן ערוך (סימן תרעא סעיף ז)

⁷⁸ שו"ת שב יעקב (סימן כב), משנה ברורה (סימן תרעא ס"ק מז).

⁷⁹ מחזיק ברכה (שם ס"ק ז) ועוד רבים הם.

⁸⁰ שו"ת רב פעלים (חלק ב סימן סב).

⁸¹ נהר מצרים (הלכות חנוכה עמוד קיד), הביא את הדברים השדי חמד (מערכת חנוכה אות כד).

⁸² ראה משנה ברורה (סימן תרעב ס"ק י), ומה שכתבנו שאסור לישון הוא על פי הט"ז (סימן תרעב ס"ק ג) לענין מגילה.

בלמודו וישכח להדליק⁸³, אמנם בית כנסת שיש להם שיעור קבוע בין מנחה לערבית לא יפסיקו את השיעור⁸⁴.

ב. ההכנה לקראת ההדלקה

יש שנוהגים ללכת לטבול במקווה לפני ההדלקה⁸⁵, ואם אינו יכול ללכת למקווה ייטול את ידיו לפני עשיית המצווה⁸⁶, ויש שנהגו ללבוש בגד חשוב בזמן ההדלקה⁸⁷ ושמעתי מפי מגיד אמת שרבינו יוסף חיים זיע"א בעל הבן איש חי היה לו גלימה מיוחדת שהיה לובש אותה בזמן הדלקת נרות⁸⁸, ובפרט יש סוד גדול שהאישה תלבש תכשיטי זהב וכסף ובגדים יקרים בזמן ההדלקה⁸⁹, האישה היא תכין את הפתילות והשמון ויש בזה סוד גדול ותיקון עצום⁹⁰, וכן בעל הבית יבדוק אם הפתילות טובות ויש שיעור של שמן לפי הדין⁹¹.

ג. זמן ההדלקה

נחלקו הפוסקים בזמן הדלקת נרות חנוכה, יש אומרים שהוא בזמן צאת הכוכבים וכך אנו הספרדים נוהגים⁹², אמנם יש מאחינו אשכנזים שנוהגים להדליק בתחילת השקיעה⁹³, ולמנהגנו יש להקדים תפילת ערבית לפני הדלקת הנרות⁹⁴. ויש לאדם להשתדל להיות בבית בזמן ההדלקה, ולהדליק בעצמו, אמנם אם הגיע זמן ההדלקה יבקש שאשתו תדליק ותברך⁹⁵, ואם הגיע באיחור אם יש עוד אנשים ברשות הרבים

⁸³ ראה בשו"ת בצל החכמה (חלק ג סימן צה) שהביא את השיטות בזה.

⁸⁴ חזון עובדיה ( ) על פי המגן אברהם (סימן תלא ס"ק ה).

⁸⁵ ראה בשו"ת נחלה לישראל (אות כט), ולקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א בשו"ת תפארת צבי (סימן כז אות ז).

⁸⁶ יסוד יוסף (סימן פ), קב הישר (סימן צו).

⁸⁷ ראה כף החיים (סימן תיט ס"ק ו), ובספר קב הישר (סימן צו).

⁸⁸ כן שמעתי מהגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א

⁸⁹ כן כתב רבינו יוסף בספרו עטרת תפארת (כתר מלכות אות רו), וכן כתב החמדת ימים (חלק ב חנוכה פרק ב).

⁹⁰ רבינו חיים פלאגי בספרו מועד לכל חי (סימן כז אות כה).

⁹¹ בן איש חי פרשת וישב ובכף החיים (סימן תרעה ס"ק טו).

⁹² שולחן ערוך (סימן תרעב סעיף א), בן איש חי (פרשת וישב אות ז), כף החיים (סימן תרעב ס"ק ב).

⁹³ כן הוא שיטת הגר"א כמבואר בביאור הלכה (סימן תרעב סעיף א ד"ה עם) והביא שכן סוברים כמה ראשונים, ראה בשו"ת אז נדברו (חלק ז סימן ע).

⁹⁴ שערי תושבה (שם ס"ק א) בשם השבות יעקב (סימן כב), כף החיים (שם ס"ק ה).

⁹⁵ הנה אם החובת הדלקת נרות חנוכה היא על הבית או האדם יש להעיר על מה שדנו האחרונים בארוכה כשבעל הבית לא נמצא בזמן ההדלקה בביתו, האם עדיף שידליק הוא בעצמו אפילו לאחר זמן ההדלקה משום מצוה בו יותר מבשלוחו או שישלח את אשתו או אחד מבני ביתו שידליקו, שרבינו בשו"ת יחזה דעת (חלק ג, סימן נא) כתב שיש ליתן לאשה לברך, וכל

ידליק ואם היא שעת לילה מאוחרת לכתחילה רצוי שיעיר את בני הבית ויפרסם את הנס לשאר בני הבית⁹⁶.

מה שאמרו מצוה בו יותר מבשלוחו היינו שהמצוה מתקיימת באותו מצב בין עלי ידי השליח ובין על ידי המשלח, אך אם המשלח אינו מדליק בזמן והשליח מדליק בזמן הרי שבוה לא אומרים מצוה בו יותר מבשלוחו. עיי"ש. אך בשו"ת שבט הלוי (חלק ג, סימן נא) כתב לצדד שייברך בעצמו. וכן עוד ראה לרבנו בספרו חזון עובדיה (עמוד עו).

ובספר רץ כצבי (חנוכה עמוד קמ) העיר שאם חובת ההדלקה היא על הבית לכאורה הדיון אם מצוה בו יותר מבשלוחו אינו מתחיל שהרי זה נוגע לדניו שליוחות, שהרי מי שמדליק בזמן צאת הכוכבים אינו שליח של בעל הבית אלא פוטר את בעל הבית מחיובו בהדלקת נר חנוכה על ידי שהדליק בבית. עיי"ש. ולכאורה יש להביא ראיה לתמיחהו מדברי הפני יהושע (שבת כא, ע"ב) שכתב ונראה דמה שנשתנה מצוה זו משאר המצוות שהן חובת הגוף שהיה חייב על כל יחיד ויחיד דקיימא לן נמי מצוה בו יותר מבשלוחו, אלא דשאני הכא שאין הכא עיקר המצוה אלא בסמוך לרה"ר, שהוא משום פרסומי ניסא משום כך הטילו חובת מצוה זו כאילו היא הבית. היינו כיון שהחובה היא על הבית אין להקפיד בדיון מצוה יותר מבשלוחו. וצ"ע. עיי"ש. ויש ליישב את הדברים, אך ראשית כל מה שכתב רבינו לייחס מצוה בו יותר מבשלוחו בנרות כבר הוא מוזכר בראשונים ובפוסקים ראה ברא"ש (פרק א, בסימן י) שכתב וכן נר חנוכה אע"פ שאפשר לקיימה על ידי אחרים, אורחא דמילתא היא שכל אדם מדליק בביתו משום חביבות הנס. עכ"ל. ורצונו לומר שמלבד הדין הכללי של מצוה בו יותר מבשלוחו יש חביבות הנס, וכן ראה בספר האגודה (פרק במה מדלקין) אם אלמנה בעלת הבית תדליק ותפטור בני ביתה, דבכל מצוה, מצוה בו יותר מבשלוחו. וכן מבואר מדברי המגן אברהם (סימן תרע"ו ס"ק ז) ששייך מצוה בו יותר מבשלוחו בנרות חנוכה וכן במשנה ברורה (שם ס"ק יב). עיי"ש.

אך נראה לבאר את דברי רבינו וצ"ל שנוכח שחוב ההדלקה היא על הבית ולא על הגברא, אך בכל מצוה יש קיום מצוה, ויש מעשה מצוה, ונכון שבפעול בעל הבית קיים מצוה בזה שהדליקו נרות בביתו, אך את מעשה המצוה הוא לא עשה, ובמעשה גם אומרים מצוה בו יותר מבשלוחו, שהרי כל ענין מצוה בו יותר מבשלוחו הוא שמראה חשיבות למצוה ואינו מזלזל בה, כמו שמבואר בדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (קידושין פרק ב), וכן לפי מה שפירש רש"י (קידושין מא, ע"ב) שעל ידי שעוסק במצוות מקבל שכר יותר, הרי שהשכר שייך גם במעשה המצוה. וכן לפי מה שכתב בשו"ת מהר"י מברונא (סימן רט) ומה ששאלת אם יכול לעשות שליח לפדות את בנו, נראה שיכול למנות שליח אם צריך לכך, כמו שאדם עושה שליח למול את בנו, אבל מצוה בו יותר מבשלוחו, בשביל הברכות ושאר הטעמים. עיי"ש. והעולה מדבריו שהסיבה שצריך שהוא דווקא יעשה כיון שעל ידי כך יכול לברך. (ובעצם דבריו יש לי בכתבים באריכות גדולה), ואם כן הכא נמי שרועה להרוויח את הברכות וכן לעסוק במצוה וודאי שבזה אמרנו מצוה יותר מבשלוחו.

ולעת מצאתי בספר סדר היום (סדר הדלקת נרות חנוכה) שכתב: ולעולם ישתדל אדם להדליק נרות חנוכה, וידליק הוא בעצמו ולא ע"י שלוחים, וכן בכל ענין מצוה, שלא יראה כמו שאינו מחשיב המצוה כראוי, אחר שאינו עושה אותה בדיו ובגופו, אלא יודה וישב לאדון הכל שזיכהו במצוה ההיא, ויעשה אותה באהבה וחיבה.

96 בספרי דרך האתרים (חלק א סימן סא) דנתי באריכות בזה, שרבים המה האחרונים הפוסקים כדברי המשנה ברורה, שמקורו מדברי המגן אברהם (סימן תרע"ב ס"ק ו) שיש צורך שיהיו עוד מנני הבית בעת ההדלקה, כן כתב האליה רבה (ס"ק ג), ובחיי אדם (כלל קנד אות ט), והגאון מליסא בספר דרך החיים (ס"ק ב), ורבינו יוסף חיים זיע"א בכף איש חי (פרשת וישב אות ז), ובכף החיים (ס"ק כו), וכן בשו"ת ציץ אליעזר (חלק יג סימן ע א ד), ובשו"ת תפילה למשה (חלק ב סימן מט אות ד). אמנם החמד משה (סימן תרע"ב ס"ק ג הביאו השער הציון שם ס"ק יז) כתב שניתן לברך, וכן העלה בשו"ת אגרות משה (חלק ד אורח חיים סימן כה) ובספר שלמי מועד (עמוד ריח) הביא כן בשם הגרש"ז איוערבאך זצ"ל. ורבינו זצ"ל בספר הליכות עולם (חלק א עמוד סב) כתב בהליכות שאין צורך שיהיו בני הבית ערים, והוכיח כן ממה שכתב הטור (סימן תרע"ב) שהתוספות כתבו לדדין שמדליקים בבית שנינו ואין היצר אלא לבני הבית אין להקפיד על הזמן. וכתב בספר המצוות (הלכות חנוכה דף ר"ג ע"ד) ומכל מקום נכון להדליק בעוד בני הבית נעורים. עכ"ל. ומוכח מדברי הסמ"ג שאין זה לעיכובא, וממילא יש להדליק בברכה. והביא שם שכן הוכיח הגר"י סופר בספרו יומין דחנוכה (עמוד רמב). וכן הניף ידו שנית בארוכה טפי בספר חזון עובדיה (עמוד סד) ושם בנה את דבריו כשהוכיח מדברי כמה וכמה ראשונים שניתן לברך על הדלקת הנרות כל הלילה, והביא ממה שכתב המאירי (שבת כא ע"א) שכתב ויראה לגדולי הדורות שלפנינו שלא אמרו כן בגמרא אלא לאותם זמנים שהדליקו נר חנוכה מבחוח וצריך היצר לעוברים ושבים, אבל בזמן הזה הואיל ואין אנו צריכים אלא להיכר של בני הבית ידליקו מתי שירצה, וגדולי הצרפתים התירוהו עד שיעלה עמוד השחר. והביא עוד שכן כתב בספר המאורות (כא ע"ב) ושמענו שבצפרת יש מקומות שמדליקים נר חנוכה קרוב לחצי הלילה כשבאים בני הישיבה מבית המדרש לביתם,

ד. נוסח הברכה

הגם שמצות חנוכה חובתה מדברי חכמים בכל אופן אנו מברכים 'אשר קידשנו במצוותיו וצווננו', כי דברי חכמים הם כמו שציוונו הקב"ה בעצמו⁹⁷, ובלילה הראשון מברך ג' ברכות א. להדליק נר חנוכה. ב. שעשה ניסים. ג. שהחיינו. וסימן לזה⁹⁸ מה

ונראה טעמים דס"ל שהשיעור שאמרו בגמרא לא ניתן אלא בזמן שהיו מנחים נר חנוכה מבחוץ, אבל עכשיו שמדליקים בתוך הבית זמן המצוה כל אותו זמן שבני הבית באים לביתם. והביא שם שכן כתבו האורחות חיים (הלכות חנוכה סימן טז) ועוד. ולכאורה יש להעיר שכל דברי הראשונים הנ"ל איירו לאחר התקנה שתיקנו להדליק בפנים מפני הסכנה, אבל האידינא שבטלה התקנה וחזרה תקנה לקדמותה, הדר דינא שמדליקין רק עד הזמן שקבעו לנו חכמים, והוא אחר חצי שעה מצאת הכוכבים. וכי תימא דס"ל לרבינו זצ"ל שאחר שתיקנו להדליק על שולחנו מפני הסכנה, נותרה התקנה בעינה, וכמש"כ בשו"ת דבר יהושע (חלק א סימן מ, ובחלק ב סימן ק – קג), הא איהו גופיה תנא ופליג עליה, כמשנ"ת בספרו חזון עובדיה (עמ' לז) באורך, וס"ל שנותרה התקנה הראשונה בעינה. והעירני ידידי הגר"י רווח שליט"א שמחלוקתם דהחזו"ע והדב"י שם היא האם בזמן הזה ניתן להדליק בחוץ, אך לכו"ע ס"ל שודאי שייך להדליק בפנים גם האידינא, וכמו שנהגו רבינו זצ"ל גופיה שנים רבות, ועוד מרבותינו הספרדים נ"ע, וא"כ יתכן שדברי הראשונים הנ"ל, שייכים גם לזה"י דשרי להדליק בפנים, ועל כרחק שומן הדלקת הנר לא תלוי בעוברים ושבים, שהרי יכול להדליק על שולחנו, ונמצא שיכול להדליקה גם כשבני הבית ישנים. ויל"ע.

ודנתי שם בשאלה שלפי הסוברים כהמשנה ברורה האם יהיה אפשרי למדליק להראות את ההדלקה באמצעות מצלמת אינטרנט, וכתבתי שם דראייה באמצעות מצלמת אינטרנט אינה ראיית הדבר בעצמו, וממילא הדבר רק נחשב לידיעה בעלמא, והגם שיתפרסם הנס שהרי בני הבית 'יודעים' שבעל הבית מדליק, אך פרסום הנס הוא לא כפי הגדרים שהז"ל הגדירו והתוו, דאטו אדם שיתלה מודעת ענק שנתכת בה 'היום חנוכה' היש צד שיקיים בכך פרסומי ניסא, וכיוצא בזה כתבו האחרונים לענין ברכות הראיה בשידור ישיר שאין זה ראיית הדבר אלא רק ידיעה, כן ראה בשו"ת מנחת יצחק (חלק ב סימן פד אות ז), ובשו"ת בצל החכמה (חלק ב סימן יח, וחלק ה סימן יח), ובשו"ת באר משה (חלק ב סימן ט אות ג), ובשו"ת יחוה דעת (חלק ב סימן כח), ובשו"ת יביע אומר (חלק ו אורח חיים סימן יב), ובספר חזון עובדיה (ברכות עמוד תטו), וכן הארכתי בדבריהם (סימן יא). דלא כמו שכתב בספר רץ כצבי (מעגלי השנה חלק ב סימן ג) ששיפור יכול לברך זאת לאחר שבנהיסוד המבואר בדברי שו"ת התעוררות בתשובה (חלק ג סימן תנו) ועוד אחרונים, שבחנוכה יש למושג 'פרסומי ניסא' משמעות נרחבת ביותר, היות ומטרת הדלקת הנרות נועדה לקדש שם שמים בעולם, ולכן היא כוללת גם פרסום הנס לעיני הגוים, ואם כן בכלל זה נראה שגם באמצעות שידור חי נחשב הדבר ל'פרסומי ניסא' ורשאי להדליק בברכה, היות וגם באמצעים אלו מתקיימת תכלית ענין ה'פרסומי ניסא' בהדלקת נרות חנוכה, שהוא הקידוש שם שמים ברבים הנגרם על ידי הדלקת הנרות.

ולענ"ד לא נראה כן, שגם אם נאמר שהפרסומי ניסא בחנוכה הוא רחב יותר שיש בו קידוש שם שמים, אך הגדר בקידוש השם הוא נשאר כפי הגדרים של פרסומי ניסא של חנוכה היינו בראיית הנרות עצמם, ולא בראיית נרות ותמונות חשמליות המשתקפות באמצעות המחשב או הטלפון החכם. שאם לא כן השולח תמונה של חנוכה דולקת היעלה על הדעת שהוא מקיים בזה מצוות פירסומי ניסא, אולי דבריו ראוים לשבח בכך שהוא מפרסם את חג החנוכה, אך בוודאי שיש בכך חסרון של פרסומי ניסא כפי הגדרים שהגדירו חז"ל.

ועוד לכאורה יצא חידוש גדול לפי דברי הרץ כצבי, דהנה כבר הביאו הראשונים שנהגו להדליק נרות בבית הכנסת, כן מבואר בספר העיסור (הלכות חנוכה דף קיד ע"ד), והשובלי לקט (סימן קפה), ובריטב"א (שבת כג ע"א ד"ה הראוה), וכן פסק השולחן ערוך (סימן תרעא סעיף ז) והאריזו הפוסקים בטעם שמברכים על הדלקה הזו שהרי היא רק מנהג, וכתבו אחרונים שעכ"פ צריך שיהיה עשרה בבית הכנסת בכדי לברך על הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת כן כתבו כל האחרונים, כן כתב המגן אברהם סימן תרעא ס"ק ז, ובמור קציעה (שם), ובשו"ת בית דוד (סוף סימן תעד) ובמחזיק ברכה (ס"ק ז), ובכף החיים (ס"ק עב). ולפי דבריו יצא שגם כשאין עשרה בבית הכנסת הרי שיש פתרון פשוט להעביר את טקס ההדלקה בשידור חי לכמה אנשים הנמצאים מחוץ לבית הכנסת ובכך מתפרסם הנס, אך יתכן וגם לשיטתכם החיוב מתחיל בבית הכנסת רק כשיש בו עשרה. אמנם יש להבהיר שכיום במקומות שיש אנשים עוד ברחוב לא גרע מאנשים נעורים בבית וגם לשיטת המגן אברהם וסייעתו ניתן לברך, אמנם בשעת לילה מאוחרת שאין נפש חיה ברחוב לא ניתן לברך לשיטת האחרונים הנוכרים.

⁹⁷ ראה שבת (כג ע"א).

⁹⁸ כן הביא סימן זה רבינו יוסף חיים בספרו בן איש חי (וישב אות א).

שנאמר בתורה בפרשת חוקת 'עשה לך שרף' (שהוא סימן לשריפה אש זה ברכת להדליק) ושם אותו על נס (שהוא סימן לברכה השניה שעשה ניסים), והיה כל הנשוך וראה אותו וחי (זה רמז לברכת שהחיינו).

ונוסח הברכה הנכון הוא להדליק נר חנוכה, ולא 'של' חנוכה⁹⁹, וסימן לדבר 'חלן' אתיות - להדליק נר חנוכה, וכן יש שם קדוש היוצא מברכה זו והוא נח"ל, שהוא שם קדוש מאוד ופעם אמר לי מורי הרב שליט"א¹⁰⁰ שאדם שיש לו אנשים שרודפים אותו ילך לנחל נובע וימלא את ידיו מהנחל ויאמר נצר חסד לאלפים (ר"ת נחל), וישתה מהמים שבידו, והנותר יזרוק לאחוריו וכל רודפיו יפלו לפניו, ושמעתי ממורי הנ"ל ששמע מפי המקובלים בדור הקודם שהחשמונאים היו מנצחים את היוונים עם שם קדוש זה, וכן בברכה לפי הנוסח הנ"ל יש י"ג תיבות ובברכה מתעוררים י"ג מידות של רחמים, וכן בברכה השנייה יש גם י"ג תיבות וביחד זה עולה כמנין כ"ו כנגד שם הוי"ה ברוך הוא¹⁰¹.

ה. אופן הברכה

הברכות צריכות להיות מעומד¹⁰², ויש להיזהר שלא יסמוך את עצמו על שום דבר¹⁰³, ואם בירך מיושב יצא¹⁰⁴ אמנם אדם חולה או זקן יכולים לכתחילה לברך מיושב¹⁰⁵.

ו. שכח לברך וכן סדר הברכות

לאחר שבירך להדליק נר חנוכה, ידליק את הנר, ובזמן שהוא מדליק יברך ברכת שעשה ניסים לאבותינו, טעה ובירך שעשה ניסים לפני ברכת להדליק יצא ידי חובה¹⁰⁶, שכח לברך להדליק נר חנוכה כל שלא סיים את ההדלקה הנרות יברך אבל

⁹⁹ הגם שהרבה ראשונים הביאו נוסח של חנוכה, כן כתב הר"ף שבת (י ע"א מדפיו), וברמב"ם (הלכות ברכות פרק יא הלכה ג), כיון שנוסח הברכה הנזכר סמך עליו רבינו האר"י ויש בו סודות וכוונות עצמוות ראה כף החיים (סימן תרעו ס"ק א).

¹⁰⁰ וכן מוצאתי בספר שורשי השמות (מערכת נ סימן ב), וכן ראיתי שהביאו בספר עסיס רימונים (עמוד רנב).

¹⁰¹ ראה בקו הישר (פרק צו), ובספר פרי עץ חיים (שער חנוכה פרק ד), רוח חיים (סימן תרעו ס"ק ג).

¹⁰² על פי השולחן ערוך (סימן ח סעיף א) שכל ברכות המצוות צריכות להיות בעמידה.

¹⁰³ לפי המבואר בשולחן ערוך (סימן קמא סעיף א, ובסימן תכב, ובסימן תקפה סעיף א).

¹⁰⁴ ראה מגן אברהם (סימן תפט ס"ק ג) וכן הוא הסכמת כל הפוסקים.

¹⁰⁵ ערוך השולחן (סימן ח סעיף יג) ועוד רבים מהפוסקים.

¹⁰⁶ מעשה אליהו (חלק א סימן רלו).

אם כבר סיים שוב לא יכול לברך כיון שכבר סיים את מצוותו¹⁰⁷ אמנם את ברכת שעשה ניסים יכול לברך תוך החצי שעה¹⁰⁸, וכמו כן אדם ששכח לברך ברכת

107 זהו מחלוקת עצומה האם מברכים על הידור כשכבר עזב את המצווה שו"ת רע"א (מהדורא תניינא סימן יג) שדן באדם שהדליק נרות חנוכה בליל שמיני ושכח לברך לפני הדלקת הנר הראשון, ונוכר לפני שסיים להדליק את כל הנרות, האם עדיין יכול לברך, וצדדי השאלה הם, שמחד גיסא כבר יצא ידי חובה בנר הראשון שהדליק והתוספת אינה אלא הידור, ואם כן הדיון האם מה שתיקנו חז"ל ברכה הוא רק על הידור המצוה או גם על ההידור בלבד, וכתב רע"א, ואין להביא ראיה דשייך לברך על ההידור דאנן מברכים כל מה הבית, אך דמדיאנן נר איש וביתו ואיך בכלל המהדרים, זה אינו, דשאני התם כיון דרצונו להיות מהמהדרים כוונתו שלא לצאת בשל זה מהמדליק, וממילא מחוייב מדינא (וכמו שכתב המגן אברהם סימן תרעו, ס"ק ט), ומהאי טעמא קשה לי על מה שכתב המגן אברהם (סימן תרעד) ונהגו בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר, וכתב המגן אברהם שבנר אחד סגי לכל הבית, והא מכל מקום כיון דאין רצונו לצאת בהדלקתו של זה, המה מחוייבים מדינא בהדלקה והוי נר חנוכה ממש וצע"ג. אבל לענין מספר הנרות, מיד שהדליק נר אחד, יצא ידי המצוה, וההוספה רק מכלל מהדרין, ויש לומר דלא שייך לברך עליו.

וכוונתו להקשות שבשולחן ערוך (סימן תרעד, סעיף א) כתב: מדליקין נר חנוכה מנר חנוכה, ודווקא להדליק זה מזה בלא אמצעי, אבל מזה לזה על ידי נר של חול אסור, משום בזוי מצוה. והוספי הרמ"א: ונהגו להחמיר בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר, דעיקר מצוותו אינו אלא בנר אחד והשאר אינו למצוה כל כך. ומבאר המגן אברהם את דברי הרמ"א שאפילו ביום הראשון שכל בני הבית מדליקים נר אחד, אסור להדליק מנר אחד לשני, כיון שמעיקר הדין מספיק נר אחד לכל בני הבית. ועל כך הקשה רע"א שהרי שאר בני הבית אין כוונתם לצאת ידי חובת בעל הבית, ואם כן גם הנרות שהדליקו שאר בני הבית הם נרות של עיקר הדין ולא הידור, ואם כן למה אסור להדליק מנר אחד לשני. עכתו"ד רע"א.

אך אם נאמר שהמגן אברהם סובר שמצות חנוכה חובתה היא על הבית, אין סתירה בדברי המגן אברהם שהאסור להדליק מנר של בעל הבית לנר של אחד מבני הבית הוא, מפני שנו שלבעל הבית הוא מעיקר הדין ואילו של שאר בני הבית הם נרות הידור, והמגן אברהם סובר שלא שייך לומר שהם לא יצאו ידי חובה, דהרי החובה היא על הבית. אלא שתירוץ זה קשה שהרי המגן אברהם (סימן תרעו, ס"ק ט) כתב כדברי התרומות הדשן שאם אכסנאי אינו רוצה לצאת ידי חובת ההדלקה של אשתו רשאי, ויכול גם לברך, ולכאורה אם החובה היא על הבית מה רצונו מעלה ומוריד, אלא נראה שסובר המגן אברהם שלעולם החובה היא על הבית, היינו שבכל בית יהיה נר אחד, אך לא היכן שהוא ידר' אלא על הבית שבו הוא ימצא, שהרי עיקר הסברה שאינו יכול לא לצאת ידי חובה הוא משום שסוף סוף בבית זה יש נרות חנוכה, אך אם הוא נמצא בבית שאין שם נר, הרי ששפיר יכול להדליק נר ולא לכוון לצאת ידי חובה. (ולפי זה יוצא דבר חדש, שישנם שלושה גדרים: א. חובה על האדם, ב. חובה על הבית, ג. חובה לנמצא בבית דו"ק).

והשתא דאתנין להכי, שפיר ניתן לפשוט את ספקו של רע"א אם שכח לברך בליל שמיני בחנוכה ולפני שסיים נוצר שלא ברך, האם יכול לברך על נרות ההידור, ורע"א רצה לפשוט זאת מהמנהג שנהגים שאר בני הבית לברך אך דחה זאת כיון שכונתם לא לצאת ידי חובת בעל הבית וממילא הם מדליקים מעיקר הדין, אך אי נימא שהחובה היא על הבית הרי שגם אם יכוונו לא לצאת ידי חובתם לא יועיל להם, הרי ששפיר יש להביא ראיה מהמנהג. דו"ק.

וכן לפי כל הנ"ל שחובת ההדלקה היא על הבית, יש ליישב נמי את קושיית המחצית השקל. דהנה בשו"ת הרמב"ם (מקיצי נרדמים מהדורת בלאו סימן רכב, ומהדורת פריימן סימן פג) כתב: שאלה ומה יאמר אדונינו בדבר מי שהדליק נר חנוכה וברך עליו וחזר והדליק נר חנוכה אחר, היהזר ויברך על הדלקתו. תשובה, הדבר תלוי בכונת המברך ככמו בשאר הברכות אם היתה כוונתו להדליק נרות הרבה זה אחר זה, ברכה אחת לכולם. ואם ברך והדליק ואח"כ נודמן לו נר אחר להדליק, יברך ברכות אחרות, וכן אפילו נודמן לו מאה זה אחר זה. וכך הדין בברכת הרוואח. וכתב משה. עכ"ל. והמגן אברהם (סימן תרנא, ס"ק כה) בשם רבי דוד אבודרהם בשם תשובות הרמב"ם כתב שאם לא הדליק בליל רביעי אלא שלשה נרות, אם בשעה שהדליק נר ראשון הייתה כוונתו להדליק נרות אחרים אין צורך לברך שוב פעם. והמחצית השקל (סימן תרעו) תמה על דברי הרמב"ם ו'הידוד הוא בעיני, כיון דעיקר נר איש וביתו, ואם כן כבר קיים המצוה כשהדליק נר ראשון, ולמה יברך שוב על נרות אחרים, דליכא בהו כי אם משום מצות מהדרין. עיי"ש. אך לפי הנ"ל שהרמב"ם סובר שחובת ההדלקה היא על הבית ונהגו שכל בני הבית מברכים לעצמם (לפי הבנת הרמ"א בדעת הרמב"ם סימן תרעא, סעיף ב), ממילא מובן מזה ששפיר ניתן לברך על הידור.

ומדברי תשובות הרמב"ם אלו, יש להעיר על היסוד של הגרי"ז (הלכות חנוכה פרק ד) שכתב שהרמב"ם שסובר שבעל הבית הוא זה שמדליק בעבור כולם, אויל לשיטתו בהלכות מילה (פרק ב, הלכה ד) שאפילו ביום חול אם פירש מציצין שאינם מעכבין אינו חוזר עליהם, היינו משום שס"ל להרמב"ם שהידור שייך רק בשעת עשיית המצוה, ולכן הרמב"ם סובר כך גם לענין נר חנוכה שלא שייך שכל אחד ידליק לעצמו, היינו שיעשה את ההידור לעצמו, ויהיה מנותק מעיקר המצוה של בעל הבית.

ויש להעיר טובא מתשובות הרמב"ם שהזכרנו, שכתב במפורש שאם הדליק בשאר ימים נר אחד ושוב נודמנו לו שאר נרות יכול לברך על שאר נרות, ולכאורה איך יכול לברך על ההידור הרי זה סוג הידור שכבר מנתוק ממעשה המצוה, ובכל אופן חזינן שהרמב"ם החשיב זאת להידור בנר חנוכה שניתן אף לברך עליו. וצ"ע על דברי הגרי"ז.

אלא שהגם שכלבד המגן אברהם והמחצית השקל שהבינו שהרמב"ם בתשובותיו דן בענין ברכה על נרות ההידור, ישנם עוד אחרונים שכתבו כן, עיין באליה רבה (סימן תרעב ס"ק ז) ובפרי מגדים (סימן תרעב אשל אברהם ס"ק ג, ומשבצות זהב סימן תרעא ס"ק א, סימן תרעו ס"ק ב), אך לכאורה יש להעיר על דבריהם מסיום תשובות רבינו הרמב"ם יזכר אפילו נודמנו לו מאה זה אחר זה. ולכאורה אם הרמב"ם מדבר על נרות ההידור מה הוא הלשון אפילו מאה נרות, אלא שיתכן לומר שאין זו הערה על דבריהם שהרי לפי שיטת הרמב"ם שבעל הבית מדליק בשביל כל אחד מבני הבית, הרי שאם בני הבית מרובים והם אוהבים ביום השישי של חנוכה והרי יתכן שידליקו יותר ממאה נרות, אך פירוש זה הוא דחוק שהרי הרמב"ם לא מתכוון דווקא למאה נרות אלא ללשון גזומא, היינו ללא גבול.

אלא שמצאתי נשמת אדם (הלכות לולב ככל קמח, אות א) שהביא את הדיון שבתשובות הרמב"ם בצורה שונה, וכתב שהרמב"ם דן באדם שהדליק נר חנוכה לעצמו, ושוב חברו ביקש ממנו שיהיה שליח שלו וידליק בעבורו נרות חנוכה בביתו, האם השליח צריך לברך שוב על נרות חנוכה, ובוהו כתב הרמב"ם שתלוי הדבר אם כיוון בשעת הברכה אינו צריך לחזור ולברך, ואם כן שוב חזינן שהברכה היא על עיקר המצוה ולא על ההידור. אך רבות הייתי בנוך מנין הוציא הנשמת אדם דברים אלו בדברי הרמב"ם עד שמצאתי את שאהבה נפשי בשו"ת הרמב"ם (דפוס אמסטרדם סימן קיא) מובא שאלת הרמב"ם בזה"ל: דבר זה תלוי בכוננת המברך כמו בשאר ברכות, אם היתה כוונתו להוציא בברכה זו בתים אחרים ברכה אחת לכולם, ואם בירך והדליק ואח"כ נודמנו לו בית אחר, יברך פעם אחרת ואפילו מאה פעמים. עכ"ל. ולפי נוסח זה נתיישבו לנו שתי קושיות, א. קושיית מחצית השקל שהקשה איך ניתן לברך על ההידור, שהרי הרמב"ם מדבר על עצם הדלקת נרות חנוכה. ב. קושייתנו על דברי הגרי"ז. דו"ק.

ולאחר כל אריכות הדברים נראה לבאר מה שכתב רבינו בספרו חזון עובדיה (עמוד קלה), שכתב כן לבאר את לשון תשובות הרמב"ם: אולם לפע"ד נראה לפרש כוונת הרמב"ם דמיירי שנודמנו לו להדליק נרות אחרות בבית של חברו, ולהוציא ידי חובה את חברו, וע"ז אמר שייברך, דקיימא לן במסכת ראש השנה (כט, ע"א) כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא. וכ"כ החדו"ת ימים (דף נא ע"ג ד"ג ובעיניו), בלשונו של הרמב"ם. וכן מתבאר מלשונו בתשובות הרמב"ם בספר פאר הדור (סימן קיא), כאשר עיני המעיין תחזינה מישרים. ושור"ר בשו"ת פרי הארץ (חלק ג אורח חיים סימן ב, דף ד ע"ב), שהביא תשובות הרמב"ם, וכתב, וכוננתו רצויה, שנשאל על מי שמדליק בכמה בתים, אם צריך לברך בכל פעם ופעם, ולזה השיב שהדבר תלוי בכוננתו, שאם כשיברך מתחלה היתה כוונתו להדליק בכמה בתים, ברכה אחת לכולם, אבל אם היתה כוונתו להדליק רק בביתו, ושוב נודמנו לו להדליק בכמה בתים, אז מברך בכל בית ובית. וזה ברור בכוננתו. ומ"ש המג"א (סי' תרנא ס"ק כה) כוונה אחרת בד' הרמב"ם, המעיין בתשובות הרמב"ם, כמו שהביאם רבי דוד אבודרחה, בצביונם ובקומתם, יראה שהמג"א במחכ"ת שגה ברואה, אלא עיקרם של דברים בדעת הרמב"ם כמו שכתבתי, כאשר יחזה המעיין על דבר אמת וצדק. ע"כ. טבעת המלך (הלכות חנוכה פרק ג, הלכה ד) לא כתב לפרש כן בדעת הרמב"ם, אלא פשוט היה לו כפירוש המגן אברהם. עיי"ש.

אלא שעוד סברתי בלבי לפרש להסביר הסבר חדש ומחודש בדברי הרמב"ם, שילעולם נבאר את דברי הרמב"ם כפי המגן אברהם וסייעתי, שהרמב"ם מדבר על ההדלקה באותו בית ולא בבית אחר (וכפי שנבאמת נראה יותר מדברי הרמב"ם מהדורת בלאו כפי שעורר מ"ר ראש בית המדרש) אך הרמב"ם לא מדבר כלל על נרות ההידור אלא הרמב"ם מדבר בבית שיש לו כמה פתחים ויש צורך משום חשדא להדליק בהם כמו בגמרא במסכת שבת (כג, ע"א). והגם שהמאירי (שם) כתב שאין מברכים על נרות שהדליק משום חשד, וכן נקט האורחות חיים (הלכות חנוכה סימן יז), והכל בו (סימן מוד) ועוד, וכן פסק הרמ"א (סימן תרעה סעיף א). אך הפרי חדש (סימן תרעה סעיף א) כתב שמברכים וזה מה שרבינו הרמב"ם בא להדש, שאפילו אם מדליק כמה נרות בתוך ביתו, מברך על כולם היינו לא על נרות ההידור אלא נרות דמשום חשדא, אלא שהוא קצת דחוק מלשונו שכתב ואפילו מאה נרות, שיתכן ויש לפרש אפילו אם צריך להדליק בכמה מקומות משום חשדא כגון שיש לו כמה פתחים. והוא דוחק.

שהחיינו בלילה הראשון יברך בלילה השני ויש לברכת שהחיינו תשלומין כל שמונה ימים דווקא בשעת ההדלקה¹⁰⁹.

ז. אופן ההדלקה

צריך להדליק את הנרות חנוכה מעומד¹¹⁰, לאחר שהדליק לא יסלק את ידו עד שתדלק רוב הפתילה¹¹¹, ואם רואה שהנר לא ידלק כמו שצריך ויכבה מהר לא יצא ידי חובה וצריך לחזור ולהדליק ללא ברכה.

ח. משך זמן ההדלקה

ואגב אורחא מה שכתב רבינו בחזון עובדיה (עמוד קלב) להעיר על דברי רע"א שניתן לברך על הידור מצוה, ודימה זאת למזוזה וכלשונו 'בירך בשעת קביעת המזוזה, מברך אח"כ, אע"פ שאינו עושה מעשה' והעיר על זה רבינו בנה"ל: 'והנה מאי דפשיטא ליה להגרע"א שאם לא בירך בשעה שקבע מזוזה לפתחו, יכול לברך גם לאחר מכן, משום שהמצוה נמשכת, לאו מילתא פסיקתא היא, כי הגאון מליסא בסידור דרך החיים כתב שאם לא בירך בעת שקבע המזוזה, אינו רשאי לברך אח"כ. (והביאו בשו"ת פני מבין חלק יורה דעה סימן ריא. וע"ש). וכן העלה בשו"ת בית שערים (חלק יורה דעה סימן שע). ע"ש. ומצאתי תנא דמסייע להו הוא רבינו אברהם בן הרמב"ם בספר המספיק לעובדי ה' (עמוד רלח) שכתב, דמי ששחט או שקבע מזוזה בלי ברכה, אינו יכול לברך אח"כ. ע"ש.

ונראה לענ"ד שרע"א אזיל בזה לשיטתו, שהברכה אינה על קביעות המזוזה אלא על הדיורים בבית שיש בו מזוזה וכדכתב הוא עצמו בשו"ת רע"א (סוף סימן ט, הביאו הפתחי תשובה סימן רפא, ס"ק ד) שכתב במי שיצא מדירתו כמה ימים, ושוב חזר לביתו, שיברך לדור בבית שיש בו מזוזה. (ומקורו מדברי המגן אברהם כמבואר שם, ובמקום אחר הארכתי טובא בדברי רבינו עקיבא אגיר). עיי"ש. וממילא עולה, שהמצוה היא בדיורים ולא בקביעה, וממילא הוא אזיל לשיטתו. ורבינו הביא את דבריו בשו"ת יביע אומר (חלק ה, יורה דעה סימן כז). וביותר לכאורה יש לתמוה בדברי רבינו, שבספרו חזון עובדיה סמך על דברי הדרך החיים וסייעתו שאין לברך, וסיים שספק ברכות להקל, ואילו בתשובתו שם כתב שניתן לברך גם לאחר קביעת המזוזה. וע"ע. אלא שכעת נזכרתי כמה שהעיר בשו"ת אלישיב הכהן (חלק א סימן יג) על דברי רבינו מדוע על נרות שבת העלה בשו"ת יביע אומר (חלק ב אורח חיים סימן טז) שלא ניתן לברך אחר ההדלקה, ולכאורה גם בנרות חנוכה המצוה נמשכת ומאי שנא ממזוזה. אך לא קשיא מידי שבהדלקת נרות שבת ישנם שני חלקים, מעשה ההדלקה, והנאה מהדלקה, וכל שאין את שני המחייבים לא ניתן לברך, והראיה הגדולה מלשון הברכה להדליק נר של שבת, היינו במעשה ההדלקה, אך במזוזה לפי שיטת רע"א ודעמיה אין במעשה 'הקביעה', אלא בתוצאה, היינו כמה שהיא קבועה.

ובעיקר הסתירה בדברי רבינו זצ"ל יתכן לומר שחזר בו ממה שכתב בשו"ת יביע אומר חלק ה ונקט שלא ניתן לברך אחרי קביעת המזוזה, ואסביר שבשו"ת יביע אומר חלק ה לא הזכיר מדברי רבינו אברהם בן הרמב"ם, כפי שהעיר בספר יוען שמואל (חלק ג, עמוד קלה) אך בספרו חזון עובדיה הזכיר את דברי רבינו אברהם שהוא אחד מן הראשונים שמפורש בדבריו שלא ניתן לברך, ממילא הדרנין לספק ברכות להקל. ויש לי בזה עוד ארמונות בזה הענין ודי בזה.

¹⁰⁸ משנה ברורה (סימן תרעו ס"ק ד).

¹⁰⁹ שולחן ערוך (סימן תרעו סעיף א), והאריך שם הפרי חדש שמה מבואר בגמרא במסכת עירובין (פו ע"ב) שמברך שהחיינו אפילו בשוק, הוא ברכת שהחיינו של יום טוב והוא דין אחר, אמנם יש שכתבו שאין חילוק בין יום טוב לחנוכה ויכול לברך שהחיינו בשוק ולא בזמן ההדלקה כן כתב בשו"ת משנה שכיר (חלק ב אורח חיים סימן ד), וכן העיר המשנה ברורה בשער הציון (סימן תערו ס"ק ג) בשם המאירי, וכן מפורש מהברכי יוסף (סימן תרצב) לענין אדם שאין לו מגילה שיכול לברך שהחיינו. ומשום סב"ל אין לברך שהחיינו רק בזמן ההדלקה אמנם אדם שבטעות בירך שהחיינו שלא בשעת ההדלקה שוב לא יברך.

¹¹⁰ שו"ת חלק יצחק (סימן ג) כמו המנורה במקדש, וכן כשאר מצוות שצריך לעשותם מעומד.

¹¹¹ ביאור הלכה (סימן תרעג סעיף ב ד"ה הלקה).

וכמו כן צריך להיזהר במשנה זהירות להניח בכוסיות כמות של שמן שיידלק לפחות חצי שעה, וכן נרות שעווה שיידלקו לפחות חצי שעה¹¹², וכיום שיש תאורה ואנשים נמצאים ברחוב בלילה מעבר לזמן הנזכר כדאי להחמיר ולהניח בכוסיות הרבה שמן בשביל שיתפרסם הנר¹¹³ ונראה שגם אדם שנתקע ואין לו כמות של שמן מספקת שיידליק בה חצי שעה יש מעט מצוה שיידליק ללא ברכה לזכר הנס.¹¹⁴

¹¹² כן מבואר בשולחן ערוך (סימן תרעב סעיף ב'),

¹¹³ כן דייק הגר"ז מהרמב"ם.

¹¹⁴ זה המכתב ששלחתי לידידי אהוב ליבי ונדפס בספרו מאי חנוכה וזה תוכן הדברים: לכבוד ידידי הרה"ג המופלג בתורה, וביראת ה' טהורה, אוצר כלי חמדה, בעיון ובסברא ישרה, צנא מלא ספרי, רבי יוסף חיים אוהב ציון שליט"א, מחבר הספרים החשובים עתה באתי, סמא דחיי, ועוד. שלום רב לאוהבי תורתך!

ארי נעשה שואל ובה בשאלת חכם באדם שיש לו שמן בשיעור הדלקה לרבע שעה בלבד, האם יש ענין שיידליק נרות חנוכה, או לא. ואכתוב לו כחותה על הגחלים בקצרה את אשר נראה לי בענין זה.

הנה לכאורה שאלה זו תלויה במה שכבר הארכתי בעניוטי בספרי מי הבאר (סימן א) במה שנחלקו האחרונים באדם שיש לו חצי כזית מצוה האם מקיים בזה מצוה מצד דין חצי שיעור. ואערכם בקצרה מערכה לקראת מערכה: הסוברים שיש חצי שיעור במצוות עשה – ספר יד המלך (הלכות חמץ ומצה פרק ו, הלכה א), ורבינו החיד"א בספר ברכי יוסף (סימן תפב, ס"ק ד), ובספר יעיר אוון (מערכת ה, אות לח), ובשו"ת יהודה יעלה (סימן קלו) בדעת כוננת השאגת אריה (סימן ק, אך ראה מה שכתבנו על דבריו בספרי עמוד נא), ושו"ת בארית יעקב (סימן ב), ושו"ת ארץ צבי (סימן א, וראה מה שתמהנו על דבריהם בעמוד נב), ושו"ת ביכורי יעקב (סימן יד). ורבינו הקדוש הגר"ח זיע"א בשו"ת רב פעלים (חלק ג, אורח חיים סימן לב), ועוד עיין בשו"ת רב פעלים (חלק א, יורה דעה סימן מד), ועוד ראה לו בשו"ת תורה לשמה (אורח חיים סימן קלו, ובהערה הארכנו מפי ספרים וסופרים להוכיח שאכן השמש זורחת בצהריים, – ומה נעשה, בדורינו גם על זה צריך הוכחה – וספר תורה לשמה הוא של אדונוני ורבינו קדוש ישראל רבי יוסף חיים זיע"א), וכן צידד רבינו בשו"ת חזון עובדיה (סימן כח) לומר שמקיים מצוה בחצי שיעור.

ואילו הסוברים שאין חצי שיעור במצוות עשה – שו"ת שבות יעקב (סימן יח) ומה שביאר את דבריו בספר כלי חמדה (פרשת פקודי דף קסב), ובספר בני חיי (סימן תעה), ובשו"ת כפי אהרון (חלק אף אורח חיים סימן יב).

ועוד עיין בפירוש המשנה לנשר הגדול הרמב"ם (אבות פרק ד, משנה ב) ובמה שכתב על דבריו החקרי לב (בספרו מערכי לב דרוש כב, ובספר כונן לחקר בסוף ספר חקרי לב חלק א מיוורה דעה), ובספר קול יהודה (שיעור ד, ד"ה אמנם), ובשו"ת אור לציון (חלק א, אורח חיים סימן לו). ועוד ראה לרבינו זצ"ל בשו"ת חזון עובדיה (שם). ובמה שהארכנו בכל זה.

ויש לזכור את יסוד מחלוקתם (כפי מה שביארתי בעניוטי בספרי) לפי מה שכתב הגאון החריף רבינו הצפנת פענח (סימן מח, מט) שכתב לחקור בדיון חצי שיעור אם הוא איסור עצמי היינו שם של איסור חדש ואין לו את אותו שם של האיסור השלם, או שאיסור חצי שיעור הוא איסור כשיעור השלם והוא מתייחס לשיעור השלם ויש לו את אותו שם של האיסור השלם. ואם כן לסברא שאיסור חצי שיעור הוא כאיסור השלם דהיינו כאותו שם של איסור, מסתבר לומר דגם במצוות עשה יש ערך לחצי שיעור. אבל אי נימא שאיסור חצי שיעור הוא איסור חדש, מסתבר לומר שרק באיסורים שיש על זה ריבוי דכל חלב איתרבאי איסור זה. (ואם ימחול לנו כ"ת לעיין בספרי הנ"ל בסימן ג, יראה שם שתלנו בחקירה זו ל"ו מחלוקות בנידונים שונים, והדברים מתוקים ומשמחים עד מאוד. וכן יש לציין שישנה חקירה דומה לחקירתו של הצפנת פענח בדיון לפני עור, האם האם לפני עור הוא איסור עצמי והמכשיל בכל איסור באשר הוא עובר אלפני עור, או שהוא איסור לפי סוג המכשול היינו כמכשיל באיסור דם, לך ראה נא בספר שערי שלום שהאריך בזה טובא, וכן בספרי בעמוד רט. ויש לציין שיש חקירה דומה לשתי החקירות שהזכרנו, והוא שחקר הגאון האדיר הגרמ"מ מלויבאוויטש זצ"ל באחת משיחותיו לענין שליחות, האם שליחות הוא גדר עצמי של שליחות, או שנכלל בדבר השליחות היינו שליחות לגט או לתרומה. ותליתי בדבריו דברים עצומים, ובמקום אחר אעלה אותם על מוצב הדפוס א"ה).

והנה כשנבוא אל שאלת כ"ת הרי שיש לתלות את שאלתו במחלות האחרונים הנוכרת האם יש מצוה בחצי שיעור או ליכא מצוה.

ויש עוד להוסיף בכל זה ממה שכתב בשו"ת זכר יהוסף (סימן קכ) שכתב להביא ראיה דאיכא חצי שיעור במצוות עשה, לפי קושייתו המפורסמת של רבינו הבית יוסף (סימן תרנב) בהא דקבעו שמונה ימי חנוכה אף שבשמון היה כדי להדליק לילה אחת, וכתב הבית יוסף שחלקו השמן שבפך לח' חלקים ובכל לילה היו נותנים במנורה חלק אחד והיה דולק עד הבוקר. והרי במנורה

ט. סדר עמדת הנרות ואופן הדלקתם

המנהג הנכון והמובחר, להניח את הנר בצד ימין של החנוכייה – הימין של המדליק שעומד מול המנורה, והסיבה מפני שיש להעדיף תמיד את צד ימין, וביום השני יוסיף עוד נר לשמאלו, ולאחר שיברך ידליק תחילה את הנר הנוסף ואחריו את הנר שנמצא לימנו – משמאל לימין כדרך שכותבים ולעז, והטעם מפני שרבותינו אומרים שכל פניות שאדם פונה יהיו לצד ימין וכך בכל לילה יוסיף עוד נר בצד

היה צריך להדליק כל הלילה (כדאייתא במנחות פט, ע"א, וביומא טו, ע"ב), ואף על פי כן היו מחלקים לח' חלקים, אף שלא היו סומכים על הנס שתדלק עד הבוקר, ואם כן מבואר בדברי רבינו יוסף דאיכא מצוה בחצי שיעור ועדיף טפי לעשות המצוה בחצי שיעור כמה פעמים, אף שאם היה דולק כל השמן בפעם אחת היה מתעבד המצוה באותו הפעם כמצוותה בשלמותה. וכן הוסיף בשם שו"ת אמרי שפר שידן במי שאין לו שמן כי אם להדליק נר אחד של חנוכה ואם יחלק לח' חלקים לא יגיע ללילה אחת כשיעור, וכתב בשם הגאון אב"ד קראטשין לפשוט דבר זה מתירוצו של הבית יוסף הג"ל, דעדיף לחלק לח' חלקים אף שלא היה מגיע לשיעור כל הלילה דבעינן שתהא דולקת מערב עד בוקר שהוא חצי לוג. עיי"ש.

והזינן שיש התייחסות מפורשת בדברי האחרונים לבוא ולהביא ראייה מדברי הבית יוסף שיש חצי שיעור במצוה ושפיר ניתן להדליק גם בפחות מכשיעור. אך בעניינינו כבר דחינו את דבריו בספרי הד"ל מי הבאר (עמוד ס) בהקדים שכבר העירו על מרן הבית יוסף מהגמרא במנחות (שם) שיש חיוב ליתן לה כמידתה שתהא הולכת ודולקת כל הלילה, ואם כן מי התיר להם לחלק את השמן לשמונה חלקים, ובאמת שכבר עמד על כל הג"ל אחד מן הראשונים הוא רבינו אשר בתוספות הרא"ש (שבת כא, ע"ב ד"ה ונעשה נס) שכתב וז"ל: וא"ת ולמה קבעו שמונה ימים והלא הנס לא היה כי אם שבעה ימים, כי היה בו שיעור ללילה אחד, וי"ל שחלקו את הפך לשמונה והדליקו בכל לילה השמינית, ואף על גב דאמרין התם ת"ל מדרתה כדי שתהא דולקת מערב עד בקר, היינו היכא דאפשר. אי נמי נתנוהו בלילה ראשונה כולו בתוך המנורה ולא דלק ממנו בכל לילה כי אם השמינית. אי נמי לאחר שהריקו השמן מן הפך בלילה ראשונה נשאר הכלי מלא וניכר הנס אף בלילה ראשונה. עכ"ל. ומבואר בתירוצו הראשון דדין ת"ל לה כמידתה אינו לעיכובא, וזה דלא כהחזון איש (קדשים סימן ל). ואם נימא שהבית יוסף סובר כדברי תוספות הרא"ש שאין מעכב שיהיה לה הראיה של הזכר יתוסף. דו"ק.

אלא שנראה לחדש ולומר (דבר זה התחדש לי קצת ולא כתבתיו בספרי) שגם להסוברים שאין חצי שיעור, יש ענין להדליק גם אם אינו כשיעור, לפי המבואר בדברי הגמרא במסכת סוכה (לא ע"ב) לענין מצות לולב שאם לא מצא אתרוג לא יביא רמון ולא פריש ולא דבר אחר, פשיטא, מהו דתימא לית כי היכי דלא תשתכח תורה אתרוג קמ"ל זימנין דנפיק חורבא מיניה דאתי למיסרך. וראה שם שכל החשש דילמא אתי למיסרך הוא רק בנטל רימון, אך אם נטל לולב פסול מבואר בבבית שאף לרבנן שפוסלים לולב הישב, מכל ס"ל דבמעשה דבני כרכין שהיו מורישין את ללולביהו לבני בניהם מעמידים בשעת הדחק, וחזינן שבשעת הדחק ניתן להדליק גם אם אין לו שיעור של חצי שיעור (וכן נפסק בשולחן ערוך (סימן תרמט, סעיף ז). וכתב המשנה ברורה (ס"ק נד) שהטעם הוא בכדי שלא תשתכח תורה מישראל. עיי"ש. וכיוצא בזה מבואר בשולחן ערוך רבינו זלמן (סימן תעג, סעיף לא) שכתב וז"ל: ואם אין לו ירק שיש לו שורף ופניו מכספין, טוב שיאכל איזה ירק אחר שיש בו מרירות קצת לזכר בעלמא ואי' צ' כזית וכן מי שהוא חולה או איסטנס ואינו יכול לאכול מרור טוב שילעוס מעט עד שירגיש טעם מרירות בפיו לזכר בעלמא בלא ברכה וזהו כשאי אפשר לו כלל אבל חייב אדם לדחוק את עצמו לקיים מצות חכמים לאכול כזית שלם אף אם יכאוב עליו. עכ"ל. (אלא שאין כל כך ראייה ממרוז שבמרוז יש גם את זכר של וימרוז את חייהם). ואם כן לפי זה יש לומר שיש ענין להדליק גם אם אין לו שיעור של חצי שיעור שלא תשתכח התורה לגמרי.

ועוד יש לומר לענין מעשה, אף ששאלת כת"ר רק למ"ד דאי לא אדליק מדליק, שלמעשה לכאורה איכא הכא ספק ספיקא, ספק, שהרי ישנם ראשונים שסוברים דכלל לא בעינן שיעורא וכמו שכתב בהגהות מיימוני (הל' חנוכה פ"ד ה"ה אות ב), והסמ"ג בהל' חנוכה בשם ר"י, שנהגו העם כלישנא קמא, דלא בעינן שום שיעור. וראב"י"ה הלכות חנוכה (סימן תתמג, עמוד תקטע), שמצא בשם רבינו תם, "דבהנהיג לישני אולנין לקולא, בשיעורא, ובלא אדליק, דבשל סופרים הלך אחר המיקל". וכ"כ האור זרוע ח"ב (ו"י שכב) ר"י: והאי דנא דלא קפדינן אשיעורא דנר חנוכה, שזאם סמכנין אלישנא קמא, דשינינן דאי לא אדליק מדליק, ולא בעינן שיעורא. ע"ש. הביא את כל זה רבינו בספרו חזון עובדיה. וכן יש אחרונים רבים שסוברים דאיכא דין חצי שיעור במצוות עשה, הרי שיש לנו ספק ספיקא ספק שזאם הלכה שלא בעינן כלל שיעור, וגם אם תמצוי לומר דבעינן שיעור, הרי יש לומר כמו האחרונים שיש מצות חצי שיעור במצוות עשה. דו"ק. (והתעוררתי לזה מיידי הרה"ג רבי אליהו סעאדה). ועכ"פ אין לברך כמו בשאר ספק ספיקא.

שמאל וידליק אותו ראשון ואחר כך יפנה לצד ימין וידליק את שאר הנרות, ויש לעמוד בעת הברכה לצד שמאל של החנוכייה¹¹⁵.

י. הנרות הללו

לאחר שהדליק נר ראשון יאמר הנרות הללו¹¹⁶, ואם אינו יודע את נוסח הנרות הללו בעל פה יאמר זאת תיכף בגמר ההדלקה¹¹⁷, אמנם צריך להיזהר לא לומר הנרות הללו עד שידליק לפחות נר אחד, משום חשש הפסק, אמנם בדיעבד גם אם אמר הנרות הללו לפני שהדליק נר ראשון לא יחזור ויברך¹¹⁸.

יא. סגולות לאחר ההדלקה

מצוה להישאר ליד הנרות בכל זמן שעור הדלקתם במשך חצי שעה¹¹⁹, ויאמרו ז' פעמים מזמור 'ויהי נועם ויושב בסתר' והיא סגולה מפי רבינו הרמב"ן, והחשמונאים לפני צאתם למלחמה ובעת המלחמה היו אומרים מזמור זה ז' פעמים, וכל מי שמקפיד שכל בני ביתו יעמדו ויאמרו כן יהיה לו שמירה מעולה כל השנה כולה¹²⁰, יאמרו למנצח בצורת המנורה¹²¹ ואחריה יאמרו את תפילת ההצלחה שרבינו הבן איש חי בספרו לשון חכמים, ויראה הצלחה רבה בכל אשר יעשה הדפסנו אותה בסוף החוברת, וכן לאחר ההדלקה יתן צדקה לתלמיד חכם והוא תיקון עצום למה שפגם בנשג"ז בן בגילול זה ובין בגלגולים אחרים¹²².

יב. השתמשות בנרות

אסור להשתמש בנרות אפילו תשמיש של מצוה כגון לקרוא לאורם, וזה הסיבה שנוהגים להדליק שמש כדי שאם ישתמש לאורה זה יהיה לאור השמש, ויש להניח

¹¹⁵ שולחן ערוך (סימן תרעו סעיף ה), וכן סוכר רבינו האר"י שער הכוונות (הובא בכף החיים שם ס"ק לא), ובמשנה ברורה (ס"ק יא), ובספר פניני הלכה (עמוד 252) האריך בזה גם בשיטת הט"ז עיי"ש.

¹¹⁶ מגן אברהם (סימן תרעו ס"ק ג) רוח חיים (שם ס"ק ב).

¹¹⁷ יוסף אומין (יוזפא, אות תתרע"ד)

¹¹⁸ פשוט דהוי מענין ההדלקה.

¹¹⁹ שו"ת שב יעקב (סימן כב), מקור חיים (סימן תערב).

¹²⁰ ראה ארוחות חיים (סימן תרעו), ורבינו יוסף חיים בספרו בן איש חי (וישב אות כג), רבינו חיים פלאגי בספרו מועד לכל חי (סימן כז אות יג).

¹²¹ אגרא דפרקא (אות קעו).

¹²² רבינו חיים פלאגי בספרו מועד לכל חי (סימן כז אות עז).

את השמש מעל כל הנרות כדי שיהיה ניכר שאינו מנרות המצווה¹²³, וכמו כן אסור להשתמש בנרות חנוכה של בית הכנסת¹²⁴ וכן אסור להשתמש בנרות שהדליקו משום חשד¹²⁵.

יג. מלאכה לנשים

נהגו נשות ישראל שלא לעשות מלאכה בזמן שהנרות דולקות¹²⁶, ואשה שחלילה נקלעה לעת צרה אם היא תנדור שלא תעשה מלאכה בזמן הדלקת הנרות תנצל מן הצרה¹²⁷.

טו. הדלקת נרות בערב שבת

יש להקדים ולהתפלל מנחה בערב שבת של חנוכה, ורק לאחר מכן להדליק נר חנוכה¹²⁸, ואם לא מצא מניין לא יתפלל ביחידות¹²⁹, ומדליקים נרות חנוכה ולאחר מכן מדליקים נרות שבת¹³⁰, ובדיעבד אם הדליק נרות שבת קודם ולא קיבל שבת במחשבתו יכול להדליק נרות חנוכה כיון שלא קיבל שבת עדיין¹³¹, כשהזמן דחוק ידליק בעל הבית נר אחד, ואשתו תדליק נרות שבת ואחר כך ידליק שאר נרות¹³², וצריך לתת כמות של באופן שזה ידליק עוד חצי שעה לאחר צאת הכוכבים¹³³.

טז. הדלקת נרות במוצאי שבת

¹²³ שולחן ערוך (סימן תרעג סעיף א) משנה ברורה (שם ס"ק ח).

¹²⁴ משנה ברורה (סימן תרעג ס"ק יג), ובמור וקציעה (סימן תרעה) כתב שגם מה שנהוגים להדליק בבקר בבית הכנסת אין להשתמש לאורה.

¹²⁵ אמנם בשו"ת שיח יצחק (סימן שלד) הסתפק בזה, ובספר מנחת אשר (חנוכה סימן יא) אסר בזה, וכן הובא תושבת הגר"ח קנייבסקי בספר מועדי הגר"ח (תשובה תרנ).

¹²⁶ שולחן ערוך (סימן תרע סעיף א)

¹²⁷ רבינו יוסף חיים בספר בן איש חי (וישב אות כז).

¹²⁸ ברכי יוסף (סימן תרעט ס"ק ב), בן איש חי (וישב אות כ).

¹²⁹ אור לציון (חלק ד פרק מג סימן ח), חזון עובדיה (חנוכה עמוד קעט).

¹³⁰ שולחן ערוך (סימן תרעט סעיף א).

¹³¹ כף החיים (שם ס"ק ג).

¹³² חזון עובדיה (עמוד קעד).

¹³³ שולחן ערוך (סימן תרעב סעיף א).

ובמוצאי שבת הנוהגים להחמיר כשיטת ר"ת להוציא שבת כשבעים ושתיים דקות לאחר השקיעה ימשיכו במנהגם¹³⁴, ובבית מדליקים לאחר ההבדלה¹³⁵, אמנם בבית הכנסת מדליקים לפני ההבדלה¹³⁶.

פרק ו

סדר התפילה בחנוכה

א. דיני על הניסים

בכל שמונת ימי חנוכה אומרים על הניסים בעמידה בברכת מודים, ובברכת המזון בנודה לך, ואם לא אמר אין מחזרין אותו¹³⁷, ויש לו לומר אותו קדום יהיו לרצון¹³⁸, ובברכת המזון יאמר אותה בתוך ה'רחמן'¹³⁹, ואם הזכיר שם ה' אינו רשאי לסיים ולומר למדני חוקיך¹⁴⁰, וכן אסור לאמרו בן ברכה לברכה¹⁴¹, יש אומרים שרשאי לדלג על אמירת על הניסים כדי להספיק לומר עם הציבור קדושה¹⁴², אמנם לפי ההלכה אין לדלג על אמירת על הניסים לצורך אמירת קדיש או קדושה¹⁴³, אדם שטעה בדין וחשב שצריך לחזור ולהתפלל על אי אמירת על הניסים ושוב נזכר בדין חייב להפסיק מיד אפילו שנמצא באמצע ברכה¹⁴⁴, אדם שטעה בשבת ולא הזכיר

¹³⁴ חזון עובדיה (עמוד קפו).

¹³⁵ בן איש חי (וישב אות כא), מועד לכל חי (סימן כז אות טו), כף החיים (סימן תרפא ס"ק ד), חזון עובדיה (עמוד קפב).

¹³⁶ שולחן ערוך (סימן תרפא).

¹³⁷ שולחן ערוך (סימן תרפב).

¹³⁸ משנה ברורה (שם ס"ק ד), ובכף החיים (שם ס"ק יב).

¹³⁹ רמ"א (שם).

¹⁴⁰ דזה הכלל שכתב לנו רבינו הריטב"א שכל אזכרה שלא חוזרים עליה אסור להספיק בשבילה ולומר למדני חוקיך, וכל זה דלא כאשל אברהם מבוטשאטש בסימן תרצה שכתב לסיים למדני חוקיך, והוא עצמו בסימן תכב לענין יעלה ויבוא וערבית כתב כדברי הריטב"א וצע"ג.

¹⁴¹ לפי הכלל המבואר בשולחן ערוך (סימן רצד סעיף ד), ודלא כשו"ת הרדב"ז (הובא בשערי תושבה סימן תרפב ס"ק א) שיכולו לאמרו בן ברכה לברכה, ואנו הולכים אחרי פסקי השולחן ערוך.

¹⁴² כן כתב בשו"ת ישכיל עבדי (חלק ח סימן י).

¹⁴³ כן כתבו רבים מאחרונים הביאים בשו"ת יביע אומר (חלק ט סימן טו), ובחזון עובדיה (עמוד קצד).

¹⁴⁴ כף החיים (שם ס"ק ו).

רצה שהדין שצריך לחזור לראש יש אומרים שחוזר לראש ומזכיר של חנוכה ויש אומרים שלא יזכיר של חנוכה, להלכה נראה שיזכיר שוב את של חנוכה¹⁴⁵.

ב. דיני הלל

כל שמונת ימי חנוכה גומרים את הלל¹⁴⁶, והטעם שכל יום הנס מתחדש ומתגדל¹⁴⁷, אם שומע באמצע אמירת הלל ברכה אסור לו להספיק לענות אמן רק לקדושה וברכו¹⁴⁸, קראו אותו לעלות לתורה באמצע הלל רשאי להפסיק¹⁴⁹, לכתחילה לא יקרא הלל לפני הנץ החמה¹⁵⁰, קריאת הלל צריך לקראו אותו מעומד¹⁵¹, אמנם זקן או חולה יכלים לקרוא אותו מיושב¹⁵², אחרי אמירת הלל אומרים חצי קדיש שהרי אין תפילת מוסף¹⁵³, ואם השליח ציבור אמר קדיש שלם לא יאמר שוב קדיש אחרי ובא לציון¹⁵⁴.

מאמר מתוך הספר 'המטמון שבפרשה'

לְהַתְּאֵבֵד עַל ה' יִתְבָּרַךְ.....

יום בְּחַיּוֹ שֶׁל יוֹנִי

"יוֹן" זֶה לֹא רַק שֵׁם שֶׁל מְדִינָה, אֲלָא גַם שֵׁם שֶׁל תְּרַבּוּת, חֲנוּךְ, סְפוּרָט, פִּילוֹסוֹפְיָה, חֲכָמָה, וְעוֹד שְׁלָל "עֲרָכִים" הַנִּמְצָאִים בְּאַרְסֵנַל הַיּוֹנִי, שֶׁלֹּא מִסְפִּיק לָהֶם שֶׁרַק הֵם "נְהַגִּים מִהַחַיִּים", אֲלָא הַיּוֹנִים פְּשוּט גִּתְקְלוּ בְּעַם חָכֵם וְנָבוֹן, עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַיּוֹנִים רָצוּ 'לְזָכוֹת' אוֹתָם בְּ"הַנְּאוֹת הַחַיִּים הַטּוֹבִים".... אֵיךְ נִרְאָה יוֹם בְּחַיּוֹ שֶׁל יוֹנִי מְמַצֵּעַ?

¹⁴⁵ המגן אברהם (סימן קפח ס"ק יג) כתב שלא יזכיר, וכן הפרי חדש (סימן תרפב סעיף ו), אולם רבים הם האחרונים שחלוקים עליהם ראה באריכות בשו"ת באר מושה (חלק א סימן ו).

¹⁴⁶ שולחן ערוך (סימן תרפג).

¹⁴⁷ לבוש שם.

¹⁴⁸ שולחן ערוך (סימן תפח), שאין מפסיקים בהלל כדרך קריאת שמע, ובקריאת שמע ראה בשולחן ערוך (סימן סו סעיף ג).

¹⁴⁹ שו"ת אגורה באהלך (סימן לא)

¹⁵⁰ ראה בשו"ת מוהרש"ם (חלק א סימן א).

¹⁵¹ שולחן ערוך (סימן תכב סעיף ז).

¹⁵² רבינו יוסף חיים בן איש חי (ויקרא אות טו).

¹⁵³ לבוש (סימן תרפג).

¹⁵⁴ שו"ת בית שלמה (אורח חיים סימן נח)

על הפקר קמים מהמפה, שוטפים את הפה במי ורדים, אצים ורצים במיילת ב'מושבה היגנית', קופצים ומותחים את האברים לארבעה רוחות השמים, ולאחר מכן, יושבים לאכול ארוחה 'פראית' מלא 'סלט יוני'.... לקולות צלילי 'זמר יוני'.... ישוב הולכים ללמוד למודי (הבל) (ו)רוח בגימנסיה, ולאחר הלמודים המעמיקים יש צורך בהתרעננות פראית, הולכים לאצטדיון לראות מופע של אדם הגלחם בשור זועם, ולאחר ששפע השור את האדם עם הסדין האדם לגורים... כולם קופצים וצווחים ומריעים בקולות המולה ובשמחה ברברית. אלו הם התוצאות כמובן של למודי הגימנסיה.... לאחר יום כזה מתיש, שוב הולכים לשתות מי ורדים מהולים באלפיהול, ורואים איזה מופע רב תרבותי..... אלו חניו של יוני, חיים ריקים מתוכן, חיים ללא שום משמעות, חיים ברברים, חיי אמללות ומסכנות, והכל כמובן בהסוואה של חכמת הפילוסופיה העמקה (יותר נכון העקומה) ברשותם ובחכונתם ובחידוקתם של 'חכמי אתונה'....

ובשהיגני רואה יהודי שפל חניו מלאים פתוכן, בגתינה ובחסד, הוא מתמלא קנאה ודעתו מתפוצצת ושכלו לא מבין..... איך שהיגני הנאור המשפיל המבין והיודע היתההכל, ישנה את אורחות חניו, זה לא בא בחשבון בכלל, אבל מה עושים?? היהודים האלה מפריעים לי במצפון, מה עושים? פשוט משנים אותם שיהיו כמונו!

"הקרן" קיימת ליון

התפנסו להם גדולי וחכמי אתונה היגנית, והחליטו במספר סממאות, פרסומות ומפטופים, סטיקרים ומדבקות, להחזיר את התודעה היגנית, להפיץ אלפי קרני שורים מחברת "הקרן" קיימת ליון, שעליהם חקוק באותיות גדולות 'אין לנו חלק באלקי ישראל', וכן לחיב לכתב באותיות גדולות, על החמורים, הפרות, השורים, הפוסים, ועל העגלות (התחבורה של אז), 'אין לנו חלק באלקי ישראל'. למה? לטמטף להם... תאמינו לי! אבל הפרסומאים של היום, יש להם הרבה מה ללמד 'מחכמי אתונה המפרסמים'....

אבל מיד יצא פרוז מאת חכמי ישראל, למבור את החמורים את הפוסים את העגלות, לגמל את הילדים מהפקוקים – קרני שור חלולים, ו... לא תאמינו!

בְּעֵקֶבֶת קְרִיאָה זוֹ שֶׁל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּפֶי עוֹבְדִים מִחֲבֶרֶת 'סִימִיל-קֶרֶן' פּוֹטְרוּוּ, וְהַמְשָׁקִיעִים כַּמּוֹבֵן הֵיחֹו אֶת כַּסְפָּם עַל 'קֶרֶן' הַצְּבִי...

וְשׁוֹב, כְּשֶׁלֹּא הוֹלֵךְ בְּצוּרָה יָפָה וּמְנוּמָסֶת, כִּיאוֹת לְיוֹנֵי מַחְמַד בּוֹגֵר 'גִּימְנֶסִיית אֶתוֹנָה', הוֹלְכִים בְּכַח 'הָאֶצְטִדִיּוֹן שֶׁל הַשׁוֹר הַיּוֹעֵם', וּמָה עוֹשִׂים? גּוֹזְרִים גּוֹזְרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִשְׁמְרוּ שַׁבָּת, שֶׁלֹּא יִקְדְּשׁוּ אֶת הַחֲדָשׁ, וְשֶׁלֹּא יִמּוּלוּ אֶת הַבָּנִים. (עֵינֵי מִדְרָשׁ מַעֲשֵׂה חֲנוּכָה).

בְּרִית מִלָּה וּנְפִילָה מִן הַחוּמוֹת

אֲמַנָּם, מִי יִכּוֹל עַל עַם יִשְׂרָאֵל? הַמְדְרָשׁ (מַעֲשֵׂה חֲנֻכָּה) מְסַפֵּר, עַל אִשָּׁה אַחַת שֶׁיִּצְאָה מִבֵּיתָהּ עִם תְּהַלּוּכַת נְגִינִים, בְּתַפִּים וּבְמַחֲלוּלוֹת, כְּשֶׁפָּלַם שָׂרִים 'הַיֵּלֶד יְהִי רַעֲנָן, הַיֵּלֶד יְהִי רַעֲנָן...' 'לְכַבּוֹד חֲמֻדַת לְבָבִי, אֲלֵיָהוּ הַנְּבִיא...!' 'סִימֵן טוֹב וּמִזֵּל טוֹב, וּמִזֵּל טוֹב וְסִימֵן טוֹב'.... וְתוֹךְ כְּדֵי כֶּךָ, עָלְתָה הָאִשָּׁה לְחוּמָהּ וּמָלָה אֶת כְּנָהּ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן גּוֹרְקָה הִיא וְהִתְיַנּוֹק מִהַחוּמָה, לֹא לִפְנֵי שֶׁצָּעֲקָה אֶת הַפְּסוּקִים הַבָּאִים מִתְּהִלָּים: 'כֹּל זֹאת בְּאֶתְנֵנוּ וְלֹא שְׂכַחְנוּךָ וְלֹא שָׁקַרְנוּ בְּכִרְיֶתְךָ, לֹא נִסּוּג אַחֹור לְבַנּוּ וְתַט אֲשֶׁרֵינוּ מִנֵּי אֲרֻחֶךָ'. יוֹנֵי, הַמְּפַתַח אֶת גּוֹפּוֹ בְּמַאֲכָלִים, וּמִנְפַח אֶת שְׂרִירָיו וְאֶת חֲכַמַת שְׂכָלוֹ, לֹא יִכּוֹל לְהִבִּין וְלִקְלַט, מָה???' אִיךָ וְלָמָּה נִפְלָה מִהַחוּמָה, עַל מָה?? עַל מַצְנֵת מִלָּה?? אֲבָל הֵם כָּאֵלֶּה חֲכָמִים הִיְהוּדִים הָאֵלֶּה, לֹא???'.

אֲרוּחוֹת שַׁבָּת בְּמַעֲרָה

וְכֵן, כְּשֶׁהַתְּכַנְסוּ לָהֶם כָּאֵלֶּף יְהוּדִים בְּמַעֲרָה אַחַת סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְעָשׂוּ שָׁם אֶת הַשַּׁבָּת, פְּיוּטִים, שִׁירֵי שַׁבָּת, אֵה! תַעֲנוּגוּ! בְּשָׂרִים, דְּגִים, 'מִשׁוּלְגַט' מְשַׁבַּח... מְלֵא בְּבִשָּׂר, דְּגִים חֲרִיפִים וְעַסִּיסִים, וְעִשְׂרוֹת סוּגֵי סֶלְטִים... עִשְׂרוֹת קִינוֹחִים וּמִמְתָּקִים לְרוֹב... חֲמוּצִים מִתּוֹקִים... חֲרִיפִים, חֲמֻצְמֻצִים, וְחֲמֻצְמֻצִים... וְלִפְתַּע פְּתֹאוֹם, צִצּוּ לָהֶם כַּמָּה חִלָּים יוֹנִים, שֶׁהַכְרִיזוּ לְכֹל הַנְּמַצָּאִים בְּמַעֲרָה: 'צִאוּ מִהַמַּעֲרָה וְתַחֲלָלוּ שַׁבָּת, וְאִם לֹאוּ, כְּלַכֶּם מֵתִים בְּתוֹךְ הַמַּעֲרָה!', אִךְ הִיְהוּדִים, גְּבָרִים גְּשִׁים וְטָרֵף, צָעֲקוּ: אֲנַחְנוּ בְּאֶמְצַע לְאֲכֹל אֶת הַחֲמִין, אֵל תִּפְרִיעוּ לָנוּ... לֹאֲחֵר שֶׁגְּמָרוּ אֶת הַסְּעוּדָה הַרְאִשׁוֹנָה 'מְלֵאִים וּמְדֻשְׁנֵי עֲנָג', צָעֲקוּ כֹל הִיְהוּדִים: 'מוֹטָב לָנוּ לָמוֹת מִיְתָה חֵד פְּעֵמִית, מִיְתָה גְשֵׁמִית, וְלֹא נָמוֹת מִיְתַת חַיֵּי עוֹלָם, מִיְתַת נְצַח!', שֶׁעַל

המחלל את השבת נאמר 'מחלליה מות יומת', מיתה בעולם הנה ומיתה לחיי עולם, מיד קמו הינונים, ושרפו את כל יושבי המערה.... בזמן שכל היהודים רוקדים וקופצים 'בשלטון הינונים, אין אנו מאמינים, אין אנו מאמינים... בדרך התורה גלך, פאש ובמים....'

והנה לא הרחק מירושלים, ישבו להם כמה אברכים רזים, דלפונים, מבית החשמונאים בבית המדרש במודיעין (היה זה הרבה הרבה שנים לפני שקמה לה מודיעין עלית החדשה) ולפתע הגיעה השמועה המרה והפואכת, שהינונים הרשעים שרפו למות מאות אנשים נשים וטף קטנים... מיד קמו החשמונאים, והחליטו לעשות מעשה, לקום ולהלחם נגד צבא יון שהיה מונה מאות אלפים..... מהיכן הפח והעצמה? הרי זו התאבדות גמורה! פשוט כך....

ישיבת 'חצים ביד גבור'

תארו לכם, שיש כולל בירושלים הנקרא 'בחצים ביד גבור', המקום פרחוב רובה קשת', ובקומה הרביעית נמצאים בדיוק 13 אברכים צעירים, שבאשר באים להחזיק רובה, הם נופלים מ'אבוד שווי משקל'.... וכששוואלים אותם, יש לכם נסיון? הם אומרים 'כן! בטח!.... החזקנו פעם רובה, בטח. איזה רובה?... תראה, זה היה במקרה רובה מים.... ושלא נדבר על תכסיסי מלחמה.... יש להם נסיון, הם שייחקו מחבואים.... ועוד.... אבל הם מחליטים לצאת למלחמה נגד מעצמה ענקית.... האם מישהו יקח אותם בריצנות?.... במקרה הטוב, יעשו עליהם 'סרט קומדיה', ובמקרה הרע ישר מאשפזים אותם בבתי חולים לחולי נפש.....

אבל פאן, אצל החשמונאים אין דבר כזה! קמים ונלחמים, ובסוף מנצחים..... איזו מסירות נפש אדירה! הרי זה היה ממש התאבדות..... להלחם נגד צבא ענק, צבא עם פילים.... סוסים... ועוד....

חנוכה ופורים לא יתבטלו לעולם

זו הסבה, שהמדרש (שוחר טוב) אומר: עתידים כל המועדים להתבטל. אין סבות, אין שבעות, אין פסח, (אמרתי את המדרש הנה באחד השיעורים, ולמחרת אני מקבל טלפון, הרב! אתמול שמחתי.... למה???) כי הרב אמר שפסח יתבטל, ברוך

השם אין נקיונות..... הרב יכול לצלם לי את המדרש? .... צלמתי, ואז הוא שוב חוזר אלי ואומר לי: הרב, מה אני יעשה? הראיתי את המדרש לאשתי, והיא אמרה לי, תראה! פתוב שפסח ותפטל, אבל אצלי ממשיכים לנקות זכר לפסח.... הרב, מה אני אמור לענות לה?? אמרתי לו: תגיד לה, טוב, נעשה נקיון "חזונית" 'זכר'.... ומאז, אין מענה מצדו, אני מקנה שהפל אצלו (בסדר....) ולמה זכו חנוכה ופורים לכזאת פרוטקציה?.... כי דבר שנעשה מתוך מסירות נפש, הוא גשאר לדורי דורות!!.... בחנוכה נלחמו 13 אבירים רזים נגד אימפריה עולמית....

להר הבית אסור לעלות, להר סיני תעלו בכיף!

אתם יודעים שיש אסור חמור לעלות להר הבית, כמו שהאריכו בזה גדולי ופוסקי זמננו (ראה באריכות בשו"ת יביע אומר חלק ה יורה דעה סימן כו, חזון עובדיה תעניות עמוד תמו), ומה זכה הר הבית שאסור לעלות אליו? למה אם אחד מאתנו ירצה לעשות 'מיזל שורשים', ויסע עם ג'פ רציני לכוון מדבר סיני, ויגיע למקום הר סיני.... וירצה לעלות על ההר, ולהדליק אש לזכר 'ההר העשן', ולפוצץ נפצים לזכר הקולות והברקים... וכן לזרוק זקוקים לזכר הברקים... (חבל שאני לא אדמו"ר הנה לי הרבה רעיונות למפור לכם....) אנחנו נתיר לו ואף נעודד אותו.. למה? מה ההבדל? למה להר סיני מתר לעלות, ולהר הבית אסור??.... התשובה היא פשוטה: הר הבית הוא 'הר המוריה', זה הר שבו נעשה מסירות נפש, שאבא אברהם אבינו עקד את בנו על גפי המזבח.... זה מסירות נפש, זה גשאר לדורי דורות, לנצח נצחים.... אבל בהר סיני, תסלחו לי! פלנו הלכנו לישון.... ותקב"ה הנה צריך להעיר אותנו, ולא סתם להעיר, אלא בקולות וברקים.... לא הנה שום מסירות נפש, הפל קבלנו על מנש של כסף... אז הקדושה שיש בהר סיני היא לא נצחית, היא רק לאותו מעמד בלבד....

המשפן נגנו ובית המקדש נחרב, מה ההבדל??

וכן אנו מוצאים, שבית המקדש הראשון חרב, ובית המקדש השני גם חרב, ואילו המשפן בלז, מבאר במדרש (תנחומא פקודי) נקבר באדמה, כשאף אמה ואף יד של רשע לא נגעה במשפן, ושוב, למה?? מה ההבדל בין המשפן למקדש ראשון ומקדש שני??... התשובה, מקדש ראשון נבנה על ידי שלמה המלך שהנה מליארדה, וכן

מקדש שני נבנה גם על ידי הורדוס המיליונר... אבל המשפון, איך הוא נבנה? כל אשה לקחה את כל ההיבט שפועלה קנה לה, אפילו את טבעת הנשואין, הכל הכל! וזרקו את זה לאש לכבוד ה' ותברך.... זה המשפון! מלא במסירות נפש! פשיש במסירות נפש, הוא נשאר לדורות עולם.....

מזמור שיר חגגת הבית לדוד???

ואם בבית המקדש אנו עוסקים... כבר מפרשי התהלים התקשו: מה זה שדוד המלך אומר בתהלים (תהלים פרק ל, א) 'מזמור שיר חגגת הבית לדוד'... רגע!!! רגע!! אם בבית המקדש היה את הפלקט הענק הזה שיש היום ליד כל בנן שבונים... אחראי על החשמל.. פלוני.. מנהל הבנן... פלוני.. היזם.. הבונה.. מי?? שלמה המלך בנה את בית המקדש... אז איך נותנים את הקרדיט לדוד המלך 'חגגת הבית לדוד'... חגגת הבית לשלמה... היה צריך להיות כתוב... אלא אומר המדרש (שוחר טוב) שדוד המלך בשהיה חי, היו לו הרבה שונאים... וידעו שהוא לא יזכה לבנות את בית המקדש... ובכל לילה היו באים השונאים שלו, ועוקצים אותו.. רוקדים לו על הדם... נו, דוד המלך?? מתי יבנה את בית המקדש?? ואומרים רבותינו, שדוד המלך... היה שמח והיה מרים את הידים שלו כלפי מעלה.. ואומר: אה, רבוננו של עולם, תראה איך הם רוצים בית המקדש.. 'שמחתי באומרים לי בית ה' גלך'... אמר הקב"ה כך?.. בפשעה שפנו אותך... רקדו לך על הדם.. אתה עמדת במסירות נפש... לא היה אכפת לך מהכבוד שלך.. העקר שיהיה לי בית מקדש.. כל הבית מקדש היה לדורות עולם יהיה על שמך... 'חגגת הבית לדוד'...

הפתל המערכי מעולם לא זזה שכינה ממנו. למה???

היום, בלנו עולים לפתל המערכי... שהמדרש אומר (במדבר רבה פרשה יא, אות ב, שיר השירים רבה פרשה ב אות ט) על הפסוק: הנה זה עומד אחר פתלנו... ששכינה לא זזה מפתל המערכי... ועוד, שנשבע הקב"ה שלעולם לא יחרב... וכן הוא בזהר (שמות ה ע"ב, ובפרשת משפטים קטו ע"ב). וענין בספר עמק המלך דף קט, שהביא מעשה נוראי עם רבי אברהם הלוי עיי"ש) ולמה?? מה זכה הפתל המערכי ששכינה לא זזה... שעד כדי כך, אומרים בשם הדברי יציב, שמי שהולך לפתל זה סגולה לעונה.. כי 'בוטל' זה ר"ת: ונפשי בעפר לכל תהיה.. ולמה? כי מצד

אחד, הגמרא במסכת סוטה (ה ע"ב) אומרת שהקב"ה אומר על בעל גאווה אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת... וכשהבעל הגאווה מגיע לפתל... השכינה צריכה לברח... אבל יש התחיבות שהשכינה לא תזוז.. אז לכן מכרח שהבעל גאווה יהיה ענוותן... נו, ומה זכה הפתל??? ביון שדוד המלך בנה אותו במסירות נפש עצומה... כמבאר בדברי הב"ח (אורח חיים סימן תקסא)... או שהוא נבנה מכספי העניים... והמסבנים במסירות נפש... לכן נשבע... בו הקב"ה שלא יחרב לעולם.. ושכינה לא תזוז ממנו...

חבור קצות החשן התקבל...

וכאן אני נזכר, בספור על הגאון רבי אריה ליב הכהן זצ"ל בעל הקצות החשן, שהיה אחד מגאוני הדורות, ועד היום הנה הלומדים בשלחן ערוך חלק חשן משפט, לא זזים מדבריו ימין ושמאל... שלעת זקנתו, ישב עם פמה מתלמידיו, ובשעה שזחה דעתו של אחד התלמידים, גרגר בגרנו, אח... אה... הו... כבוד הרב, יש לי שאלה לשאול אתכם, פידוע הרב חבר מספר ספרים כמו אבני מלואים, קצות החשן, שב שמעתתא... אם ירשה לי לשאול, חידה שאיני מבין, מדוע בספר קצות החשן רבו הלומדים בו, וכל הספרים נמכרו... ואלו בספר אבני מלואים לא מרבים לעיין בו... שמא יש איזה הבדל שלא שמנו לב בין הספרים?... אולי הרב השקיע יותר בקצות החשן מאשר באבני מלואים?... צחק הרב ואמר: אין הבדל בתכן הלמדני בין שני הספרים, אולי להפך... אבל ההבדל הוא, שכשכתבתי את ספרי קצות החשן, הייתי עני מרוד, ולא היה לי כסף לקנות עצים אפילו להסיק את הבית שלי, והיה לי צער גדול שלא תבינו, לא מחמת הקר, אלא מחמת הדיו שהיה קופא, והייתי צריך לחמם את הדיו ולנער אותו, ולהניח אותו מתחת שמיוכות, וככה כתבתי במסירות נפש עילאית את ספרי 'קצות החושן'... זו הספדה שהוא גלמד יותר, ביון שהוא נכתב במסירות נפש עצומה....

דוקא החכמים שגודפו הם אלו שהצליחו

ומספור זה הסקתי פמה מסקנות גוספות, התבוננתי בהסטוריה של פוסקי ורפני הראשונים, וראיתי דבר בולט, שדוקא החכמים והפוסקים שרדפו אותם והציקו להם, ושרפו את ספריהם, והחרימו וגדו אותם, דוקא הפוסקים שלהם ורק שלהם

נשארו לדורות עולם, כדגמת הרמב"ם ששרפו את ספריו והחרימו את דבריו.... והיום כמה אלפי ספרים נכתבו על הספר הזה 'משנה תורה', רוב ככל השלחן ערוך משתת על דברי הרמב"ם.... וכן עוד דגמה, רבי משה חיים לוצאטו המכנה 'הרמח"ל', שגם אותו נדו ושרפו את ספריו.... והיום, אין אברך או בחור שלא לומד בספרו מסלת ישרים, ובכמה עשרות מקומות מוסרים שעורים מספריו, ולמה?? למה הם זכו, מה שלא זכו שאר הראשונים והפוסקים?? התשובה, הם למדו מתוך מסירות נפש, הם למדו מתוך רדיפות, זה עמד להם שהתורה שלהם תהיה לעד ולעולמי עד, לגנח נצחים.... בבחינת 'תורה שלמדתי באף היא עמדה לי'....

אבא שפסר את נפש בנו לשרפה פיין שזו ההלכה....

והמסירות נפש הזו ליתה את עם ישראל במקומות הקשים ביותר, ואביא כאן ספור מהגאון רבי צבי הירש מייזליש בעל שו"ת מקדשי השם, שאלות ותשובות שנכתבו בימי הזעם בימי השואה האוררה, שאלות קשות וכבדות משקל, האם מתר להתאבד בשעת צרה ועגמת נפש... ועוד שאלות, שהקורא אותן תסמנה שערות ראשו ממש... ובפרט בהקדמה לספר, יש שם מאמר ארוך הנקרא 'שער מחמדים', המתאר באריכות רבה איך הוציא נערים צעירים לשרפת אש.... וכה היה המעשה (אני מוסיף נפך, ומקצר לפי דעתי הקצרה) באש בשדה קוצים התפשטה לה השמועה הנוראה במחנה אושוויץ, שלמחר מחלקים את הנערים והילדים לשתי קבוצות, לקבוצת העובדים, ולקבוצה השנייה, אתם מבינים לכד לאן, לשרפה על יחוד שמו יתברך.... ומספר רבי צבי הירש, למחרת הגיעו למחנה כמה משאיות מלאות נערים וילדים חמודים, יפי תאר ויפי מראה ממש, הנאצים האכזריים האוררים ומח שמים, הורידו את הילדים בכח הזרוע מהמשאית.... והעמידו אותם בקבוצה אחת.... לאחר מספר דקות, יצא הקצין ובידו 'ספנד'ר' ישיבתי, ועל פניו חיוך שטני ומרשע.... לאחר שהעמיד את הספנד'ר על הרצפה, צעק בתייה צמאה לדם: ילדים מספנים... זהו הספנד'ר שבו למדתם, היום הספנד'ר ילמד אתכם, והחל צוחק כמו בהמה ממש.... והחלו הילדים לעבור ליד הספנד'ר, ילד שתייה גבוה מן הספנד'ר הלך לצד ימין, למחנות העבודה... והילדים הנמוכים יותר, הלכו לצד שמאל.... למות ה' ישמר.... היו כמה ילדים שקלטו מה קורה כאן, ונסו להרים את

הרגלים קצת.... פשוט לעקוף את הסטנדר.... ומיד קפלו כדור בראש מהחיות אדם, הנאצים הארורים....

ולאחר שהילדים התחלקו לשתי קבוצות... מספר רבי צבי הירש, הגיע אלי איזה יהודי עם שאלה בהלכה... מה השאלה יהודי?... כבוד הרב, יש לי ילד שנמצא בקבוצה של הילדים שהולכים למות על קדושת השם.... ויש לי פאן פמה יהלומים השונים הון עתק, וכבר דברתי עם השומר, והוא מוכן לקבל את השחר, אבל הוא טוען שהכל ממספר, ואם אני רוצה להוציא את הילד שלי, עלי להביא ילד אחר מהקבוצה של הילדים העובדים.... האם לפי ההלכה מתר לעשות את ההחלפה הזאת?... הרב! אין לי ילד אחר! זה הילד שלי היחיד, והוא ילד צדיק, הוא יודע המון משניות בעל פה, הוא תמיד כבד את אבא ואמא.. נו, הרב!...

הרב הסתפל על היהודי הזה, ופשוט פרץ בבכי מר, ואמר לו: יהודי אתה! נכון? לפי ההלכה אסור לך להחליף בין הילדים, אסור! 'אין דוחין נפש מפני נפש'.... ואז שוב היהודי מסתפל עלי ואומר לי: טוב כבוד הרב, אם זו ההלכה, אני מקבל את ההלכה, ואני לא מציל את הילד שלי.... ושוב פרץ רבי צבי הירש בבכי, והרים את ידיו לשמים 'אבא שבשמים! תראה מה זה יהודי! הוא יכול להציל את הילד שלו, את הילד שלו החמוד והמתוק, אבל הוא מותר עליו! למה???' פי אתה צוית! פי אתה אבא שבשמים, פכה בתבת!....

עוד ספור: נגשו אנשי המחנה לרבי צבי הירש, בטענה שהילדים העומדים להשרף, מגיע להם לשמוע קול שופר... זה היה ביום הראשון של ראש השנה, החליט רבי צבי הירש לגשת למבנה של הילדים, ולאחר גתינת שחר לשומר... נכנס רבי צבי הירש כשכל הילדים קופצים עליו באהבה רבה, ולאחר שתקע בשופר בא לחזור למחנה... ואז תפס אותו ילד אחד ואמר לו: הרב! זהו?? רק תקיעת שופר? מה, מחר אנחנו נשרפים, ולא נשמע דברי תורה? דברי חזוק?.... שאל אותו רבי צבי הירש, מה השם שלך? ומה השם משפחה? ענה לו הילד: שמי פלוני, ממשפחת אלמוני.... קם רבי צבי ודרש בכבדות עצומות דברי חזוק... ולאחר הדברים, קמו כל הילדים ורקדו וקפצו ושמחו על כך שהם מוסרים את נפשם לבורא כל העולמים....

ואז למחרת בפקר, הריחו ריח שרפה - הנאצים יפח שמם שרפו את הילדים על מפותיהם... - ריח של פאב, ריח אבדון, אבל גם ריח של גאונה יהודית אמתית... ואז נגש רבי צבי הירש לאבא שרצה להציל את בנו... ואמר לו: אני רוצה להגיד לך, שאתמול היה פדעתי רק לתקוע לילדים בשופר.... אבל היה שם ילד אחד שפשוט תפס אותי מהבגדים, ואמר לי: אנחנו רוצים גם לשמוע דברי תורה ודברי חזוק - וזה היה הבן שלך!... ואני לא מתפעל איך יצא לך בן כזה, שיודע שעוד כמה שעות הוא יהיה לאבך שרפה, והוא מבקש לשמוע דברי תורה.... כי עם אבא כזה שמותר על הבן שלו כי ככה התורה אומרת, לא פלא שהבן רוצה לשמוע דברי תורה לפני ששורפים אותו על קדוש השם....

אה! איזו מסירות נפש! איזו אהבת ה' ותפוך ללא גבולות!.... וכעת אנחנו נפנה לה' ותפוך: אבא שבשמים! האם לא די? האם לא מספיק כל הצרות שעמך בית ישראל עברו ועוברים? די! רבנו של עולם! די! אבא!!! אנחנו אוהבים אותך! תוציא אותנו מהגלות! תוציא אותנו מהצרות ומהיסורים!..... ונזכה לביאת משיח צדקנו. אמן.

אבא.... אבא אני חיב לך הכל! התפרץ הרדפ"ז בבכי נורא

והחכמה היותר גדולה, זה לחיות במסירות נפש... אחד ממפרישי התלמוד הירושלמי החשובים נקרא פרוש הרדפ"ז... זהו הגאון האדיר רבי יעקב דוד בן זאב... יש לו הקדמה שמש חובה על כל יהודי לקרא אותה... הקדמה לספרו שו"ת בית רידב"ז את כל קורות חייו מילדותו עד לגילו המפלג מאד... ומספר עליו (ספור זה לא הובא בהקדמה.... אך כך מביאים בשם המגיד הירושלמי הרב שבדרון שספר ספור זה... כמובן אני אנסה להוסיף לו תאור ורגש...) שבסוף ימיו התגורר אותו גאון עולם ששמש כפאב בית דין במדינות גדולות ומפרסמות... והיה נקרא בפי כל רבה של 'סלוצק'... עיר מלאה חכמים וסופרים למדנים... ובסוף ימיו היה בעיר הקודש צפת... ביום חרפי גשום.. הולך לו רבנו הגדול לבוון בית הנקסת בצפת... בשביל להתפלל מנחה.. הוא חיב להגיע מקדם.. ביון שזה יום הפטירה של מור אביו עליו השלום ועליו לומר קדיש.. (והנה אם יש ענין לעלות שליח צבור ביום הפטירה ענין בשו"ת בגני שלמה חלק ב סימן יג, רבבות אפרים חלק א סימן סה, אמנם לא

יעשו מחלקת בשביל זה ובכלל הספרדים בזה ענין ילקוט יוסף כבוד אב ואם עמוד תקלד, וכבר כתב הפך החיים סימן נג ס"ק צו שאין לריב ולהתקוטט כדי להיות חזן, ושתיקתו זה שְכרו, וזה כבוד ונחת רוח לאביו, ועוד ענין באריכות בְשׁו"ת ללקט שושנים חלק ו עמוד לד).

והנה, הרב מתישב על מקומו בשדמעות יורדות ממנו.. ואז אחד מהמתפללים... שאל: סליחה רבנו, אולי כבודו לא חש בטוב... אולי איזה כאב??? לא!! לא!! היום זה יום הניאציזט של אבי מורי עליו השלום.... ובדרך לבית הכנסת פשיירו עלי גשמים... וכל הגוף שלי רעד מקור... גזברתי מה אבא שלי הצדיק עשה בשביל שאני יושב ללמוד תורה... המצב בבית היה נורא ואיום... היינו אוכלים לחם לבד... ובשפת זוכים לאכול לחם עם עגבגיה... זהו! זה מה שהיה...

אבא שלי הלך לרב העיר וברר אצלו מי הוא המלמד הכי מבקש בעיר... שיודע ללמד הכי טוב... אמר לו רב העיר פולם טובים... אבל יש אחד ששמו רבי חיים סגנר הוא יודע ללמד.. טוב מאד... יפה, הלך מור אבי לבית המדרש... נגש לרבי חיים סגנר.. אמר לו: תשמע, יש לי ילד.. בן חמש למקרא, אני רוצה שאתה תלמד אותו... רבי חיים סגנר אמר לו: תשמע רבי זאב (אביו של הרדב"ו...) יש הרבה אנשים בעיר שרוצים שאני ילמד את הילדים שלהם... וזה קצת יקר.. אולי תקח מישהו אחר... לא!!! אין מצב!!!! בשום פנים ואופן!!!! תגיד לי מה הסכום... רבב אחד לחדש... סכום גדול מאד...

וממשיך לספר הרדב"ו..... מור אבי היה עובד קשה מאד בשביל להשיג את הרבב... הנה... מור אבי היה בונה תנורים... ובגלל שהיה מחסור בפלטה... והפלטה התייקר מאד... מור אבי פמה חדשים לא נתן משפרת לרבי חיים סגנר.. המלמד שלי...

יום אחד אני מגיע לבית המדרש... ללמוד עם המלמד... באמת מלמד מיחד... הוא מסביר כל כך יפה... כל כך ברור... משהו... אני מקבל מכתב דודל דודל... תתן את המכתב לאבא ואמא... אני מגיע הביתה בערב אחרי יום של למוד תורה... פמה הספקנו היום מחמש ויקרא איזה יפי.. ואז אני שומע את אבא ואמא בוכים... בוכים.. אני נגש אליהם... אבא!!! אמא!!! מה קרה??? הרב שלך פותב שאין לו מה לאכול בבית... פי... פי.. לא נתתי לו משפרת שלוש חדשים... והוא פותב שיותר הוא לא

מוכן ללמד אותך... אבא אבא לא נורא!!! אני ישחק בכדור.. אני לא יפריע אני מבטיח.. אני יקרא קצת תהלים... ואז אבא שלי צעק: לא נורא ??? דודל שלי???

נורא ואיום... מרר בבכי...

והרדפ"ז כשהוא מספר את זה התחיל לבכות (את האמת גם אני בוכה...) אבא ואמא שלי מכרו את התנור של הבית... ברוסיה הקפואה... בית שאין בו תנור... זה בדרך כלל בית שמישוהו מת מקור... ממש פקוח נפש נוראי... וכל החרף הקשה הזה שעברנו... אמנם היה לנו קר בגוף.. אבל היה לנו חם בגשמה.. היה לנו חם בלב.. התפרץ הרדפ"ז בבכי ואמר: אוי אבא... אבא... כמה אני חיב לך.. כל התורה שלי... כל הספרים שלי... כל התלמידים שלי.. הכל שלך.. יתגדל ויתקדש שמייה רבה....

מסירות נפש של תנור... הביאה לעולם התורה... ספרים אדירים... מאות פסקים תשובות בהלכה... פרוש אדיר על הירושלמי... שנשארו לדורות עולם....

נו, אז אני שואל אותך יהודי יקר... האם יש לך לפעמים כל מיני יצרים.... אולי אני ישאר עוד כמה דקות במטה... ואתה מסתובב 'ימין ושמאל'... במקום לקום ולהתגבר על יצרך.. תזכור את אבותינו הקדושים הללו איך הם מסרו את נפשם.... קשה לך למחול? מישהו פגע בך קשה... תזכור את מסירות נפשם של אבותינו וזה מה שיפיח בך פחות אדירים....

סדר הדלקת הנרות

לְשֵׁם יְחִיד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכִינְתָּהּ, בְּדַחֲלֵי וּרְחִימוּ, וּרְחִימוּ וּדְחִילוּ, לְיַחְדָּא שְׁמֵי אֹתֵי יו"ד אֹתֵי ה"א בְּאֹתֵי וָא"ו אֹתֵי ה"א, בְּיַחְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל-יִשְׂרָאֵל. הִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּאִים לְקַיִם מְצֻנֵת הַדְּלָקַת גְּרוֹת חֲנֻכָּה כְּמוֹ שֶׁתְּקַנּוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנֵם לְכַרְכָּה, עִם כָּל-הַמְצֻנֹת הַכְּלוּלוֹת בָּהּ, לְתַקֵּן אֶת-שְׂרָשְׁהָ בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן, לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרֵנוּ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאֵנוּ, וְיַעֲלֶה לְפָנָיו יְתִבְרַךְ כָּאֱלוֹ כּוֹנֵנוּ בְּכָל-הַפְּנוּתֵי הַרְאִיוֹת לְכוּן בְּמְצֻנָה זוֹ. וַיְהִי נַעֵם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהּ.

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
בְּמְצֻנֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְּלִיק גַּר חֲנֻכָּה:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נְסִים
לְאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה:**

(בליל ראשון מברך גם ברכה זו:)

**בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ
וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:**

(אחר שידליק גר אחד יאמר:)

הַנְּרוֹת הַלָּלוּ אֲנַחְנוּ מְדַלִּיקוֹן – עַל הַנְּסִים, וְעַל
הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּפִלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאֲבוֹתֵינוּ עַל יְדֵי
כְּהֵנִיךְ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל-שְׂמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה הַנְּרוֹת הַלָּלוּ

קדש, ואין לנו רשות להשתמש בהם, אלא לראותם
בלבד כדי להודות לשמך על נסיך נפלאותיך
ותשועותיך:

מזמור שיר־חנכת הבית לדוד: ארוממך יהוה כי דליתני,
ולא־שמחת איבי לי: יהוה אלהי, שועתי אליך ותרפאני:
יהוה העלית מן־שאל גפשי, חיותני מירדי־בור: זמרו
ליהוה חסידיו, והודו לזכר קדשו: כי רגע באפו חיים
ברצונו, בערב ילין בכי ולפקר רנה: ואני אמרתי בשלוי,
בל־אמוט לעולם: יהוה ברצונך העמדתה להררי עז,
הסתרת פניך הייתי נבהל: אליך יהוה אקרא, וא־ל־אדני
אתחנן: מה־בצע בדמי ברדתי אל שחת, הוודך עפר
היגיד אמתך: שמע־יהוה וחנני, יהוה היה־עזר לי:
הפכת מספדי למחול לי, פתחת שקי, ותאזרני שמחה:
למען יזמרך כבוד ולא ידם, יהוה אלהי לעולם אודך:

סגולה לשמירה לומר ויהי נועם ז' פעמים

ויהי | נעם אֲדַנִּי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ,
וּמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

יֵשֵׁב בְּסֵתֶר עָלְיוֹן בְּצֵל שִׁדְי יִתְלוֹנֵן: אִמֵּר לַיהוָה מַחְסֵי
וּמַצּוֹדְתֵי אֱלֹהֵי אֲבֹטָח בּוֹ: כִּי הוּא יִצְיַלְךָ מִפֶּחַ יְקוּשׁ
מִדְּבַר הַזּוֹת: בְּאַבְרָתוֹ יֶסֶךְ לָךְ וְתַחַת כְּנָפָיו תִּחְסֶה צָנָה
וּסְחָרָה אָמְתוֹ: לֹא תִירָא מִפֶּחַד לְיָלָה מִחֵץ יַעוֹף יוֹמָם:
מִדְּבַר בְּאֵפֶל יַהֲלֶךְ מִקְטָב יִשׁוּד צְהָרִים: יִפֹּל מִצִּדְךָ אֶלְף
וּרְבָבָה מִימִינְךָ אֶלֶיךָ לֹא יִגַּשׁ: רַק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיֹט וְשִׁלְמַת
רָשָׁעִים תִּרְאֶה: כִּי אַתָּה יְהוָה מַחְסֵי עָלְיוֹן שְׁמֹת מְעוֹנֶךָ:
לֹא תֵאָנֶה אֶלֶיךָ רָעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאַהֲלֶךְ: כִּי מִלְּאֲכוּי
יִצְוֶה לָךְ לְשֹׁמְרֶךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: עַל כַּפִּים יִשְׁאוּנֶךָ פֶּן תִּגַּף
בְּאָבֶן רִגְלֶךָ: עַל שִׁחַל וּפְתָן תִּדְרֹךְ תִּרְמָם כְּפִיר וְתַנּוּן: כִּי
בִי חָשַׁק וְאִפְלָטָהוּ אֲשַׁגְּבֵהוּ כִּי יַדַּע שָׁמַי: יִקְרָאֲנִי וְאֶעֱנֶהוּ
עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה אֲחַלְצֵהוּ וְאֲכַבְּדֵהוּ: אֲרֹךְ יָמִים
אֲשַׁבֵּיעָהוּ וְאִרְאֵהוּ בִישׁוּעָתִי:

סוגלה נוראה לומר למנצה בצורת המנורה, ואחריו תפילת הבן איש חי זיע"א להצלחה מרובה בכל

למנ צחב נגי נ תמז מור שיר

אלהים יזכרו ויברכו ויאמרו
 לדעת בארץ דרכך בכל
 ייחוד עמים אלהים ייחוד עמים
 יעמלו וירצו לאמית כח תשפוט עמים מישור
 ייחוד עמים אלהים ייחוד עמים כל
 ארץ תנה יבולה יברכו אלהים אלהינו
 יברכו אלהים ויראו אותו כל יפסו ארץ

ולאמים בארץ תנחם סלה

תפילה נוראה ועצומה של רבינו יוסף חיים בספרו לשון חכמים (ח"ב סי' ז) [זהירות אין להוציא את השמות קודש בפה].

יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלהי אבותינו שתעשה למען רחמך וחסדיך ולמען קדושת המזמור המזמור ופסוקיו ותיבותיו ונקודותיו ומעמיו וסודותיו ולמען שמותיך הקדושים הרמוזים בו, תחום ותחמול ותרחם עלי (אני עבדך פב"פ) ותשלח לי ברכה והצלחה בכל מעשיי ובכל עסקיי ותצליחני בכל מחשבותי ודבורי, ובכל אשר אשוב ואדבר ואעשה אצליח, ותקיים בי מקרא שכתוב כי אז תצליח את דרכי ואז תשכיל, ותקיים בי מקרא שכתוב על ידי דוד עבדיך והיה כעץ שתול על פלגי מים, אשר פרוי יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח, אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא, ותקיים בנו מקרא שכתוב על ידי יחזקאל נביאך ותפי במאוד מאוד ותצליחי למלוכה.

אנא ה' תהי אונך קשבת אל תפלת עבדך והצלחה נא לעבדך, ולמען השם הקדוש פא"י הרמוז בר"ת יאר פניו אתנו, ולמען השם הקדוש סא"ל הרמוז בר"ת 'אתנו סלה לדעת, תחנני שפע ברכה והצלחה ופרנסה בכלכלה טובה, ולמען חכמה העליונה הרמוזה במספר ר"ת ארץ נתנה יכולה יברכו אלהים אלוהינו, תשפיע לי שפע חכמה בינה ודעת ותחכמי בתורתך, ותצליחני בלימוד פשטים ורמזים ודרושים וסודות תורתך הקדושה, ואחכים להבין כל הלכה והלכה לאמיתותה של תורה. אנא ה' למען סופי תיבות ארץ נתנה יכולה יברכו אלהים אלוהינו שעולה מספר עין טובה תשגיח עלי אני עבדך (פב"פ) בעין טובה העליונה ואתברך תמיד מעין פקחה, עין העליונה, עין הקדוש, עין אשר לא ינום

ולא יישן, עין השומרת הכל, וככתוב בן פורת יוסף בין פורת עלי עין, ונאמר הנה עין ה' אל יראיו, ונאמר בית יעקב לכו ונלכה באור ה'. ויוציאים בכסף וזהב (יכוון כס"ה בפ"ז) ואין בשבטיו כושל, ותעדי זהב וכסף (יכוון כס"ה בפ"ז) ומלבשוך שש ומשי ורקמה סלת ודבש אכלת ותיפי במאד מאוד ותצליחי למלוכה. יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוהי אבותינו למען שמך הגדול ולמען קדושת פסוקים אלו שקריתי לפניך שמות הקודש 'כס"ה' 'בפ"ז' תשפיע לי ברכה רווחה הצלחה בכל מעשי ידי ובכל עסקי ומשא ומתן שלי, ויהיו כל נכסי מוצלחים ומבורכים תמיד, וכל אשר אעשה אתה ה' תצליח בידי, ותקיים מי מקרא שכתוב כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל, ולמען שם הקדוש הימ"ל הרמוז בר"ת הוא ישלח מלאכו לפניך תפתח לי שערי הצלחה ובכל אשר אפנה אשכיל ואצליח ותקיים בי מקרא שכתוב על ידי דוד עבדיך 'והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלהו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח.

אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא, יהי לרצון אמרי פי והגיון ליבי לפניך ה' צורי וגואלי.

ואחרי כן יזמר וישבח לה' יתברך ושיר ושבחה והלל¹⁵⁵:

מֵעוֹ צוֹר יִשׁוּעָתִי לְךָ נָאָה לְשִׁבְחָה. תִּכּוֹן בֵּית תְּפִלָּתִי וְשֵׁם
תוֹדָה גְּזִיבָה. לְעַת תִּכְיִן מִטִּבַּח מִצָּר הַמְּנִיבָה. אִז אֶגְמֹר
בְּשִׁיר מִזְמוֹר חֲנֻכַּת הַמְּזִיבָה:

רְעוֹת שְׂבָעָה נִפְשֵׁי פִיגוֹן כַּחֵי כְּלָה. חַיֵּי מָרְרוּ בְּקוֹשֵׁי
בְּשִׁעְבוֹד מַלְכוּת עֲגָלָה. וּבִידוֹ הַגְּדוּלָה הוֹצִיא אֶת
הַסִּגְלָה. חֵיל פִּרְעָה וְכָל זֶרְעוֹ יִרְדּוּ כְּאֶבֶן בְּמִצּוּלָה:

דְּבִיר קִדְּשׁוּ הֵבִיאֵנִי וְגַם שֵׁם לֹא שָׁקַטְתִּי. וּבֹא נוֹגֵשׁ
וְהַגְּלֵנִי. כִּי זָרִים עֲבַדְתִּי. וַיִּזַן רַעַל מִסְכְּתִי כִּמְעַט שֶׁעֲבַרְתִּי.
קֶץ בָּבֶל. זֶרְבָבֶל. לְקֶץ שְׂבָעִים נוֹשְׁעָתִי:

כְּרוֹת קוֹמַת בְּרוּשׁ בְּקֶשׁ אֶגְגִּי בֵּן הַמְּדָתָא. וְנִהְיֶתָה לוֹ לְפָח
וְלְמוֹקֵשׁ לְמוֹקֵשׁ וְגִאֲוֹתוֹ נִשְׁבַּתָּה. רֹאשׁ יְמוֹנֵי נִשְׂאָתָה.
וְאוֹיֵב שָׁמוֹ מְחִיתָ. רַב בָּנָיו וְקִנְיָנָיו עַל הָעֵץ תְּלִיתָ:

¹⁵⁵ ובביאור פיוט זה, וכן מי חיבר פיוט זה ראה לידידיו הגר"ח אוהב ציון שליט"א בספרו מאי חנוכה (עמוד צו ואילך).

יוֹנִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזֵי בַיּוֹמֵי חַשְׁמֹנִים. וּפְרָצוּ חוֹמוֹת מְגִדְלִי
וְטָמְאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים. וּמְנוֹתַר קִנְקָנִים נַעֲשֶׂה גַם לְשׁוֹשְׁנִים.
בְּנֵי בֵּינָה יְמֵי שְׁמוֹנָה קִבְּעוּ לְשִׁיר וּרְנָנִים:

חֲשׂוּף זְרוּעַ קִדְשֶׁךָ וְקָרַב קִיץ הַיְשׁוּעָה. נָקָם נִקְמַת דָּם
עֲבָדֶיךָ מֵאִמָּה הַרְשָׁעָה. בִּי אֲרֻכָּה לָנוּ הַשָּׁעָה. וְאִין קִיץ
לְיַמֵּי הַרְעָה. דְּחָה אֲדַמּוֹן בְּצֵל צִלְמוֹן הָקָם לָנוּ רוּעָה
שְׁבַעָה:

לא היה כבושם הזרה

הופיע ויצא לאור הספר הנפלא 'המטמון שבפרשה'
האוצר בתוכו מטמונים משלים מעשיות ופנינים מתוקים
על סדר פרשיות התורה

מפי הדרשן הנפלא חוצב להבות אש
הרה"ג ר' **אברהם מימון הלוי** שליט"א
מח"ס דרך האתרים ועוד

להשיג בחניות הספרים הפצה ראשית ספרי חיים:

0548481926